

P. GABRIELE DI S. M. MADDALENA O. C. D.

ISTENNEL EGYESÜLT ÉLET

Keresztes Szent János szerint

P.GABRIELE DI S.M.MADDALENA O.C.D.

ISTENNEL EGYESÜLT ÉLET

Keresztes Szent János szerint

P. GABRIELE DI S.M.MADDALENA O.C.D.

ISTENNEL EGYESÜLT ÉLET

Keresztes Szent János szerint

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST, 1991

AZ EREDETI MŰ CÍME:
P. GABRIELE DI S.M. MADDALENA O.C.D.:
L'UNIONE CON DIO SECONDO S.GIOVANNI DELLA CROCE
QUARTA EDIZIONE
MONASTERO S. GIUSEPPE, ROMA 1989.

FORDÍTOTTA
PUSKELY MÁRIA KORDIA S.S.N.D.

LEKTORÁLTA
TARJÁNYI BÉLA

ISBN 963 360 593 8

© CARMELO S. GIUSEPPE - ROMA

A SZERZŐRŐL

Hadriane De Vos Belgiumban született 1893. január 24-én. Középiskoláit Audenaerde-ben végezte kiváló eredménnyel. 1910. szeptember 2-án Bruges-ben belépett a sarutlan kármeliták noviciátusába; a Pazzi Szent Mária Magdolnáról nevezett Gabriel testvér nevet kapta. Az első szerzetesi fogadalmakat 1911. szeptember 8-án tette le. Filozófiai tanulmányait Courtraiben kezdte meg. Itt tette le ünnepélyes örök fogadalmát 1914. szeptember 8-án. Az előljárók parancsára néhány szerzetes társával még aznap elindult Dublinba.

Írországbán megkezdett teológiai tanulmányait az első világháború miatt kellett megszakítania. Behívták katonának. A belga hadseregben szolgált. Szanitéci kötelessége teljesítése során kétszer megsebesült. Elnyerte a „Háborús kereszt” és a „Győzelmi kereszt” kitüntetések; a napiparancs szerint: „32 hónapos szolgálata során a legmagasabb fokú szeretetről tett szüntelen tanúságot”.

A háború befejeződése után Gabriel testvér végre visszatérhetett szeretett kármeljébe. Gandban szentelték pappá 1919. december 20-án.

Röviddel teológiai tanulmányai befejezése után, 1921-ben a filozófia professzora lett Courtraiben. 1926-ig töltötte be ezt a tisztséget. A tanítás mellett először a löveni egyetemen, majd a római Angelicum Pápai Fakultásán tanult, és tökéletesítette tudását.

1926-ban véglegesen Rómába helyezték, a Szent Terézről nevezett s akkoriban följújtott nemzetközi kollégiumba. Ez lett otthona és színhelye fáradhatatlan munkásságának egészen haláláig. 1926-tól 1936-ig a vicerector kényes feladatát látta el, ugyanakkor lelki vezetője volt azoknak a fiataloknak, akiket a Rend a különböző tartományokból azért küldött Rómába, hogy ott alaposabb, tágabb körű és egyetemesebb intellektuális és lelki képzést kapjanak.

1927-től dogmatikát tanított. 1931-ben a lelkeségi teológia professzorává nevezték ki. Ez lett szakterülete, sőt a második világháború után tanításának kizárólagos anyaga. 1938 és 1940 között a náciizmusról és a marxizmusról szóló két szakkollégium keretében szociológiát is tanított. 1933-ban kezdte meg a kármel lelkeségéről szóló évi konferenciáit. A lelki élet rendkívüli adottságokkal rendelkező mesterét ismerték meg benne hallgatói. 1934. december 14-én az Aquinói Szent Tamásról nevezett Római Akadémia tagja lett. Amikor a Szent Terézről nev. Nemzetközi Kollégium 1935-ben a Szentszék döntése értelmében teológiai kar lett, P. Gabriele tanulmányi prefektusi megbízatást kapott, s ezt a tisztét 1947-ig viselte. XII. Piusz 1945. január 18-án kinevezte a Rituskongregáció konzultorává. Itt egyrészt a Kongregáció rendelkezésére bocsátotta elmélyült tudását, másrészt, tanulmányozva a boldoggá-, ill. szenttéavatási ügyeket, a lelki életéről szerzett ismereteit a szentek tudományával gazdagíthatta.

Kármelita családja lelki nevelését elősegítendő 1941-ben megalapította a *Vita Carmelitana* c. folyóiratot, ami 1947-ben egy sokkal egyetemesebb programmal a *Rivista di vita spirituale* címet vette föl.

Életének utolsó évtizedében egyre inkább mint a lelki élet mestere vált ismertté külföldön és Itáliában. Írásai, előadásai, kongresszusi felszólalásai révén a lelkeségi mozgalmak egyik lánglelkű apostolává vált. Kiterjedt apostoli tevékenységének hirtelen halála vetett véget 1953. március 15-én.

Nagy szívét, rendkívüli írói és tanítói adottságait teljesen az őt hevítő apostoli buzgóság szolgálatába állította.

XI. Piusz tanításának szellemében ismételten hangsúlyozta, hogy minden kereszténynek törekednie kell a keresztény tökéletességre és a szeretet teljességére. A jelen kötet összeállításában is ez az eszmény ihlette.

A milánói Szent Szív Egyetem által rendezett VI. lelkeségi hétre is azzal a szándékkal írta meg előadását, hogy segítségére legyen a világi keresztényeknek, akiknek hivatásuk gyakorlásában kell gyarapítaniuk élet-szentségüket. Meg akarta világítani a lelki fejlődésnek – eddig talán nem is sejtett – lehetőségeit, valamint bátorítani azokat – többen vannak, mint gondolnánk –, akiket a mai világban vonz a belső élet nagy távlata.

Mindig tanulékonyan figyelve a pápák szavára, P. Gabriele nagy figyelemmel kísérte a Katolikus Akció fejlődését. Azzal a céllal, hogy ezt a mozgalmat a rendkívül gazdag terézi lelkeséggel gazdagítsa, 1940–41-ben előadássorozatot tartott az *Actio Catholica* lelkesége címmel.

Egyébként telve volt a jövőre vonatkozó legszebb reményekkel, látta

ugyanis a világi apostoloknak azt a hosszú sorát, amely arra készült, hogy nagylelkűen és hőiesen küzdjön az Egyházért és a keresztény civilizáció lelki értékeiért. Szerette előtérbe állítani a világi keresztények apostoli szolgálatának sajátosságait: együttműködésüket az egyházi vezetőkkel, főképp azonban hivatásbeli tevékenységük gyakorlását, hiszen sajátos feladatuk éppen a földi keresztény civilizáció létrehozására irányul. Ezen a területen elsősorban nekik kell vállalniuk a személyes kezdeményezést és a közvetlen felelősséget.

XII. Piusz *Mystici Corporis* enciklikája szellemében igyekezett mindenben tudatosítani azt az apostoli feladatot, azt a „félelmetes és soha eléggé meg nem fontolt misztériumot”, hogy a világiak felelősek a világ üdvösségéért.

Ezt az apostoli elkötelezettséget P. Gabriele lángoló buzgósággal és a rá jellemző lelkes lendülettel élte. Apostoli buzgóságának titka az Úrral való bensőséges kapcsolatában és elmélyült imaéletében rejlett. Az ima embere volt. Amikor visszatért fárasztó apostoli szolgálatából, mindig hűségesen megtartotta az előírt elmélkedési órákat. Itt, az Úr mellett töltődött fel a szükséges nagylelkűséggel, hogy folytassa szüntelen munkával telt napját.

Az apostolnak, szerette ismételni, az elmélkedő élet által kell állandó kapcsolatban lennie Istennel. Az ima az apostoli szolgálat lelke, valamint az az igazi és kiapadhatatlan forrás, ahonnan az apostol Isten- és ember-szeretetet merít.

P. Gabriele valóban Isten embere volt, telve a lelkek iránti nagy szeretettel.⁽¹⁾

⁽¹⁾ vö. *Rivista di vita spirituale*, 1953/2–3.

A SZERZŐ ELŐSZAVA

E könyv létrejöttét a Salani Kiadó sürgette, szerette volna ugyanis, hogy egy új sorozatában olyan kötet is napvilágot lásson, amely a világban élő keresztények számára mutatja be a lelki életet, mégpedig annak teljességében, amint Keresztes Szent János egyháztanító és az Istennel egyesült élet avatott tanítómestere leírja.

Világi keresztényeknek írva nem akartam egy cseppet sem „legömbölyíteni” Keresztes Szent János tanítását; árulás lett volna.

Keresztes Szent Jánosnak nincs kétféle tanítása: egyik a szerzeteseknek, másik a világi keresztényeknek. Egyetlen egy tanról van szó, ami megkülönböztetés nélkül minden kereszténynek szól. Nem sajátos életállapotot, hanem akarati készséget kíván meg, vagyis elszánt törekvést, hogy az illető keresztény nem akar megmaradni a középszerűségben, és elfogadja azt a nagylelkű lemondást, amely előfeltétele az Istennel való bensőséges egyesülés elérésének. Más szóval, a Szent mindazokhoz intézi tanítását, akik nem csupán félig-meddig akarják élni a keresztény életet, hanem teljes mértékben meg akarnak felelni istengyermeki hivatásuknak, s Istennek meg akarják adni szívükben az Őt megillető első helyet: a minden más fölött álló abszolút szeretet helyét.

Isten egyáltalán nem tiltja, hogy a teremtményeket szeressük, mi több, ezt gyakran meg is parancsolja, de azt akarja, hogy az ő akarata szerint szeressük, és szívünkkel ne tapadjunk hozzájuk, adjuk meg neki az elsőbbséget mindig, még akkor is, amikor a teremtet javaknak örvendünk.

Azért szenved ez az egyensúlyát veszített világ, mivel eltávolodott Istentől. Sajnos, még a jó emberek is gyakran távol élnek tőle, legalábbis olyan értelemben, hogy nincsenek vele igazán egyesülve, mivel túlságosan elmerülnek a teremtményekben. Panaszkodnak, hogy a világ eltávolodott

Istentől, eközben nem gondolnak arra, hogy ők maguk is a világhoz tartoznak. Hogy a világ visszatérjen Istenhez, annak legegyszerűsebb útja az, hogy először ők maguk térjenek hozzá. Ha azt akarjuk, hogy Istenhez térésünk magunk és mások számára hatékony és termékeny legyen, nem állhatunk meg félúton, hanem el kell mennünk a legvégsőkéig, vagyis az Istennel való bensőséges egyesülésig. Keresztes Szent János ennek az egyesülésnek mutatja meg egyetlen útját. Spontosan, mivel ez az egyetlen út, ez minden keresztény útja, tehát a világban élőké is. Mindazonáltal e tan kifejtésekor szem előtt kell tartani sajátos életkörülményeiket. A jelen műnek ez a szándéka.

Keresztes Szent János előre látta, hogy tanítása nem fog mindenkinek tetszeni, minthogy nem mindenki kész arra, hogy kilépjen a középszerűségből. A nemes lelkek azonban látják, hogy nem érdemes középszerű életet élni. Ezeknek a lelkeknek szánja tanítását, „azt a tartalmas és alapos oktatást, amelynek mindenki hasznát fogja látni, ha el akarja érni az igazi lemondás színvonalát” (*A Kármelhegy útja*, Bev. 8).

Úgy akartuk bemutatni ezt a tanítást, ahogy van, semmit nem kiegészítettünk benne; így van rá szüksége középszerűségébe belemerevedett világunknak. A teljességet akaró emberek erre várnak. Adja Isten, hogy számuk nagy legyen!

1945. november

Gabriele di S. Maria Maddalena
sarutlan kármelita

A KIADÓ JEGYZETE

Ez a kis kötet azt a konferenciasorozatot tartalmazza, amelyet P. Gabriele Rómában tartott 1945-ben.

Az előadásokat oly nagy érdeklődés kísérte, hogy P. Gabriele a sürgésre elhatározta: könyv alakban is közzéteszi Keresztes Szent János tanításának ezt az értékes szintézisét, mégpedig különös tekintettel a világban élő keresztényekre.

Az első kiadás 1951-ben látott napvilágot, s néhány hét alatt el is fogyott. A második és harmadik kiadásra 1961-ben került sor.

Keresztes Szent János halálának négyszáz éves fordulója alkalmából most a negyedik kiadást bocsátjuk útjára. Sokak kívánságának teszünk ezzel eleget.

Minthogy a szerző belga, a nyelvi nehézség miatt némileg simítottunk a szövegen, anélkül, hogy akár a legkevesebbet is változtattunk volna tartalmán.

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

A Kármelhegy útja *KU*
A lélek sötét éjszakája *Éj*
A szellemi páros ének *Én*
Az élő szeretetláng *ÉSz*

A SZEMLÉLŐDŐ ÉLET TANÍTÓMESTERE

A jelen keresztény nemzedék igényeire válaszolva mutatjuk most be Keresztes Szent Jánost mint annak a kontemplatív életnek avatott tanítómesterét, amelynek célja az Istennel való bensőséges egyesülés.

A háború fájdalmas eseményei során⁽¹⁾ az igazi keresztény jobban megértette, hogy Isten országa nem ebből a világból való, s újjáéledt benne a vágy, hogy szilárdabb valóságokba kapaszkodjék. A mély lelkek, miután megtapasztalták, milyen gyorsan továtűnik a földi élvezet és biztonság-tudat, valami olyan megbízható dolognak érezték szükségét, amire biztosan támaszkodhatnak. Természetes fordulattal Istenre tekintettek. Megértették, hogy életükben nagyobb helyet kell biztosítaniuk Istennek, mint eddig. Mivel azzal is számot vetettek, hogy túlságosan sokáig voltak távol Tőle, most a közeledés lehetőségét keresik. Éheznek és szomjaznak Istenre, szeretnének Vele egyesülni. Meg vannak győződve arról hogy Istenben megtalálják mindazt, amit a teremtményekben hiába kerestek. Gyakran szorongva kérdik, vajon ez az egyesülésre irányuló vágyuk megvalósítható-e. Vajon nem csupán újabb csalódásnak teszik ki magukat, vállalkozásuk nincs-e eleve bukásra ítélve? Nem helyezték-e túlságosan magasra eszményüket? És egyáltalán: hogyan lehet ezt megvalósítani?

Világosságra és szakavatott vezetőre van szükségük. Nos, pontosan ezt a világitó fényt és útikalauzt szeretném megmutatni, amikor Keresztes Szent Jánosról, a szemlélődő és Istennel egyesült élet tanítómesteréről beszélek.

⁽¹⁾ P. Gabriele közvetlenül a háború befejeződése után, 1945-ben írta le ezeket a sorokat.

Hogy bizonyítsam, mennyire szükség van tanítására, röviden három kérdésre válaszolok: Kicsoda Keresztes Szent János, kiket tanított, mit ért szemlélődő életén.

A tanítómester

Kicsoda tehát Keresztes Szent János?

Válaszként nem akarom most történeti sorrendben ismertetni a Szent életét. Inkább egy jellemző vonását mutatom be, ami aztán megérteti küldetését.

Szent Teréz lelkiségének volt tudós teológusa, aki szilárd teológiai alapokon egységes egészbe rendezte a tökéletes és szent életről szóló tanítást, vagyis mindazt, amivel Jézusról nevezett Teréz az első reformált kármelita kolostorokban lelki leányait az Istennel megélt bensőséges egyesülés csúcsaira vezette.

1562-ben Avilai Szent Teréz arra vágyódva, hogy megteremtse az Istennel való bensőséges egyesülés legalkalmasabb környezetét, néhány buzgó tanítványával bezárkózott egy szigorú klauzúrás kolostorba. Az apácák életét ő szervezte meg olyan törvényekkel, amelyek valóban a bölcsesség és kiegyensúlyozottság csodái. Ezen kívül, engedelmeskedve lelki vezetőinek – akik megértették, hogy Terézt Isten világosította meg –, nővértársai számára megírta a lelki nevelésnek néhány olyan könyvét, amelyek mindmáig csodálatra készítenek azokat, akik Isten és a lélek kapcsolatait tanulmányozzák. Ezek az írások azonban, bármennyire egy mennyei ajándékokkal gazdagított zseniális nő alkotásai is, nem tudományos formában jelentek meg. Telve vannak mélységes meglátásokkal, de a témát nem egy megszabott rendszer szerint fejtik ki. Így olykor szükségük van nagyobb világosságra.

Az igen alázatos Teréz elég értelmes volt ahhoz, hogy mindezt számításba vegye, ezért – főképp a reform terjedésével – nagyon is óhajtott, hogy olyan szerzetesapok álljanak leányai mellett, akik maguk is ugyanezt az összeszedett és az Istennel való egyesülést kereső életet élik. Azt akarta, hogy ezek magas teológiai kultúrával rendelkezzenek, s így meg tudják világítani az általa már megszervezett életmódot.

Vágyát az Úr valóban magasztosan teljesítette, amikor az új szerzetesközség első fiaként olyan kiváló hittudóst adott neki, aki egy napon majd kiérdemli az egyháztanító címet. Ez volt Keresztes Szent János. A Gondviselés úgy rendezte el, hogy a terézi reform szellemét magától az

Alapítótól sajátítsa el. Szent Teréz őt vitte magával a valladolídi alapításba. Ezt követően Keresztes János először a Szentnek, aztán leányainak is lelki vezetője lett. Egy reformált kármelita kolostornak volt lelki igazgatója, amikor nekifogott *A Kármelhegy útja* írásának és *A szellemi páros ének* magyarázatának. E két mű ma az Egyház írott misztikus kincstárának két gyöngyszeme.

Keresztes János e két művében az Istennel egyesült élet teológusaként jelenik meg. Az említett egyesüléshez vezető utat Teréz tapasztalatai alapján mutatja be, de tanítását biztos teológiai elvek alapján foglalja össze. Ily módon egyensúlyba hozva az egyes részeket, egységes, harmonikus és világosan áttekinthető tanrendszert épít fel. Keresztes János nem elégszik meg azzal, hogy megerősítse a csodálatos meglátások által vezetett Teréz élményeit, hanem magyaráz, érvel, bizonyít, hogy meggyőzőn annak szükségességéről, amit tanít. Ismeri és közölni is tudja a lelki ösvények tudományát; legjobban azt az utat világítja meg, amely az Istennel való bensőséges egyesülésig vezet.

Ez a Szent ma is minden bizonnyal képes arra, hogy vezetője legyen azoknak, akik az Istennel való egyesülés életére vágyódnak. Mégis, valaki talán azt gondolja, hogy tanítását kizárólag szerzeteseknek szánta, nem pedig a világban élő keresztényeknek. Ezért most válaszolni akarok a másik kérdésre is: kiket tanít Keresztes János?

A Szent tanítványai

Keresztes Szent János nem csupán férfi szerzeteseket és apácákat vezetett; ezt élete tanúsítja. A világban élő keresztényekkel is foglalkozott; ezekkel kialakított kapcsolatai azt célozták, hogy elvezesse őket a lelki élet magaslataira.

Jézusról nevezett Antallal Keresztes János kezdte meg a férfi szerzetesek reformját, mégpedig egy Szent Teréz által szerzett falusi házacskában. Ez a kis hajlék, hasonlóan a betleheméhez, az Úr háza lett, mivel egy részét aprócska kápolnává alakították át, ahová aztán szívesen betértek a falusiak is. János mindezt azonnal az apostoli életnek szentelte, tanította az egyszerű és jóindulatú, de a vallásban alig képzett embereket. Ezek az egyszerű szívek lánggra kaptak Keresztes János tüzes lelkétől, s így a kármeliták kis templomocskája megtelt a Szent tanítványaival, tanúskodott elmélyült imáikról és vezekléseikről.

Természetesen nem csupán a falusiak, hanem Alcalá és Baeza egyetemi városok hallgatói és tanárai is bűvkörébe kerültek ennek a rendkívüli értelmi és szívbéli adományokkal felruházott nagy léleknek, akit beszélgetés közben ismertek meg. (Alcalában és Baezában hamarosan megalkultak az első reformált kolostorok.) Nem János kereste az embereket, hanem fordítva. Mint pap hogyan is utasíthatta volna el a szükségükben hozzá fordulókat?

Magától értetődően elsősorban saját szerzetes családjában kellett ellátnia feladatait. Azokban a kolostorokban, ahol előjáró, alattvalói nemcsak tanítványai, hanem inkább odaadó fiai. Azokban a női kolostorokban, ahol ő a lelki vezető, sok leánya éli azt az életet, amit ő, nem keresve mást, mint az Istennel való bensőséges egyesülést. Tudatában van nevelői feladatainak, különösen a rendi reformnak azokban az első éveiben, amikor le kellett fektetni a jövő alapjait, és meg kellett teremteni a születő szerzetescsalád új lelkiségét. A reform házaiban Keresztes János valóban „atyának” érzi magát; megsejti, mit vár tőle az élet. Találékony és zseniális alkatával felhasznál minden lehetséges eszközt, csak hogy segítse a rá bízottak haladását: versei, rövid, velős mondásai, rajzai, magyarázatai és prédikációi bensőségebb, mélyebb lelki életre készítetnek, ugyanakkor megvilágítják a lélek belső életének szépségeit, azért a lélekét, amelynek el kell jutnia a legmagasabb csúcsokra. Fiai és leányai nagy érdeklődéssel hallgatják, beszédeit lejegyzik, a magánbeszélgetésekben kérdezzetik, majd sürgetik: írja le ezeket a dolgokat!

Így születtek meg a neki halhatatlan nevet szerző művek: *A Kármel-hegy útja*, *A lélek sötét éjszakája* és *A szellemi páros ének*. Az elsőben annak magyaráz, aki fel akar jutni erre a hegyre: mit kell gyakorolnia, s milyen módon kell viselkednie, hogy a lehető leggyorsabban eljusson az Istennel való egyesülésre. A második műben azt írja le, hogyan jön az Úr az Őt kereső lélek elé. Hangsúlyozza, hogy Isten olykor sötétbe borult útjainak nem szabad sem megrémíteniük sem elbátortalanítaniuk a lelket. Ez a „sötétség” ugyanis elengedhetetlen feltétele a gyorsabb haladásnak. *A szellemi páros ének* csodálatos versszakai toledói fogságának megpróbáltatásai között születtek. Ez a mű annak a léleknek ujjongó örömét dalolja el, aki már eljutott az Istennel való bensőséges egyesülésre. Jézusról nevezett Anna nővér kérésére kezdte el magyarázni ezeket a versszakokat először szóban Beasban, majd írott formában is Granadában.

Ezek szerint csak apácáknak és férfi szerzeteseknek írt? Nem, nem csupán nekik. Hiszen legemelkedettebb írását, *Az élő szeretetláng* című köl-

teményét és ennek magyarázatát egy nagyvilági hölgy és a születő Rend jótevője, Ana de Peñalosa számára fogalmazta meg. Ez a hölgy leányával gyakran fölkereste a Szentet, ő pedig ugyanezt tanította nekik, mint amit a kolostorokban hirdetett, vagyis azt, hogy csak a teljes lemondás vezet el az Istennel való tökéletes egyesülésre. A granadai apácák is látták egyszer, amint donna Ana a Szent előtt térdelt, aki égre emelt szemmel ezt a kemény, de megszabadító mondatot ismételte: „Semmi, semmi, semmi még a bőrünket is és mindent oda kell adnunk Krisztusnak!”

Keresztes Szent János tehát nemcsak a gazdag lakoma morzsáit szánja a világi keresztényeknek, hanem tanítása teljességét, amit azonban tud azoknak a szerzetesekétől eltérő körülményeikhez alkalmazni. Élhet valaki más környezetben, lehetnek más elkötelezettségei és feladatai, de lelke ugyanúgy halhatatlan, Isten kegyelmével felruházott lélek, amely arra vágyódik, hogy eljusson az ugyanazon Istennel való egyesülés állapotába. Ezt János soha nem feledi! Az életszentségre nem csak a szerzetesek kaptak meghívást, ez minden keresztény fenséges hivatása! XI. Piusz pápasága idején szüntelenül ismételte ezt a tant, s ezzel kiérdemelte valamennyi katolikus háláját. Miért vágyódnának a világjak kevésbé az életszentségre, mint a szerzetesek?

Igaz, könnyebben lehet valaki szent a kolostorban, mint a világban, de a kolostorban, ezen a kiváltságos helyen sem lesz valaki szent anélkül, hogy ne küzdene teljes erejéből, ne szenvedne, és ne győzedelmeskedne a nehézségek és ellenszenv fölött. Ezek a nehézségek másfélék a világban, mint a kolostorban, de itt is és ott is le kell azokat küzdeni. A győzelemnek pedig ugyanazok az eszközei: az ima és az áldozat.

A világjak ne tudnának imádkozni? Egy családjánya, aki Isten dicsőségére neveli gyermekeit, kétségtelenül nem tölthet hosszú órákat a templomban, de elfoglaltságai közepette is fölemelheti szívét Istenhez, jelenlétében élhet, s felajánlhatja neki munkáját, erőfeszítéseit, szenvedéseit. És egy kis jóakarattal biztosan talál egy félórácskát, hogy közvetlenül beszélgesse Istennel. Ugyanezt lehet mondani minden dolgozó, munkás embernek.

Mint fiatal pap néhány évet munkás fiatalok között dolgoztam⁽²⁾.

⁽²⁾ P. Gabriele Belgiumban együtt dolgozott a munkások nagy apostolával, Cardijn abbéval a J. O. C. (Keresztény Munkás Fiatalság) szervezetében. A szervezet virágzásának éveiben egyike volt az első egyházi asszisztenseknek.

Még ma is megindultan emlékszem vissza imájukra, amellyel fáradságos napjukat felajánlották az Úrnak, s így tömjénillattá változtatva szüntelen istendicséretet mutattak be. S ez nem volt pusztá szó. A J.O.C., vagyis a belga munkásfiatalok szövetsége nemzetközi mozgalommá vált. Megvannak szentjei is. A J.O.C. katolikus ifjómunkása is elmélikedik mindennap, áldozatokat hoz, sőt vezekel is, bár nem úgy, mint a szerzetes. Valóban, a már említett „totalitárius”, teljességre vágyó lelkek a társadalom minden rétegében megtalálhatók.

Ilyenek voltak, akik Keresztes Szent János körül csoportosultak, hogy megismerjék tanítását, a „teljesség”-re vezető eszközöket. Miért kellene a világban csupán fél-kereszténynek lenni? A világban élő keresztényt kétségtelenül nem a szerzetest körülvevő szent környezet fogja körül, ellenkezőleg! Gyakran kísértésekkel telt lehangoló miliőben kell élnie. Éppen ezért érdemszerzőbb lesz egy olyan magatartás kialakítása, amely megvédi őt a rossz hatásától és táplálja benne az Istennel való egyesülés vágyát. A Szent ebben az értelemben segítette mindazokat a világi keresztényeket és szerzeteseket, akik vezetésért hozzá fordultak.

Hadd ismételjük meg: az Istennel való bensőséges egyesülés nem kevesek kiváltsága! Isten mindenkinek Atyja, s azt akarja, hogy minden keresztény az ő gyermekeként éljen. S hogyan lehetnénk Isten igazi gyermekei, ha nem törekszünk a vele való bensőséges életközösségre?

Keresztes János ennek legrövidebb útját mutatja meg mindenkinek, ezért tartjuk őt a kontemplatív élet avatott mesterének.

Mit jelent a szemlélődő élet?

Szemlélődő élet

A szemlélődő életet nem szabad összekeverni a szemlélődéssel. Ez az utóbbi ajándék, amit Isten adhat meg, és Ő – ahogy mondja Szent Teréz – „annak adja meg, akinek akarja, amikor akarja, és ahogyan akarja”. Nem ez a helyzet azonban a szemlélődő étellel.

Kontemplatív életen azt a keresztény életformát értjük, amelyik egyenesen az Istennel való bensőséges egyesülésre irányul. Annak a régi megkülönböztetésnek gyökerét, amely szerint a keresztény élet lehet aktív és kontemplatív, a szeretet gyakorlásának kétféle módjában találjuk meg.

A keresztény tökéletesség vagy életszentség lényege a szeretet tökéletessége. Minthogy pedig a szeretetnek két tárgya van – Isten és a testvér –,

ezt kétféleképp élhetjük meg: Isten szeretetéért szolgáljuk embertestvéreinket, vagy szeretetünkkel egyenesen Isten felé fordulunk.

A testvéri szolgálatban való elkötelezettség alkotja az aktív, tevékeny életet; az Isten szeretetére közvetlen irányuló élet pedig a kontemplatív életet. Minthogy pedig a szeretet bensőséges viszonyt akar kialakítani a szeretett személlyel, az istenszeretet teljességének keresését a bensőséges kapcsolat keresésével jellemezhetjük. S valóban, általában azt szokták mondani, hogy az választja a kontemplatív életet, aki az Istennel való bensőséges viszonyra vágyódik.

Ennek a keresésnek azonban, hogy valóban elérje célját, megfelelő eszközöket kell felkutatnia és alkalmaznia. E két hagyományos eszköz: az elmélkedő ima és az önmegtagadás.

A lemondásnak, amit önmegtagadásnak, áldozatnak is szoktak nevezni, az a hatása, hogy elszakít a teremtetett dolgoktól, felszabadítja a szeretet-képességet minden alól, ami akadályozza a lelket Istenre irányuló lendületében. Az elmélkedő ima pedig, aminek lényege az Istennel folytatott szerető beszélgetés, felgyújtja a lemondás által már felkészített szívben az istenszeretetet. Hiszen nem azért szakítjuk el szívünket a teremtményektől, hogy az az úrbe kerüljön, hanem hogy szeretettel töltsük meg. E két eszköz alkalmazása alapján a kontemplatív életet olyan keresztény életformaként határozhatjuk meg, amely az elmélkedő ima és a lemondás állandó gyakorlása által az Istennel való bensőséges életközösséget keresi.

Talán csodálkozik valaki, hogy a szemlélődő élet csak ebben áll, s azt kérdezi: milyen kapcsolat van az ilyen élet és a szemlélődés között, amely szóra világosan utal a „kontemplatív” jelző.

Az igaz, hogy a szemlélődést nem szabad összezavarni a szemlélődő élettel, azt azonban meg kell engednünk, hogy a kettő között szoros kapcsolat van. A szemlélődő élet felkészít, alkalmassá tesz a szemlélődésre, afelé irányít. Sőt hozzátehetjük, hogy a buzgó szemlélődő élet rendszerint a kontemplációba torkollik. Más szóval, a kontemplatív élet elvezet céljához, a kontemplációhoz.

Mi tehát a kontempláció? Isten megismerésének egy sajátos módja: könnyebben megvalósítja az Istennel való bensőséges viszonyt, ami felé viszont a kontemplatív élet irányul.

Isten megismerésének sajátos módjáról beszélek, mivel Istent különféle módon lehet megismerni. Két meglehetősen eltérő mód: az értelem működése által az értelmi megismerésmód, valamint az akarattól indított szeretet közvetítésével a tapasztalati megismerésmód.

Részletezzük ezeket egy kicsit.

Istent mi először értelmi vagy fogalmi ismerettel ismerjük meg, vagyis róla alkotott fogalmaink közvetítésével. Ez a megismerési mód alapvetően fontos; ehhez mindig vissza kell térnünk már csak azért is, hogy ellenőrizzük a kontemplatív megismerést, az ui., mivel nem fogalmi megismerés, nem gondolatok során halad előre.

Gyerekkorunkban megtanultuk a katekizmusban, hogy Isten a mi Teremtőnk és Urunk: a semmiből teremtett minket és mi teljesen Tőle függünk. Ez az Isten Szentháromság, vagyis az egy isteni természetben három Személy van, akik közül egy – az Ige – megváltásunkért megtestesült. Arra vagyunk hivatottak, hogy a legszentebb Szentháromság társaságában éljünk a boldog örökkévalóságban. Ezt az igazságot értelmi úton ismertük meg, vagyis olyan gondolatok és fogalmak közvetítésével, amelyeket másoktól kaptunk és saját magunk kialakítottunk. Ebből fokozatosan új fogalmakat dolgoztunk ki; ezek minél világosabbak és pontosabbak, annál jobban ismerjük az isteni valóságokat. Ez az ismeret egyre nagyobb szeretetet ébreszt bennünk Isten iránt, mivel már jobban felfogjuk a mérhetetlen szeretetet, amely Istent arra vezette, hogy a bűntől való megszabadításunkért halálra adja értünk megtestesült isteni Fiát és minket örökre befogadjon társaságába.

Az értelmi, fontolgató elmélkedés is alapvetően Isten értelmi megismerésében áll; azt keressük, hogy jobban megértsük szent vallásunk misztériumait, s így jobban fellobbanjon szeretetünk. A lelki életben ezért olyan termékeny az elmélkedés.

Mégis, Isten megismerésének nem az annyira értékes értelmi megismerés az egyetlen útja. A szeretet által tapasztalati úton is megismerhetjük Őt. Ebben az esetben a fogalmak nem szolgálják közvetlenül a megismerést; így aztán ebben a megismerésben mindig rejlik valami nehezen megkülönböztethető, valami homályos. Isten mély és erős szeretete nem ad közvetlenül rá vonatkozó új gondolatokat, hanem valami olyasmit közöl, amit talán „Isten megérzésének” nevezhetünk. Az imádkozó ember így nem a fontolgatás vagy bizonyítás eszközével, hanem tapasztalati módon ismeri meg, érti meg, hogy Isten mérhetetlenül különbözik minden teremtménytől, Isten annyira egyetlen, oly nagy, hogy valóban megérdemli szívünk teljes szeretetét.

Ez különösképpen akkor észlelhető, amikor a lélek annak a szeretetnek örül, amit Keresztes Szent János passzív szeretetnek nevez, mivel nem a lélek lendül saját kezdeményezéséből Isten felé, hanem megtapasztal

talja, hogy Isten vonzza őt magához. Amint Szent Teréz magyarázza, amikor a szemlélődés első fokairól szólva a nyugalmi imáról ír: az ember azt veszi észre, hogy Isten rabul ejtette akaratát, s így képtelen lesz arra, hogy valami mást szeressen. Oly jól megvan Istennel, szelíd béke árasztja el. Otthon érzi magát, szeretetkapcsolatban azzal, aki őt önmagáért teremtetete, s Szent Ágostonnal együtt ő is ezt mondja: „Magadért teremtetél, Uram, minket, s nyugtalan a mi szívünk, míg tebenned meg nem nyugszik” (*Vallomások* I, 1). Elpihen Istenben s megérzi, hogy Isten teljesen ki tudja őt elégíteni. A szeretet által így bizonyos módon megtapasztalja Istent. Ez a tapasztalat értelmében is visszatükröződik, anélkül azonban, hogy fogalmi formát öltene.

Ilyen esetben tehát nagyon nehéz szóba foglalni azt, amit a lélek megtapasztalt, minthogy olyan szerzett megismerésről van szó, amelyre nem fogalmak vagy gondolatok, hanem a szeretet által tett szert. Ebből a szeretetből forrászik az isteni nagyság mély és ugyanakkor meghatározatlan észlelése. A szavakat ugyanis a fogalmak mérik ki, s ezért nehezen alkalmazhatók annak kifejezésére, ami nem tartozik a fogalmak rendjébe. Amikor tehát valaki erről akar beszélni, szükségszerűen szóképekhez és hasonlatokhoz kell folyamodnia, hogy így szinte sugallja azt, amit nem tud kifejezni.

Mégsem kell azt gondolnunk, hogy az ilyen megismeréssel kapcsolatos kommunikációs nehézség valami alacsonyabbrendűsége utalna, hiszen ilyen a legmagasabb fokú megismerés is, amire csak eljuthat az ember, s amelyre – reméljük – egy napon mi is eljutunk, nevezetesen a boldog színélátás. Amikor úgy szemléljük majd Istent, amilyen, s ez a közvetlen értelmi megtapasztalás, amit Isten színélátásának nevezünk, akkor azt, amit látunk, nem fogjuk tudni fogalmakba zární. Egyetlen egy emberi fogalom sem képes kifejezni azt a végtelen isteni tökéletességet, amit színről színre fogunk szemlélni. Ebből következik, hogy minél több van jelen az örök élet lényegéből – aminek az üdvözültek a legbensőségebben örülnek – vagyis magából az isteni lényegből, ez annál kifejezhetetlenebb, mégpedig azért, mert csak azt lehet „mondani” és „közölni”, amiről pontos fogalmat tudunk alkotni.

Egyetlen üdvözült sem tudja elmondani a másiknak azt, amit a legbensőségebben megtapasztal, vagyis azt, ami a legmélyebb boldogságunkat jelenti azt, mi történik Isten és közöttem, az isteni személyek és egy ember között. Íme, ezt jelenti az ember felfoghatatlan nagysága: arra hivatott, hogy egy örökkévalóságon át bensőséges egyesülésben éljen

Istenével; egyedül az egyetlen Istennel, kifejezhetetlen kapcsolatban. Bármily kellemes is az üdvözültek társasága, ez csak járulékos boldogság, hozzáadás a lényegi boldogsághoz, ami abban áll, hogy Istennel vagyunk, Őbenne telik örömünk.

Igen, Isten önmagáért teremtett minket, így tehát nagyon bölcssek azok, akik már itt a földön keresik a vele megélt bensőséges közösséget. Pontosan ezt teszik a kontemplatívok. A kontempláció a mennyei boldogság legszebb képe, annak mintegy elővételezése. Egyik is, másik is az isteni nagyság kifejezhetetlen megtapasztalása, jóllehet az egyik már a közvetlen látásban, a másik meg még csak a szerető megtapasztalás homályában valósul meg.

Így megsejtjük egy kicsit, milyen magasztos a kontempláció, ami bevezet minket az Istennel való meghitt kapcsolatba. Azt is megértjük, mennyire fontos a kontemplatív élet, ami felkészít és készséggé tesz a kontemplációra. Érdemes tehát elköteleznünk magunkat a szemlélődő életben, hogy általa eljussunk a szemlélődéshez.

Eljuthatunk azonban odáig? Nem azt mondtuk Szent Terézzel, hogy Isten a kontemplációt annak adja, „akinek akarja, amikor akarja és ahogyan akarja”? Úgy tűnik, hogy teljesen ingyenes kegyelemről van szó, ami kizárólag Isten tetszésétől függ.

Tény, hogy Szent Teréz nagyon hangsúlyozza a kontempláció ingyenes voltát, hogy azonban helyesen értsük a Szentet, nem szabad szem elől tévesztenünk tanításának teljes egészét. Mindenekelőtt arra akar figyelmeztetni, hogy Istennel való kapcsolatunkban nem lehetnek követeléseink, így nem követelhetjük a szemlélődés kegyelmét sem. Aki így tesz, illúziókat kerget s nagy csalódásnak teszi ki magát. Isten ura természetfeletti ajándékainak, ő tudja, hogyan osztogassa azokat, s a kevélység bűnébe esnék az, aki bele akarja szólni az isteni rendelkezésekbe. Ugyanakkor Szent Teréz hasonló erővel állítja, hogy sokan azért nem jutnak el a szemlélődéshez, mivel nem készülnek fel kellőképpen. Mert megvan a lehetősége a felkészülésnek: mindenki elkötelezheti magát az imában és a lemondásban, vagyis élhet a kontemplatív élet alapvető eszközeivel. Következésképp, ha valaki el akar jutni a szemlélődésre, szemlélődő élettel kell rá felkészülnie.

Nem egyedül! Szent Teréz tanítása szerint Isten mindenkit meghív a szemlélődésre. Jézus az evangéliumban az élő víz jelképével szól erről. Minden Istenre szomjas lélek meríthet belőle. A samáriai nőnek beszélt róla, s megígéri, hogy aki ebből az élő vízből oltotta szomját, soha többé

nem szomjazik e világ dolgaira. Enged neki, hogy így jobban megértse, az isteni ajándékokkal összehasonlítva, mily keveset érnek a földi valóságok. Teréz meg van arról győződve, hogy mindazok meríthetnek ebből az élő vízből, akik megfelelő módon fölkészülnek.

Hogyan egyeztessük össze ezt a magabiztosságot az isteni ajándék ingyenességével? Teréz maga adja meg a választ: a kontempláció bővizű forráshoz hasonló, amiből különböző patakok, kicsik és nagyok, sőt kis kutak fakadnak. Isten mindenkit meghív, mindenkinek ad inni, de azt nem tárja föl, milyen pataknál olthatja valaki szomját, s azt sem árulja el, életének melyik pillanatában.

A kontemplációnak sokféle formája létezik: egyesek édesek, mások szárazak; egyesek nagy világosságot és kimondhatatlan édességet élveznek, mások sötétek, fájdalommal teltek, de ezért nem kevésbé hasznosak. Isten nem mondja meg, a kontempláció melyik formáját tartogatja számunkra. Úgy adja, amint akarja és amikor akarja, ezért senki sem tudja, nagy vagy kicsi patakból kell-e majd innia: Isten maga választja meg. Ezen felül annak adja, „akinek akarja”, bár azt kell mondanunk, a kontempláció bizonyos formája soha nem fog hiányozni azoknál, akik arra nagylelkűen és állhatatosan felkészülnek.

Megvan tehát Isten része és a mi részünk. Az Úr határozza meg a kontemplációnak azt a típusát, amelyet kinek-kinek tartogat. Erre Ő gondol. Nekünk viszont az előkészületben kell magunkat elköteleznünk, hogy az Úr, mikor ajándékot akar adni, ne találjon akadályt. Máskülönből anélkül maradunk. Nekünk kell tehát megnyitnunk az utat ajándékai előtt.

Keresztes Szent János pontosan arra tanít meg, milyen felkészülés kívánatik meg attól, aki az Úrral való bensőséges, kontemplatív egységre vágyik. Ő igen erőteljes felkészülést javasol, mivel – a lelkek iránti szeretettől indítva és Isten dicsőségét óhajtva – azt szeretné, hogy saját hibáinkból soha ne késlekedjék ez a kegyelem, szívből kívánja, hogy minél hamarabb a célba érjünk. Vajon osztozunk mi is a szemlélődő élet mesterének szent türelmetlenségében? Nos, vezetésével most ezt az utat fogjuk bejárni.

Tekintetünket mindenekelőtt az annyira óhajtott célra szegezzük, vagyis az Istennel való szemlélődő egyesülés csúcsaira. Keresztes János nem csupán a célt mutatja meg, hanem az utat is megjelöli: lemondás és ima. Lépünk rá tehát határozottan a lemondás útjára; a Szent véleménye szerint ez abszolút szükséges. Megmutatja gyakorlásának szükséges módozatát is.

A lemondáshoz csatlakozzék az elmélkedő ima, amit maga a lemondás táplál. Mindenesetre a Szent tekintete az imán áll meg. Megtanít, hogyan lépünk be az elmélkedés gyakorlásával az ima értékes övezetébe, hogy aztán jelezze, a lelki szárazság válságain keresztül hogyan születik meg ebből a szemlélődés első szerény formája.

Kilépve ebből a válságból a lélek bátran lendül előre az egyesülés útján, miközben kitartóan gyakorolja a teológiai erényeket vagyis a hit imáját, az Istenbe vetett teljes bizalmat és az egyre tisztább szeretetet.

Ekkor Isten egy másik válsággal jön elé, a lélek fájdalmas de kimondhatatlanul értékes éjszakájával. Ez vezeti el olyan tisztaságra, amelyre egy teremtmény önmagától soha nem volna képes. Most már készen áll az egyesülésre, ami lassan elárasztja és megistenült életet önt belé, úgyhogy ő is elmondhatja Szent Pállal: „Élek ugyan de már nem én élek, hanem Krisztus él bennem” (*Gal 2,20*).

Keresztes Szent János tehát csodálatos eszményt mutat be, de ennek megvalósulása a mi erőfeszítésünket is megköveteli. Aki azonban nagy-lelkű, nem fél a fáradozástól, hiszen oly kiváló az elérendő cél! Vajon mi is ezekhez tartozunk? A Szent hathatós közbenjárása eszközölje ezt ki nekünk Istentől, mi pedig kövessük tanulékonyan útmutatásait, s induljunk el nagylelkűen ezen az úton.

Érdemes megpróbálni!

ISTENI MEGHÍVÁS

Keresztes Szent János könyvei napjainkban is rendkívüli sikernek örvendenek. Spanyolországot nem számítva, ahol a Szent egyenesen „nemzeti” nagyság, művei egyre újabb, jól használható, forgatható kiadásokat érnek meg, s ezeket valósággal elkapkodják; nyugodtan mondhatjuk, hogy világhírű író. Írásait többször is lefordították számos európai nyelvre. Vagyis szemmel látható a tanítása iránti nagyfokú érdeklődés.

Mégis, megtörténik, hogy egyesek, bár vonzza őket ez a világhír, kezükbe véve a könyvet elolvasnak néhány fejezetet, aztán elkedvetlenedve félreteszik. Talán csüggedés vesz rajtuk erőt, amikor szembetalálják magukat a Szent vaslogikával felépített végkövetkeztetésével, hogy ti, aki el akar jutni az Istennel való egyesülésre, annak előbb át kell mennie a teljes lemondás éjszakáján. Figyelmük kizárólag erre a rémisztő éjszákára fordul; a Szent magyarázatai azt értetik meg velük, milyen abszolút az a lemondás, amire el akarja őket vezetni.

Valóságos halál! Az embernek az evangélium szavai jutnak eszébe: kemény beszéd ez! Ez a tan túlságosan igényes, van benne valami emberfelettien hősiess: nem, ez nem nekem való. Vagy: ez túlzás, ilyen félelmetes megsemmisülésben lehetetlen élni!

Akik így fogalmazzák meg a Szenttel való első találkozás benyomásait, minden bizonnyal *A Kármelhegy útja* c. művét olvasták. S íme ebben rejlik a titok kulcsa!

Először nem ezt a művét kell kézbevenni, hanem *A szellemi páros éneket*. A benyomás nagyon eltérő lesz az előzőtől.

Miért?

Mivel ez a mű, mindjárt az első oldalaktól a fenséges célra tekint, ahová Keresztes Szent János el akar vezetni. S aki csak egy kicsit is ismeri a lelki életet, elragadtatva veti pillantását az Istennel megélt

bensőséges egység távlataira, s megsejti, hogy ez már itt a földön is elérhető. Akit egyszer így megbűvölt a cél, az nem retten vissza a lemondástól, az önmehtagadástól és a kereszttől. Ha viszont az embernek fogalma sincs a célról, és csak a tökéletes lemondás abszolút szükséges voltáról hall, esetleg azt gondolja, hogy ez a lemondás csupán a Szent kitalációja. Ha így volna, nincs helye a kétségnek; én is azt mondanám, csukd be azt a könyvet, ami ilyen esztelen tanokat ajánl.

Mi viszont nem azért vállaljuk a teljes lemondást, hogy megmaradjunk az úrben, s lelkünkben a semminek adjunk helyet, hanem azért mondunk le a teremtményekről, hogy megtaláljuk Istent, a lelket megszabadítsuk a világ dolgaitól, hogy így azt Isten töltsé be önmagával. – Szükség van a tökéletes lemondás éjszakájára, de csak azért, hogy az Úrral még bensőségesebben egyesüljünk.

A *Kármelhegy útja* (KU) c. írásában is megjegyzi a Szent, hogy egész tanítása az Istennel való egyesülésre irányul; ugyanakkor az egész könyvben, különösen annak első részében, oly nagy erővel sürgeti az akadályok elhárítását, hogy a tapasztalat szerint fennáll a veszély: az ember szem elől téveszti, hogy a mindenből való kivetkőzésnek célja van, mi több, elengedhetetlen eszköze annak, hogy eljussunk egy sokkal magasabb és vonzóbb célba.

Per crucem ad lucem! A kereszts csupán eszköz, az üdvösség és a szentség eszköze. Nem pontos tehát ez az állítás: Keresztes Szent János a kereszts és a lemondás tanítója; helyesen ezt kell mondanunk: arra tanít meg, hogyan egyesülhetünk a szeretetben Istennel.

Isten jelenléte bennünk

A *szellemi páros ének* (Én) első oldalaitól kezdve a Szent azt a lelket mutatja be, akit az Istennel való bensőséges egyesülés vágya emészt.

„Hová rejtőztél el, Szerelmem?”

énekli annak a költeménynek első szakaszában, amelyhez az egész műben magyarázatot fűz. Az Istennel való egyesülésre vágyódó lélek kiáltása ez.

Ne feledjük: ez nem egy férfi szerzetes vagy egy apáca kizárólagos vágya, hanem minden egyes buzgó keresztyényé, aki a keresztség által új életre született, isteni kegyelembe öltözött, és most teljes tudatára ébredt annak, milyen csodálatos lehetőségeket rejt magában istengyermeki

méltósága. Arra vágyódik, hogy ezek a lehetőségek valósággá váljanak.

Hogy világosabban fejezzem ki magam: az embernek Istenre van szüksége.

Ez az igény mindenekelőtt teremtményi mivoltunkban gyökerezik. Csak azért létezőnk, mivel Isten megteremtett és a létben tart minket. Ezenfelül állandóan órá van szükségünk, hogy éljünk és cselekedjünk. Tetteink is az Abszolút Léttől függenek; a legkisebb cselekvéshez is neki kell megadnia a képességet. Nélküle még egy ujjunkat sem tudjuk felelősen használni. Aztán oly sok emberi vállalkozás során tudatosíthatja az igazán okos és komoly ember, mennyire korlátozott és bizonytalan a siker, hiszen olyan körülményektől függ, amelyek kívül esnek személyes hatókörén. Akkor még inkább szükségét érzi annak, hogy Istenhez folyamodjék, mindenhatósága és gondviselése segítségét kérje és alázatos könyörgéssel forduljon az Úrhoz: adja meg neki azt, ami meghaladja az ő képességeit. Az embernek szüksége van Istenre, szüksége van segítségére.

Ha már az emberi természet is ennyire Isten felé irányul, mennyivel inkább az isteni kegyelem.

Soha nem szabad felednünk, hogy a kegyelem Isten gyermekeivé tesz minket. A megszentelő kegyelemben öltözött ember Istenhez, Isten házához, családjához tartozik. „Már nem vagytok idegenek és jövevények, hanem a szentek polgártársai és Isten családjának tagjai” (Ef 2, 19). Aki pedig egy családhoz tartozik, annak bizonyos jogai vannak e család javaira és örökségére. Isten családjában ez az örökség nem más, mint maga Isten. Aki Isten kegyelmében hal meg, az biztosan bírni fogja Istent, örökre, a mennyországban. A kegyelem tehát alkalmassá tesz a boldog színelátásra és az Isten társaságában töltött örök életre. Továbbá a kegyelem az Istennel való közösségre tör, hatását azonban teljes mértékben csak akkor fejti ki, amikor ténylegesen egyesülünk vele. Íme, a kegyelem állapotában élő ember ezért törekszik arra, hogy Isten társaságában tartózkodjék.

Sajnos, igen sok keresztyén nem ápolja ezt a hajlamát, vagy hagyja, hogy másféle természetes irányzatok és szenvedélyek a teremtmények felé vonzzák őt, s eközben eltávolodik Istentől. Ha azonban az ember igyekszik kordába fogni természetes ösztöneit, s így bizonyos belső egyensúlyra tesz szert – a megfelelő önuralomnak ez az eredménye –, akkor gyorsan felébred és felszabadul benne az Isten utáni vágy, amit mindeddig eltemetett a szenvedélyek romhalmaza. A keresztyén ekkor kezdi érezni,

mennyire szüksége van Istenre, milyen életbevágó, hogy közeledjék hozzá, vele legyen, belépjen bensőséges övezetébe; s ekkor azok a szavak tolnak ajkára, amelyeket Keresztes Szent János a szerelmes lélekkel mondat:

„Hová rejtőztél el, Szerelmem?”

Mi is nagyon szeretnénk megtudni, hol rejtőzködik Isten, akivel annyira egyesülni akarunk; hallgassuk meg tehát a Szent választ:

„Hogy pedig ez a szomjas lélek végre-valahára megtalálja Jegyesét, hogy szeretetben egyesülhessen vele, már amennyire ebben az életben ez lehetséges... Fogjuk kézen, vezessük és mutassuk meg neki azt a rejteket, ahol Jegyese egészen biztosan fellelhető. Tegyük meg ezt neki, hogy ott egészen biztosan megtalálhassa Őt... Jegyezzük meg, hogy Isten Fia, az Ige, az Atyával és a Szentlélekkel együtt lényege szerint és mindenütt való jelenléte folytán ott rejtőzik a léleknek legbensejében... Isten magában a lélekben rejtőzik, a szemlélődő embernek ott kell tehát Őt keresnie” (Én I,6)⁽¹⁾

A megindult Szent tüzes lelkesedéssel így folytatja:

„Ő te emberi lélek, te legszebbike az összes teremtményeknek, aki annyira óhajtod ismerni a helyet, hol Kedvesed tartózkodik, hogy megkereshesd és Vele egyesülhess: íme, tehát megmondtuk neked, hogy te magad vagy az a trónterem, amelyben Ő lakik, és az a rejtekhely, amelyben rejtőzik. Nagy örömödre és boldogságodra szolgáljon az a tudat, hogy egész kincsed és reményednek egész tárgya oly közel van hozzád; hogy benned van; jobban mondvá, hogy te nem is tudnál nélküle létezni” (Én I,7).

Fontos válasz, öröme hangolja mindazokat, akik el akarnak jutni az Istennel való egyesülésre; álljunk meg tehát egy pillanatra s vizsgáljuk meg ennek az ünnepélyes állításnak igazságát. Isten valóban jelen van bennünk, mi több, kétféle módon: nem csupán a végtelenségéből fakadó természetes jelenlétével, hanem a természetfölötti jelenléttel is. Ezt az utóbbit nevezzük Isten bennünk lakásának. Magyarázzuk most meg mind a kettőt.

Az Isten végtelenségéből fakadó jelenlét Isten teremtő tevékenységének következménye. Már rámutattunk arra, hogy azért léteünk, mivel a létet közlő Isten a létben tart minket, s erre egyedül Ő képes. Isten azonban

⁽¹⁾ *Keresztes Szent János Művei* II. 184–185. Ford. Szeghy Ernő O.C.D. Bp. 1926

nem úgy működik, mint mi, vagyis létünkéből fakadó, de a léttől különböző bizonyos képességek által. Isten, a legegyszerűbb lény, lényege által működik. Ahol tehát közvetlenül működik, ott jelen van. Minthogy pedig, a létet közölve, benne működik minden teremtményben, szükségképpen benne él mindegyikben. Mivel lelkünk teremtmény, Isten jelen van bennünk. Mi több, ha nem volna jelen, nem működne bennünk, nem közölné velünk a létet, akkor mi egyszerűen nem „lennénk”, nem léteznénk. Ezért teljesen megfelel az igazságnak, amit Keresztes Szent János a léleknek mond: „Nem tudsz nélküle élni”.

Ez még nem minden.

A megszentelő kegyelemben öltözött lelkekben ezen az alapvető jelenlétén túl van egy másik is, amit csak a kinyilatkoztatásban ismerhettünk meg. Jézus tanítása szerint, ha valaki természetfeletti módon szereti Istent – s ezt csak a kegyelem állapotában teheti meg – a Szentháromság Személyei hozzá mennek és benne vesznek lakást (vö. *Jn* 14, 23). Ezt a jelenlétet hívják a teológusok „a bennünklakás jelenlétének”. Ezáltal a három isteni Személy egészen új módon van jelen, nem egyszerűen a teremtetés okán, ami által mindent a létben tart és mozgat, hanem mint olyan személy, aki felajánlja magát a hívőnek: ismerje meg és szeresse; vagyis úgy van jelen, hogy személyes kapcsolatba lehet vele lépni. Isten, ezen jelenléte által, teremtménye társa lesz, s meghívja a vele való életközösségre.

Isten eme sajátos jelenlétének az ember részéről az a képesség felel meg, hogy személyes kapcsolatban tud lenni Istennel. Ahol ugyanis jelen van a kegyelem, ott megtalálható a három teológális erény – a hit, a remény és a szeretet –; ezek képesítenek arra, hogy bensőséges kapcsolatot „teremtsünk” a Szentháromsággal. A hit által fölemelt értelem alkalmassá válik a bennünk lakozó három isteni Személy megismerésére; a bizakodó remény által megerősített akarat pedig, amit a szeretet a természetfeletti élet szerzője, vagyis Isten felé hajlít, bensőséges szeretetre indul. Mi másra lenne szükségünk ahhoz, hogy már ezen a világon megismerjük és elkezdjük szeretni a bennünk élő Istent? Elég, ha a teológális erényeket gyakoroljuk. S ki tudja, mit érhetünk el, amikor ezekhez az erényekhez a Szentlélek ajándékai is csatlakoznak! A teológusok szerint ezeknek az ajándékoknak az a tulajdonságuk, hogy istenismeretünk általuk valamilyen módon tapasztalati lesz. Világos, hogy itt kezdődik a kontempláció.

Lényeges bennünk Isten első, végtelenségéből fakadó jelenléte, de még ennél is értékesebb bennünklakozásának jelenléte. Nem szabad azonban elfelejtenünk: ez az utóbbi a kegyelemhez tartozik, aki tehát elveszíti a

kegyelmet, elveszíti ezt a drága isteni társaságot is. A halálos bűnnek ez az egyik tragikus következménye: lerombolja bennünk a megszentelő kegyelmet és megfoszt a bennünk élő Szentháromságtól.

A rejtett Isten keresése

Aki az Istennel való egyesülésre vágyódik, nem elégszik meg azzal, hogy tudja: hol kell keresnie. Többet akar: meg akarja találni. Ezért újabb kérdéssel fordul a Szenthhez: „Ha bennem él az, akit szeretek, miért nem érzem és miért nem találom Őt?”

Nagy különbség van a között, hogy Isten bennünk van, illetve hogy bejutunk isteni társaságába és így Vele élünk. Ha Isten bennem van – mondja a lélek –, miért nem nyilatkoztatja ki nekem jelenlétét?

A Szent valóságos hódítási tervet mutat be:

„Ennek oka az, hogy Ő el van rejtőzve, te pedig nem rejtőzöl el magad is, hogy megtalálhasd és érezhesd. Mert ha valaki meg akar találni valami elrejtett dolgot, neki magának is be kell mennie abba a rejtekhelybe, úgy, hogy midőn azt megtalálja, ő maga is éppúgy el legyen rejtőzve, mint az a dolog” (Én I,9).

Igen, Isten bennünk van, de rejtetten; eltakarják Őt túlságosan emberi gondjaink, személyes terveink megvalósításának és előnyünk keresésének halmai; miközben ezeket a terveket akarjuk megvalósítani, nem törődünk az Isteni akarattal, se mások jogaival. Bensőnkben gyakran külön világot alkotnak vágyaink, ösztöneink, szenvedélyeink; mindezek kifelé taszítanak minket a teremtményekhez, arra készítetnek, hogy ezeknek adjuk szívünket, ezekbe vessük reményünket és ezekre gondolva találjunk magunknak vigasztalást, erőt. Mi meg ebben a felületes világban élünk, olyanra, hogy elfeledkezünk arról a belülvaló életről, amit élhetnénk, de nem éljük. Arról a benső övezetről van szó, ahol a lélek kapcsolatba kerül Istenével, s végül is megtalálja Őt. Isten – így is mondhatnánk – lelünk mélyén vár ránk, mi azonban nem lépünk be hozzá, mert saját ügyeinkkel vagyunk elfoglalva, ezekre irányul érdeklődésünk.

Íme, ezért nem találjuk meg Istent!

Hogy megtaláljuk, oda kell mennünk, ahol Ő van, de ehhez ki kell tépnünk magunkat a teremtmények túlzott vonzasköréből. Vele együtt nekünk is „el keli rejtőznünk”, ott kell hagynunk felszínes életünket, hátat kell fordítanunk emberi érdekeink külsőbb körének, ahol minden a ma-

gunk kicsinyke „én”-je körül forog, így léphetünk be a „mély életbe”, így szállhatunk le a lélek legbenső központjába, ahol megtanulhatjuk, hogyan élhetünk együtt Istennel.

Hallgassuk meg ismét a Szent tanítását:

„Mivel tehát, ó lélek, Jegyessed rejtett kincs lelked földjében, amelyért, hogy megvehesse, a bölcs kereskedő eladta mindenét, neked is, ha meg akarod Őt találni, meg kell feledkezned mindenedről, el kell idegenedned az összes teremtménytől, be kell húzódnod szellemednek legbensőbb rejtékébe, és magadra zárva az ajtót (vagyis a teremtményekre irányuló vonzalmadat) úgy kell imádkoznod Atyádhoz a rejteken. Akkor majd együtt rejtőzve Ővele, érezni fogod ott a rejteken; majd szereted és élvezed a rejteken; majd vigadni fogsz vele a rejteken úgy, amint azt sem nyelv kimondani, sem pedig érzék fölfogni nem tudja” (Én I,9).

A Szent ezekkel a legcsodálatosabb ígéretekkel bátorít. Biztosít arról, hogy meg fogjuk találni Istent, egyidejűleg igényesen vázolja a merész hódítási tervet.

Vizsgáljuk ezt meg közelebbről.

Lemondás

Keresztes Szent János lényegében a kontemplatív élet két jellemző eszközének használatát ajánlja: lemondásra és imára, vezeklésre és elmélkedésre invitál.

„Meg kell feledkezned mindenedről, el kell idegenedned az összes teremtménytől és be kell húzódnod szellemednek legbenső rejtékébe” (Én I,9).

Valaki ellenvetést tehet: a Szent olyat kíván, amit képtelenek vagyunk megtenni. Hogyan felejtünk el mindent: ügyeket, tisztségeket, állapotbeli kötelességeinket, családjunkat? Ezt nem szabad tennünk. Aztán hogyan távolodjunk el minden teremtménytől? Hogyan lehetséges ez azok számára, akiknek családban kell élniük, ahol pedig olyan drága lények találhatók, akikért élünk? Abszurd dolog volna, ha ezektől el akarnánk távolodni. Ez nem lehet Isten akarata.

Valóban nem az! Örömmel ragadjuk meg az alkalmat, hogy itt azonnal válaszoljunk a Szent ellen gyakran felhozott ellenvetésre, mely szerint Keresztes Szent János embertelen, lehetetlen áldozatokat követel, tanítását legfeljebb azok tudják követni, akik a kolostorokban „elevenen el-

temetkeztek”! Aki így beszél, azt tanúsítja, hogy semmit sem értett meg Keresztes Szent János tanításából.

Ő sokkal inkább „szellemi”, mint azt sokan gondolják, így a lemondásról szóló tanításában is. Írásaiban többször kifejezetten hangsúlyozza: amikor a teremtményektől való eltávolodásról van szó, ez nem jelent szükségképpen fizikai eltávolodást, mintha mindent ott kellene valakinek hagynia, s remeteségbe vonulnia. Helyesen arról van szó – amint ezt az idézett versszakkal kapcsolatban magyarázza –, hogy akaratunkkal kell elhagynunk a dolgokat, vagyis nem szabad hozzájuk ragaszkodnunk. Ez pedig nem azt jelenti, hogy ezeket a dolgokat ne szeressük. Ne feledjük: Isten azt akarja, hogy szeressük a teremtményeket, de azt nem akarja, hogy ragaszkodjunk hozzájuk.

Valóban, vannak nemcsak megengedett, hanem szent, Istentől kifejezetten akart vonzódások, mint például a keresztény házastársak kölcsönös szeretete és a szülői szeretet. Aki ezeket elhanyagolja, súlyosan vétkezik. Mit ért tehát a Szent azon a kifejezésen, hogy „akaratlanul kell elhagyni”, elfelejteni ezeket a dolgokat? Egyszerűen csak azt akarja mondani, hogy el kell kerülni minden rendezetlen szeretetet, minden rendetlen ragaszkodást. A „ragaszkodás” számára azt jelenti, hogy a szív Isten akaratával ellenkező módon meg van bilincselve, vagy egyszerűen túlzottan ragaszkodik valamihez. Ez pedig, sajnos, gyakran előfordul még a megengedett szeretet körében is.

Nem történt-e meg már, hogy egy keresztény anya nem tudja elfogadni, amikor Isten egy leányát kívánja tőle, hogy az jegyese legyen a szerzetesi életben? Nem azt mondom, hogy az anyának nem kell leánya hivatását próbára tennie, de ha egyszer már minden ésszerűnek látszik, s ő továbbra is akadályozza, és félve a kikerülhetetlen elválástól, ami valóban szívbe hasít, ellenáll neki, nos ez már nem Isten szíve szerinti szeretet.

Más, hétköznapiabb példa. Van valaki, aki nagyon szereti a hegyeket, annak magas csúcsait, friss levegőjét és csodálatos tájait: a teremtnak ez a főnséges látványa ékesszólóan hirdeti a Teremtő szépségét és szeretetére késztet. Ha viszont valaki akkor sem tud lemondani egy ilyen elbűvölő kirándulásról, amikor hivatásbeli kötelességei vagy a szeretet mást kívánnak tőle, nos ez kétségtelenül helytelen ragaszkodás.

Pier Giorgio Frassati azért, mivel baráti társaságban jóízűen elfogyaszt egy nagy tányér makarónit vagy milánói rizottót, még nem vádolható rendezetlen szeretettel, hiszen az előírt napokon tudott nagylelkűen böjtölni is. Ha azonban valaki, hogy kielégítse étvágát és ízlését, böjti idő-

ben átlépi a megengedett határt vagy egyenesen pukkadásig eszi magát, természetesen „ragaszkodik” ezekhez az alacsonyrendű élvezetekhez. Kisebb vagy nagyobb mértékben, de mi is mindnyájan ezerféle dologhoz ragaszkodunk. Ez a rendetlen ragaszkodás fölösleges gondokat okoz, s ezeket nem vihetjük magunkkal Isten jelenlétébe, mivel elvonnak Tőle s bezárnak személyes élvezeteink körébe. Ez az a felületes világ, amelyből – minthogy akadálya a mély lelki életnek – mindenkinek, legyen világi keresztény vagy szerzetes, ki kell lépnie, ha valóban el akar jutni az Isten-nel való meghitt egyesülésre.

Keresztes Szent János tehát nem kér semmi lehetetlent olyantól sem, akinek teljesítenie kell állapotbeli és családi kötelességeit. Szó sincs arról, hogy ezeket a kötelességeit kellene elfelejtenie, ezekről lemondani, ellenkezőleg; a rendetlen ragaszkodásnak azokat a túlságosan emberi és így Istennek nem tetsző vadhajtasait kell lemetszenie, amelyek gyakran kísérik e feladatok teljesítését. A Szent végső soron azt akarja, hogy a keresztény megszabaduljon alsóbbrendű rabságából, hogy áttetszően világos, teljesen Isten akarata szerinti életet éljen. Íme ez a lelki tökéletesség arany-szabálya.

Magától értetődő, hogy az ima órájában, amikor gondolatainkat Istenre, a vele folytatott beszélgetésre összpontosítjuk, figyelmünket el kell fordítanunk a teremtményektől. Így tehát az ima volna az első alkalom, hogy megfogadjuk a Szent tanácsát a teremtményektől való elszakadással kapcsolatban. Ezt is helyesen kell azonban értenünk, mert ez egyáltalán nem azt jelenti, hogy az imában nem szabad Istennel beszélnünk azokról, akiket vagy amiket rendezett szeretettel szeretünk. Természetesen rosszul tennénk, ha olyan vonzódásra kérnénk áldását, amely ellenkezik akaratával, vagy olyan vágyunk teljesülését kérnénk, amelyet nem helyesel: ez esetben gúnyt űznénk Istenből. Ha viszont olyasmiről beszélünk neki, ami kötelességünk, tehát számunkra legszentebb akarata, akkor ez nemcsak megengedett, hanem nagyon helyes is. Mennyei Atyánkkal arról kell beszélnünk, ami életünkben előfordul, s rá kell bízunk szívünk gondolatait.

Remélem, sikerült megértetni, hogy a Keresztes Szent János által megkívánt lemondás a világban élők számára is megvalósítható; a lemondásnak az 8 esetükben is abszolútnak kell lennie, legalábbis lelkiileg... Nem anyagi lemondásról van szó, hanem a helytelen ragaszkodás felszámolásáról. Senkinek sem szabad rendetlen szeretetet táplálnia önmagában, még annak sem, akinek széleskörű társadalmi kötelezettségei vannak.

Nemcsak a családi környezetben élhet valaki a teljes lemondás állapotában, hanem a társadalmi és a politikai életben is. Bárcsak mindnyájan ennyire szabadok volnának! Szívünk mélyén talán most ezt gondoljuk: bárcsak néhányuk lenne ilyen; akkor másképp festene politikai életünk!

Ima

Az Istennel annyira óhajtott találkozás első feltétele tehát teljesíthető. Lássuk most a másodikat.

A Szent először arra hívott meg minket, mondjunk le a teremtet dolgok rendetlen szeretetéről, szálljunk le lelkünk meghitt rejtekébe, ahol Isten vár ránk. Ezután így folytatja: „Magadra zárva az ajtót (vagyis a teremtményekre irányuló vonzalmadat), úgy kell imádkoznod Atyádhoz a rejtekben” (*Én* I,9).

Ezek a szavak világosan Jézusnak a jól végzett ima feltételeiről szóló tanítását visszhangozzák: „Te, amikor imádkozol, menj be a szobába, zárd be az ajtót, s imádkozzál titokban mennyei Atyádhoz. S mennyei Atyád, aki a rejtekbe is lát, megjutalmaz” (*Mt* 6,6).

Jézus, amikor imádkozni tanít minket, azzal kezdi, hogy távolodjunk, szakadjunk el a teremtményektől. Keresztes Szent János nem tesz mást, mint bemutatja Jézus tanítását. Tanításának ezért van egyetemes evangéliumi jellege. Hallgassuk most bizalommal, mit tanít az imáról.

Isten keresése kétféle irányban történik: eltávolodás a teremtményektől, közeledés Istenhez. Milyen módon közeledünk hozzá? A Szent így buzdít: „Halljad ezt az egy szót, amely telve van tartalommal és megközelíthetetlen igazsággal: keresd Őt hitben és szeretetben, anélkül, hogy bármi módon a magad érdekét hajhásznád, anélkül, hogy akármit is akarnál élvezni vagy jobban megérteni” (*Én* I,11).

A Szent a tiszta imára tanít, amikor is az imádkozó nem önmagát, hanem Istent keresi, nem saját élvezete a cél, hanem az, hogy Istennek legyen öröme.

Ezzel szemben gyakran micsoda nyomorúságos fogalmaink vannak Istennel való kapcsolatunkról! Egyesek csak azért tudnak imádkozni, hogy elérjék saját céljaikat, vagy egyszerűen azt akarják elérni az Úr segítségével, amit saját erejükből nem tudnak megszerezni. Ha meg nem kapják meg azonnal, amire vágyódnak, türelmetlenkednek, szinte megsértődnek, mintha Istennek az volna a feladata, hogy az emberi érdekek

szolgálatára legyen. Mily szegényes fogalmaink vannak az isteni transzcendenciáról! Nem mi vagyunk az urak, hanem Ő! Ő teremtett és rendelt minket az ő dicsőségére, s nekünk arra kell törekednünk, hogy teljesítsük legszentebb akarátát. Vágyainktól úzve gyakran teljesen megfordítjuk ezt a rendet.

Keresztes Szent János azonban mélyen átérezte Isten transzcendenciáját. Isten az, aki van, mi pedig nélküle semmik vagyunk; csak Isten által létezzünk. Ő a világegyetem középpontja, nem mi! A mi tökéletességünk és életszentségünk abban áll, hogy vele egyesülten élünk, nem pedig abban, hogy a lehető legteljesebben kifejlesztjük emberi talentumainkat, amint ezt szeretné elhithetni egy bizonyos „életszentség-formula”. Aki ilyeneket mond, az elveszítette a természetfeletti valóságok iránti érzékét, amelyek a szó szoros értelmében „ember-felettiek”. Csak ezek által lehet eljutni az életszentségre.

Az isteni kegyelem tesz minket szentté: egyesít Istennel, fokozatosan megvalósítja, hogy Isten éljen bennünk és mi Istenben. Kétségtelenül mindez magával hozza az emberi képességek harmóniáját is, ha ezeket rendeltetésük szerint, Isten tiszteletére és dicsőítésére használjuk fel. Ez azonban már az életszentség egyik hatása, ami viszont nem más, amint XI. Piusz remekül meghatározta, mint „az isteni Feltaláló elképzelése és óhaja szerint megvalósult keresztény élet”. Az életszentség nem egyszerűen emberi élet, hanem keresztény élet, vagyis az isteni kegyelem által természetfölöttivé tett emberi élet.

Napjainkban igen fontos, hogy hangsúlyozzuk Isten transzcendenciáját, minden teremtett dolog fölötti abszolút létét, beleértve azokat az emberi teremtményeket, akiket ő teremtett önmagának. Nem mi diktáljuk a törvényeket Istennek, hanem ő terjeszti azokat elénk s ezzel megjelöli számunkra a boldogság útját, a Vele való egyesülésre vezető utat; boldogságunk nem más, mint egyesülés Istennel. Csak akkor lehetünk igazán és teljesen boldogok, amikor egyesülünk Teremtőnkkel. A jelen élet igazi boldogságát az jelenti, hogy már ezen a földön Vele egyesülten élünk. Ezt a boldogságot úgy szerezzük meg, hogy azt keressük, hogyan szerezhethetünk örömet Istennek, vagyis belépünk abba az isteni tervbe, ami szerint tisztelettel adózunk neki és megdicsőítjük. Ha valaki boldog akar lenni, annak legbiztosabb útja: elfeledkezve önmagáról szolgáljon mindenben Istennek.

Szentünk pontosan ezt az önzetlen istenkeresést ajánlgatja, amikor ezt tanítja: „Keressd Őt hitben és szeretetben, anélkül, hogy bármi módon is

a magad érdekét hajhásznád, anélkül, hogy akármit is akarnál élvezni”. Mennyire örül Isten egy önmagáról elfeledkező és egyedül az Ő tetszését kereső szív imájának! Isten valóban megérdemli, hogy teremtménye őszinte és teljes tisztelettel adózzék neki!

Keresztes Szent János azt akarja, hogy hittel és szeretettel imádkozzunk. Számára a hit az Isten szavához való homályos de biztos odatapadást jelent. Ez az isteni szó nyilatkoztatja ki Istenünk transzcendenciáját és fönséges nagyságát; Istenünk végtelenül fenséges és jó, mindenható és irgalmas. A hit olyannak mutatja be Istent, amilyen; általa nem látjuk meg Őt, de hiszünk Benne, így értelmünk kapcsolatba kerül vele.

A hitet és az értelmet a szeretet követi. Aki szilárdan hiszi, hogy Isten valóban Isten, az a Legfőbb Lény, akihez mindnyájan tartozunk, s akinek köszönhetjük létünket, az nagyon erősen szereti is Őt. Akkor beteljesedik benne az, amit a Szent ígért: „A szeretet le fogja leplezni előtte azt, akit a hit magába zár” (*Én I,11*).; vagyis akkor a hit feltárja előtte az isteni transzcendenciát, minden teremtmény fölött álló fenségét, a szeretet pedig megízleli, szinte meg is tapasztalja. Ez történik a kontemplatív imában.

A szeretet az Istenre irányuló tiszta jóakaratot jelenti, ez a minőség határozza meg tökéletességét és mélységét. Más szóval, az ilyen szeretet egyetlen vágyban fejeződik ki: elnyerni Isten tetszését minden önös érdek keresése nélkül. Nem ajándékaiért, hanem Önmagáért fordul Isten felé, aki végtelen szeretetreméltósága miatt megérdemli, hogy Őt mindenek fölött szeressük.

Lehet, hogy imánk még nem ilyen önzetlen, nem ennyire istenközpontú, nem keresi csupán Isten érdekeit; azokról az érdekekről van szó, amelyekre Jézus tanított minket a Mi Atyánkban. Ezeket illeti meg az első hely: szenteltesse meg neved, jöjjön el országod, legyen meg akaratom! Olykor szeretnénk ezt a kérést első helyre tenni: mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma, befoglalva valamennyi érdekünket és vágyunkat. Jól-lehet Isten megad nekünk minden szükségeset, azt akarja, hogy mindent szent akaratanak és tervei megvalósulásának rendeljünk alá, hiszen ezek a tervek azt célozzák, hogy az ember elnyerje a természetfeletti boldogságot.

Ha nem jutottunk volna még el erre az erkölcsi és lelki magaslatra, semmi sem akadályozhatja, hogy erre törekedjünk, hiszen bírjuk az isteni kegyelmet, és szabad remélnünk, hogy segítsége révén tisztább szándékkal emelkedhetünk fel Istenhez. Meglehet tehát nekünk is az a reményünk,

hogy imánk egy napon a hit és a szeretet intenzív gyakorlásává válik, amikor is „a szeretet le fogja leplezni azt, amit a hit magába zár”, vagyis megízlelteti mindazt, amit a hit tanít, amikor közli velünk az egy Isten nagyságát és transzcendenciát. És ha ez a kezdeti istentapasztalat növekszik, miért ne teljesedhetne bennünk is a Szentnek Isten belső jelenlétére vonatkozó ígérete? „Akkor majd együtt rejtőzve Ővele, érezni fogod Őt a rejtekben; majd szereted és élvezed a rejtekben; majd vigadni fogsz Vele a rejtekben, úgy, amint azt sem nyelv kimondani, sem pedig érzék fölfogni nem tudja” (Én I,9).

Mivel *A szellemi páros ének* mindjárt kezdetben ilyen elbűvölő látványt, ilyen mérhetetlen távlatot és ilyen gazdag kiegyensúlyozott tanbeli szintézist tár elénk, úgy tűnik, ez az a könyv, amely a legvilágosabban megérteti velünk Keresztes Szent Jánost.

Már az első versszakról elmélkedve tudjuk, hová akar elvezetni minket: az Istennel való kontemplatív egyesülés csúcsaira, ahol – már ezen a földön is – bizonyos módon bírhatjuk Őt és örvendezhetünk Őbenne.

Keresztes Szent János még azt is szemünk elé tárja, mennyire közel van ez az Istennel való egyesülés, hiszen Isten már jelen van lelkünkben, sőt benne lakik és felajánlja magát a léleknek, hogy az megismerje és szeresse Őt. Az ismeret és a szeretet által közeledünk Istenhez. Ez a – főképp az imában gyakorolt – megismerés és szeretet csak akkor fejlődik ki és válik magas hőfokúvá, ha a lemondás és az önmegtagadás légköre öleli körül.

Két szárny emel fel az isteni egyesülésre: az önmegtagadás és az elmélkedés, a kivetkőzés önmagunkból és az összeszedettség, vagy más szóval, a lemondás és az ima. Már fölmértük ezek szükséges voltát és megértettük, hogy ezek az eszközök mindenki rendelkezésére állnak, legyenek bár szerzetesek vagy világban élő keresztények. Mindenki számára nyitva állnak ezek a Szent által bemutatott távlatok. Ezért készséggel fogadjuk el a teljes lemondásról szóló tanítását, nem félünk többé követelményeiktől: érdemes egy kis erőfeszítést tenni, hogy elérjük ezt a csodálatos célt, érdemes vállalni egy kis szenvedést, hogy megízleljük – már ezen a földön is – ezeket a fenséges örömeket. Fejezzük be Keresztes Szent János szavaival: „Rajta tehát, te szépséges lélek, tekintve, hogy már tudod, hogy a te forrón óhajtott Kedvesed a te kebledben van elrejtve, igyekezzél te is jól elbújni Ővele s ott a kebledben ölelgetheted, élvezheted, gyöngéden szeretheted” (Én I,10).

LEMONDÁS

„Szerelmesem keresve
Bejárom a hegységet, partokat,
Kezem nem tép virágot,
Nem félek a vadaktól,
Utam nem állják erősek és határok” (Én III.)

Az énekel így, aki eltökélte, hogy minden erejével és energiájával az Istennel való egyesülés meghódítására indul. Elhatározása szilárd és világos: „Kezem nem tép virágot”. Nem, többé nem engedem, hogy legyőzzenek a teremtmények. Valami abszolút, valami hősies hangzik ebben a szóban. A döntést a szeretet ihleti, márpedig a szeretet „erős, mint a halál”. A lélek, bár vigasztalan, akadályokkal és szenvedéssel kirakott út tárul fel előtte, mégsem fél: buzgósa hajtja, reménye erősíti. El akar menni a végsőig, késlekedés nélkül, a lehető leggyorsabban el akar jutni az Istennel való egyesülésre. Nem kanyargós utakon, hanem azon az ösvényen, amelyik egyenesen célba vezet. Ezért határozza el: „Kezem nem tép virágokat”.

Szükség van erre a teljes lemondásra?

A teljes lemondás szükséges volta

Most már félelem nélkül vesszük kezünkbe *A Kármelhegy útja* c. művet. Keresztes Szent János már meggyőzött minket a teljes kiüresedés abszolút szükségességéről. Ez a tétel oly központi helyet foglal el tanrendszerében, hogy most célszerű lesz, ha végig követjük gondolatmenetét.

A teljes önkiüresítést nem önmagáért keressük, hanem az egyesülés távlatában. Szükségességét magából az Istennel való egyesülés természetéből kell levezetnünk. Így tesz a Szent is, aki eszmefuttatását annak az állapotnak pontos meghatározásával kezdi, amelyre el akar vezetni. Egész tanítását a lelki tökéletességről vagy életszentségről alkotott fogalma uralja; ez pedig számára nem más, mint az Istennel való bensőséges egyesülés, méghozzá már itt a földön.

Az egyesülés állapotát különböző szempontok szerint lehet vizsgálni; például teljességében vagy gazdag összetevőinek egységében, a vele járó édesen szelíd élmények szerint, a megvilágosodásnak és az isteni szeretetnek bizonyos pillanatokban megtapasztalt magasrendű kegyelmei szempontjából. Az előttünk álló út végén, miután bemutattuk a kontemplatív fejlődés különféle szakaszait, így tekintünk majd erre az állapotra. Most azonban, a Szent magyarázatát követve, kizárólag lényeges alkotóelemeit vizsgáljuk meg. „Ezen isteni egyesülésben a lélek akaratát tekintve teljesen átalakul, és eggyé lesz Isten akaratával, úgyhogy nincs benne többé semmi, ami e szent akarral ellenkeznék, és Isten akaratán kívül semmi tekintetben sem ismer más irányító erőt” (*A Kármelhegy útja* [KU] I,11,2).

Ebbe a ragyogó meghatározásba a Szent belefoglalja az egyesülés állapotának vagy életszentségnek minden lényeges elemét. Érdeemes tehát figyelmesen tanulmányoznunk. Itt rejlik egész tanrendszerének kulcsa is.

Mindenekelőtt jegyezzük meg: az egyesülés állapotának lényegét az akaratban kell keresnünk. A Szent „átalakító egyesülesről” ír, s kifejezetten hangsúlyozza, hogy ez az akaratban megy végbe. Nem szükségtelen ennek kiemelése, mert manapság is előfordul olyan vélekedés, mely szerint a léleknek Istenben való átalakító egyesülését az értelem szintjén kell keresnünk, nem az akaratban. Ez az elgondolás a Szenttől igen messze álló filozófiai idealizmus szemüvegén keresztül nézi ezt az állapotot. Megismételjük tehát, hogy a Szent az akarat szintjére teszi az átalakulást; itt két, szorosan összefüggő – egy pozitív és egy negatív – tényezőről van szó.

A negatív elem azt jelenti, hogy a lélekből hiányzik minden Isten akaratával ellenkező irányzat, ami őt azzal szembeállítaná. E hiánynak azonban egy jelenlét, a negatív elemnek egy pozitív elem felel meg: az emberi akaratot mindenben az isteni akarat indítja. Más szóval, az emberben nincs semmi, ami ellentétes volna Isten akaratával, kizárólag ez az isteni akarat vezérli.

A Szent így foglalja össze gondolatait: „Ezért mondjuk, hogy ebben az állapotban kettőnek akaratából egy akarat lett, úgyhogy Isten akarata egyúttal az illető lélek akarata” (KU I,11,3). Íme ebben áll tehát az átalakulás: az isteni akarat a lélek akarata lett, egyesült vele.

Hogyan kell érteni ezt az eggyélevést? Lehet az emberi valóban isteni? Így megfogalmazva ez abszurdnak tűnik. Hogy jobban megvilágítsuk mondandónkat, röviden idézzük Aquinói Szent Tamásnak a szeretet

pszichológiájáról szóló tanítását, ugyanis ez ihleti Keresztes Szent Jánost is.

Az Angyali Doktor műveiben gyakran beszél a szeretet pszichológiai folyamatáról. Azt tanítja, hogy amikor szeretünk, szeretőképességünkben vagy másképp akaratunkban a szeretett tárgy felé fordulunk. Minél erősebb ez az odahajlás, annál inkább lesz úrrá érzelemlvilágunkban, és a szeretett tárgy felé vonz.

Amikor pedig ez a hajlam egész szívünket elárasztja, ez a szív többé nem érez más szeretetet, s hagyja, hogy szeretetének tárgya őt teljesen birtokába vegye.

E hajlam révén a szeretet tárgya valamilyen módon benne van a szívben; uralja, újí és cselekvésre készíti, úgyhogy a szív soha nem veszti szem elől szeretetének tárgyát. A köznyelvben ezért mondjuk a szeretett személyről, hogy „szívből szeretjük”, vagyis szívünkben olyan vonzódást érzünk iránta, amely arra késztet, hogy szeressük és szerezzünk neki örömet. Mit meg nem tudunk tenni egy szeretett személyért! Amikor nagyon szeretünk, el tudjuk felejteni saját érdekeinket és kedvtelésünket, csakhogy örömet szerezzünk a szeretett személynek. Egy gyermekét szerető anya mennyire nagylelkű, mennyire elfeledkezik önmagáról, mennyire „szívből szeret”! Szeretete arra készteti, hogy örömet szerezzen neki, hogy akár számtalan áldozat árán is kedvébe járjon. Íme, ezt jelenti a szeretet misztériuma: amikor szeretünk, szeretetünk tárgya vonzásával lélekben elfoglalja szívünket, magához von, s arra késztet, hogy érte cselekedjünk.

Tegyük fel, hogy ez a szeretett személy maga Isten, vagy Vele azonos akarata. Isten lett életünk Ura, ezért teljes jogon megkívánja, hogy az ember karolja át akarátát, hogy teremtménye az Ő akarata iránti hűséggel megdicsőítse Őt. Ha az ember teljes mértékben megértve Istennek e jogát, mindent átad Isten legszentebb akarátának, azt legfőbb és egyetlen javának ismerve el, akkor Isten elfoglalja szívét, magához vonzza, és arra készíti, hogy teljesítse akarátát.

Minden istenszerető emberben megvan ez a hajlandóság; olykor azonban nem ez az egyetlen hajlam irányítja cselekvésében. Isten mellett gyakran oly sok más dolgot is szeretünk, anélkül hogy megfontolnánk, megfelelnek-e ezek isteni akarátának vagy sem. S ez az utóbbi elég gyakran előfordul. Olykor ezek a dolgok annyira ellentétesek Isten akarátával, hogy amikor ezeket szeretjük, megsértjük Istent. Ez a bűn. Máskor meg az isteni akarathoz való teljes alkalmazkodás hiányzik, vagyis tetszik a

jó, de nem ragaszkodunk hozzá olyan hűségesen, amint az Istennek tetszenék: hiányzik a nagylelkű lendület. Ilyenkor követünk el tökéletlenségeket. Egyszóval: nem az isteni akarat alkotja szeretetünk egyetlen tárgyát. Isten akarata mellett önző módon más dolgokat is szeretünk, szeretünk saját magunk örömét keresi.

Minden szeretett dolog így foglalja el szívünket. Mindegyik vonzódást ébreszt bennünk, ez a vonzódás késztet cselekvésre, irányít és visz a szeretett tárgy felé. Világos, hogy ha az isteni akarat mellett egy másfelé húzó akarat, más ösztönök is vannak bennünk, akkor szívünket nem uralja teljes mértékben az isteni akarat: szereti Istent és szereti a teremtményeket. Ez a megosztott szív nem Istennel való kapcsolatuk miatt szereti a teremtményeket, hanem önmagukért, és saját örömét keresi bennük. Az istenszeretet mellett tehát ott virul az önszeretet is. Az isteni akarat késztetése mellett jelen van az önakarat ösztönössége is. A lélek meg hol ide, hol oda csapódik. Két akarat van benne.

Ha viszont lemond arról, hogy a teremtményeket önmagukért szeresse, nem engedi legyőzni magát általuk, s azokat kizárólag az isteni akarat szerint akarja szeretni, szeretetét ezzel az isteni akarral összhangban rendezzi, akkor elmondhatja, hogy a teremtmények iránti szeretetét az isteni akaratba zárta, s nem szeret semmit sem jobban ennél az isteni akarathoz. Minden mást *Istenben* szeret és *Isten akarata szerint*, mivel már mindenben ez az egyetlen akarat vezeti.

Ekkor eltűnik az önakarat és teljesen Isten akarata érvényesül; teljesen eltűnik az önös örömkérés, hogy átadja helyét Isten tetszése keresésének. Aki így él, az megismételheti Jézusnak az Atya akaratára vonatkozó szavait: „Mindig azt teszem, ami neki tetszik” (*Jn* 8,29), nem keresek mást, nincs bennem semmi más vonzódás, semmi más ösztön: bennem egyedül Isten akarata uralkodik. Az én akaratom eltűnt, elnyelte az isteni akarat. Íme, ilyen az Isten akarata szerint átalakult teremtmény.

Ennek az átalakulásnak két feltétele van: nincs a lélekben semmi, ami ellentétes volna Isten akaratával, s nincs benne egyetlen Isten akaratával ellenkező vonzódás, hanem „mindenben és mindenért az isteni akarat irányítja”. Amikor ez a két feltétel megvalósult, Keresztes Szent János szerint a lélek eljutott az Istenben való átalakító egyesülésre. A Szent siet kiemelni, hogy a szeretetben valósult meg ez az egyesülés, mivel az az átalakulás, amelyről beszél, valójában a szeretet vonalán teljeseedik be.

Minthogy az átalakulás állapota feltételezi, hogy a teremtményben Isten akaratán kívül ne legyenek más motívumok, könnyen érthető a

Szent tanításának alaptétele: az Istennel való egyesülésre csak a teljes lemondás útján érhetünk el.

Az Istenben történő átalakulásnak abszolút akadályát alkotja minden ragaszkodás, vagy ahogyan a Szent nevezi, minden nem teljesen fékentartott vágy.

Megismételjük: Isten nem tiltja a teremtmények szeretetét, sőt, egyenesen meg is parancsolja, csak azt akarja, hogy ezeket Őbenne szeressük, vagyis legszentebb akarata szerint, az általa meghatározott mértékben. Egy teremtményt minden esetben csak meghatározott mértékben kell szeretnünk, mivel korlátai miatt nem érdemel többet. Hiba, ha egy teremtményt „végtelenül” vagy határtalanul szeretünk (imádunk); mindekelőtt azért, mivel teremtményi voltunk miatt szeretetünk szükségképpen korlátozott; továbbá azért, mivel egyetlen teremtmény sem független Istentől. A teremtmény mindig Isten által létezik, ezért erre irányuló szeretetünknek, ha ésszerű akar lenni, számot kell vetnie ezzel a függőséggel; nem szabad a teremtményeket annál jobban szeretnünk, mint amennyire azt Isten megengedi. Isten pedig nem adja át az elsőbbséget egyetlen teremtményének sem. Istent kell először és mindenek fölött szeretnünk, s minden más szeretetet ebben az összefüggésben kell elrendeznünk.

Gyakran megtörténik azonban, hogy nem rendezzük vonzalmainkat az isteni akarat szerint, s mihelyt egy teremtmény vonzásába kerülünk, engedünk ennek a hatóerőnek. Örömről beszélünk, s mivel természetünk nagyon is hajlik az önző örömek keresésére, önkéntelenül is, meg tudatosan is ezeket az élvezetet nyújtó teremtményeket keressük. Így születnek a rendezetlen vágyak.

Ezek a vágyak nem egyformán rosszak, minthogy rendezetlenségük sem mindig ugyanolyan. Vágyunk néha olyan dolog felé irányul, aminek kielégítését Isten barátságának elvesztésével bünteti. Aki ebbe beleegyezik, halálos bünt követ el. Ha kisebb mértékű tiltott dologról van szó, bocsánatos bünt követünk el. Amikor kényelemszeretetünkre hallgatunk, s nem vagyunk olyan nagylelkűek, mint azt Istent elvárná tőlünk, tökéletlenséget követünk el. Azonban mind a három esetben rendezetlen szeretetről van szó, egy teremtményhez való „ragaszkodásról”, más szóval olyan vonzódásról, amely nincs teljesen összhangban Isten tetszésével. Mindez azt jelzi, hogy akaratainkban Isten akarata kívül más indítékok is léteznek, következésképp akarataink nincs teljesen Istenbe alakulva. Nem egy akarat irányítja a lelket: az isteni akarat mellett jelen van az

önakarat is. Nem kell tehát sok ahhoz, hogy megakadályozzuk a szeretet átalakulását.

„Teljesen egyre megy, vajon valamelyik madár vékony fonállal vagy vastag zsinórral van-e megkötve: a vékony éppúgy vissza fogja tartani a röpkéstől, mint a vastag, mindaddig, amíg el nem szakítja. (KU I,11,4). Így van ez az ember esetében is. Amíg nem mondott le utolsó rendetlen vágyáról is, legyen az akár egy egyszerű tökéletlenség, akarata nem alakulhat át Isten akaratába, nem egyedül az isteni akarat ihleti, mert mellette jelen van önakarata is. S amíg két akarat létezik egymás mellett, világos, hogy nem lehet belőle egy!

Bizonyított tehát, hogy aki el akar jutni az átalakító egyesülés állapotába, annak mindenről le kell mondania. Keresztes Szent János, hogy megértesse: az átalakító egyesülésre irányuló vágy által ihletett teljes lemondás alapvetően a szeretet műve, nem fél kijelenteni: „Istent szeretni annyit tesz, mint Isten kedvéért azon fáradozni, hogy semmi olyasmi ne maradjon bennünk, ami nem Ő” (KU II,5,7).

A teljes önküresítés ugyanis annak gyakorlati eszköze, hogy létrejöjjön bennünk az isteni szeretet uralma. A Szent fentebb idézett meghatározása a szeretet ezen uralmának eredetére mutat. Mit tegyünk tehát, hogy valóra váltsuk ezt a teljes önküresítést, aminek nehéz voltát azonnal megsejtjük?

Az önküresítés szabályai

Keresztes Szent János tanításának bizonyos lapjai már műveinek megjelenése előtt széles körben elterjedtek tanítványai között. Ezek lelkének és módszerének legjellemzőbb megnyilvánulásai; arra vonatkozó tanítását tartalmazzák, hogyan kell a gyakorlatban eljutni az egyesülés állapotába, aminek értékeit és gazdagságát annyira szerette magasztalni. Mielőtt ezeket az aranyszabályokat összefoglalta volna *A Kármelhegy útja* c. művében, már gyakran beszélt róluk. A Szentlélekről nevezett Magdolna nővér a beasi kármelben, a tanítását hallva jegyzeteket készített. Ezeket mind megtaláljuk a KU-ban. Valószínűleg először csak részekben terjedt ez a tanítás, mert pl. Megtestesülésről nev. Boldog Mária a pontoise-i kármelben már ismerte ezeket a tanokat, legalábbis élete utolsó éveiben, ő pedig abban az évben halt meg, amikor a Szent művei először jelentek meg nyomtatásban spanyol nyelven. A francia kiadásra csak két év múlva került sor. Világos, hogy a Szent eredeti gondolatai s azok megfogalma-

zása nagy érdeklődést keltett. Idézzünk példaként egy híres mondatot: „A lélek két dolog közül ne válassza a könnyebbet, hanem a nehezebbet, ne az élvezettest, hanem a kellemetlent, ne azt, amiben öröme telik, hanem amiben nem telik öröme, ne azt, ami megvigasztalja, hanem azt, amiben nem lel vigasztalást...” (KU I,13,6).

Na ebből elég! – mondja valaki. Már megint a rombolás, ami elveszi az életörömet! Lehet, hogy ez hasznos egy embergyűlölőnek vagy hősies remetének, de teljesen alkalmatlan azok életállapotában, akik a világban élnek.

Mit válaszoljunk erre? Nem szabad félreérteni ezeket a sorokat. Ha a megfelelő szövegösszefüggésben olvassuk, mindjárt elfogadható lesz jelentésük.

Mindenekelőtt azonban ne felejtjük: a KU-ban a Szent a magasba akar minket vezetni, az Istennel való bensőséges egyesülés állapotáig, ami nem más, mint a megszentelő kegyelembe öltözött lélek vágyainak a lehető legtökéletesebb megvalósulása. Különben is mindjárt hozzátesszi: tisztában van vele, hogy mindez igen nagy erőfeszítést kíván.

A lelki élet első lépéseinél még igen messze vagyunk ettől a állapottól. Rendszerint a legkülönbébb rendetlen vonzódások és vágyak csapnak össze bennünk. Jelen vannak érzékeinkben, az élvezetek túlságos keresésében, arra készítetnek, hogy örömről az anyagi javakban találjuk meg. Aztán jelen vannak lelkünkben, ahol az önszeretet és az öntetszelgés olykor olyan méretű, hogy az ember szinte saját magát helyezi a világ központjába, s mindennek őhöz kell igazodnia. Ezért követelőző, türelmetlen, elégedetlen és – alapvetően – nagyon nem alázatos.

Érzékeit és lelkét meg kell tehát tisztítani a lélekben olykor nagyon mélyen gyökerező rossz és tökéletlen hajlamoktól. Aki csak egy icipicit is végiggondolja ezt, azonnal megérti, hogy az annyira óhajtott célt energikus erőfeszítés nélkül soha nem fogja elérni, főképp ha nem akar időt veszteni, se elvesztegetni élete legszebb éveit erkölcsi tökéletlenségei között hányódva.

Ha nagy bátorságot kíván is ez a mű, nem szabad elbátortalanodnunk, mert nem egyedül vállalkoztunk rá, s nem egyedül kell a cél felé törnünk és célba jutnunk. A magasztos célkitűzést fontolgatva a Szent is kijelenti, hogy szükséges kezdeményezéssel nem lehet mindezt egyedül megvalósítani, szükség van Isten közbelépésére. Azt tanítja tehát, hogy ez a mű aktív és passzív jellegű, vagyis az embernek cselekednie kell, ugyanakkor el kell viselnie az isteni tevékenységet. Bátran munkához kell látnia, de

jön maga Isten is, hogy sokkal magasabbra emelje, mint amit magától el tudna érni. Vigasztaló tudat, hogy nem egyedül kell véghezvinnünk ezt a nagy munkát, maga Isten siet segítségünkre, s így biztosabban remélhetjük, hogy célba érünk.

Könnyű megsejtenünk, mi a legjobb módszere annak, hogy magunkra vonjuk Isten jóakarát és kegyelmének bőséges áradatát: nagylelkűnek kell mutatkoznunk mindjárt az első lépéseknél. Készségesen vállalnunk kell az erőfeszítést, vagyis a mi részünket; íme ilyen a rá váró munkára teljesen készséges ember. Ezért szívesen vállalja a szükséges erőfeszítést, csak hogy tevőlegesen belépjen a teljes tisztulás éjszakájába; ez a teremtményekben leginkább elmerült érzékekkel kezdődik. Ennek az éjszakának kell majd elvezetnie az egyesüléshez. A Szent ismerteti a legjellemzőbb gyakorlatokat. Voltaképp három ilyenről van szó.

„Az első az, hogy az ember mindig a legnagyobb gonddal igyekezzék Krisztust mindenben utánozni és életét az Ővé szerint berendezni. Hogy ezt megtehesse s hogy minden körülmények között úgy viselkedjék, amint Ő viselkedett volna, elmélkedjék állandóan az Ő életéről” (KU I,13,3).

Hogy a lemondás kemény munkájához energikusan hozzálassunk, a Szent azzal kezdi, hogy bevezeti a lelket Jézus Krisztusnak, szerelmesének és szeretett Megváltójának édes társaságába. Bizony bátorságra van szükség ahhoz, hogy állandóan elutasítsa az élvezeteket kereső természet, hiszen megtörténhet, hogy a tökéletlen, olykor esztelen vágyak nagyon is követelődzők lesznek. Hogy a lélek állandó nemet mondjon önszeretetének és kívánságainak, másfajta szeretetvágyra van szükség (a Szent aggódásról beszél): Krisztus lángoló szeretetére van szüksége a léleknek, ez készíti majd, hogy utánozni akarja Őt. Elmélkedjék tehát életéről, hogy jobban megismerje, hiszen Jézus magatartásának kell a mi magatartásunkat megszabnia. Márpedig Jézus egész élete az Atya akaratában foglalható össze. Mindent az ő tetszése szerint tett és az ő megdicsőítő-iséért. „Az én eledelem, hogy annak akaratát teljesítsem, aki küldött. . . Mindig azt teszem, ami tetszésére van” (Jn 4,34; 8,29).

Jézus szeretetéért a lélek elhatározza, hogy ugyanígy tesz. Magától értetődő, hogy minden kereszténynek ezt kell gyakorolnia.

Mihelyt elhatározta a Jézusba szerelmes teremtmény, hogy követi Őt, máris készen áll a lemondásra. Erre kéri őt a Szent is. Hallgassuk meg második parancsát.

„A második az, hogy akármilyen élvezet kínálkoznék is érzékei szá-

mára, hacsak nem kizárólag Isten dicsőségére szolgál, vesse el magától, s mondjon le róla Jézus Krisztus iránti szeretetből” (KU I,13,4).

Sok cselekvés tűnik vonzónak, mivel végrehajtásuk bizonyos élvezetet hoz magával. Hányszor cselekszünk csak az élvezet kedvéért, s elfeledkezünk arról, hogy cselekedeteinket Istennek ajánljuk fel, pedig mindent, még a legkisebbet is, az Ő dicsőségére kellene tennünk! „Akár esztek, akár isztok, tegyetek mindent Isten dicsőségére!” (1 Kor 10,31), tanította Szent Pál az első keresztényeknek. S legtöbbször vajon nem úgy eszünk meg iszunk, hogy egyáltalán nem is gondolunk Istenre, olykor meg teljesen átadjuk magunkat az élvezetnek! Az ilyen cselekedetek elvesztek az örökkévalóság számára, rabságba döntenek és táplálják rendezetlen vágyainkat.

Hogy jobban megértesse magát, a Szent példát hoz:

„Tegyük fel, hogy alkalma volna hallani valami érdekes dolgot, amelynek azonban semmi köze Isten szolgálatához. Ne hallgassa meg, ne érdeklődjék iránta. S ha kedve volna megnézni valamit, ami nem viszi őt közelebb Istenhez, ne keresse ezt az élvezetet és ne nézze meg” (u.o.). Más szóval: Valahányszor arra hajlunk, hogy ne Isten dicsőségére hanem csak a magunk élvezetét keresve cselekedjünk, mondjunk le erről.

Valaki azt mondhatná: ezt sokszor nem lehet megtenni. Mi, világban élő keresztények nem tudunk mindig lemondani kellemes dolgokról: különködnénk, és zavarnánk mások életét. Ha például egy anya folyton lemondana a családi élettel járó apró örömeiről, mivel attól fél, hogy ezekben élvezetet talál, nem teljesítené családanyai feladatát, hogy ti. férje és gyermekei számára kellemessé tegye a család életét, s így a többet elveszítené a kevesebbért.

A Szent előre látta ezt az ellenvetést, ezért hozzáteszi: „Ha csak az udvariasság nem kötelezi másra, ne tegyen kivételt e tekintetben egyetlen érzékével sem; mert ha a körülmények miatt nem gyakorolhatná ezt a lemondást, elég, hogy a dolog kedve ellen van; nem fog neki ártani” (KU I,13,4). Más szóval, tanulja meg, hogy továbblépjen rajta, ne izlelgesse; emelje fel szívét Istenhez, tisztítsa meg szándékát, s így módon tette Isten dicsőségére fog irányulni.

Önszeretetünk megtagadására és a mindentől való teljes elszakadására van egy igen jó módszer: erőszítsuk magunkban azt a szándékot, hogy tetteinkben nem tetszésünk szerint járunk el, nem saját élvezetünket keressük, hanem azt, hogyan lehetnénk az Úr tetszésére. Ezt a szabályt leggyeszerűbb tetteinkben is alkalmazhatjuk, s így minden tettünk valóban

Isten tiszteletére és dicsőségére irányul. Ki mondja, hogy ez lehetetlen? Ez a második szabály is, akárcsak az első, jól alkalmazható minden keresztény életében.

Nem kell azonban azt gondolnunk, hogy könnyű lesz mindig lemondanunk saját élvezetünkéről azért, hogy az Úrnak örömet szerezzünk. Nagy energiára van szükség. A Szent harmadik szabálya erre az energia-gyakorlatra utal.

Túlzott élvezetvágyunk és az élet örömeinek keresése megakadályozza, hogy nagylelkűen szolgáljuk az Urat, s kizárólag csak az Ő tetszését keressük. Ez az élvezetvágy a teremtmények felé taszít, amelyek azonnal fel is kínálják ezt az élvezetet, – s mi oly gyakran szenvedünk vereséget! Rá kell nevelnünk lelkünket az ellenkező irányú cselekvésre, másképp soha nem tudunk felülkerekedni. Így jobban megértjük a Szent híres sorait: „A lélek két dolog közül ne válassza a könnyebbet, hanem a nehezebbet. Ne az élvezettest, hanem a kellemetlent. Ne azt, amiben öröme telik, hanem azt, amiben nem telik öröme. Ne azt, amiben megpihenne, hanem azt amiben fáradnia kell” (KU I,13,6).

A Szent nem azt akarja, hogy mindig a legnehezebbet tegyük, hanem arra kér, hogy tápláljuk magunkban az erre vonatkozó vágyat, fejlesszük ki magunkban a hajlandóságot és a szokást, hogy ezeket megtegyük; tápláljuk magunkban szüntelenül a lemondás szeretetét: „Legyen szíve vágya a tökéletes lemondás, szűkölködés és szegénység Krisztusért, nélkülözése mindannak, amit a világ nyújthat” (u.o.) A vágnak kell elszakadnia. Annyira kell értékelnünk a földi javakat, amennyit érnek. Törekény dolgok, ma vannak, holnap már nincsenek. Kevesebbel is be kell érni, amikor hiányt szenvedünk, s nem szabad elbátortalanodni, hiszen az esetleges nélkülözést is Isten engedi meg.

A Szent komoly elkötelezettséget kér: „Erre az útra lépjen rá teljes szívvel és igyekezzék akaratát is ebbe az irányba hajtani” (KU I,13,7). Igaza van: ha nem harcolunk bátran vágyaink ellen, soha nem aratunk győzelmet. A Szent nem embertelen, emlékeztet arra, hogy az ember „halad”, nem tud mindent egyszerre megvalósítani. Figyelmeztet, hogy „rendben és okosan” kell haladni. Az okosságnak azonban nem szabad csökkentenie az energiát. A harmadik szabály ezért az erősség megszerzésére buzdít. Ez szabadít meg kényelemszeretetünk és élvezetvágyunk rab-ságából és késztet nagy bátorságot követelő tettek végrehajtására.

Ezek előrebocsátása után ki állítaná még, hogy Keresztes Szent János túlságosan sokat kíván?

Szentünk valóságos zseni; jól forgatja az ecsetet is, így érzékelhető formában is művészként fejezi ki meglátásait.

A beasi kolostorba egy napon egy kis rajzot vitt, hogy megmutassa lelki leányainak. Ez a rajz híressé vált a kármelita lelkiélettörténetben. A „Tökéletesség hegyéről”, vagyis a lelki életet szemléltető grafikorról van szó. Jelképes hegyet rajzol, ennek csúcsa köralakban a lélek tökéletességének állapotát ábrázolja. A kört, az antik bölcselőktől kezdve, a tökéletesség jelképének tartották. A hegyre vezető irányt három út szimbolizálja; ezek a kör középpontja felé irányulnak. A két szélső azonban felúton megáll, a középső viszont – a legkeskenyebb, egyszerű ösvény – felkapaszkodik egészen a hegycsúcsig. Az út vonalán többször ez olvasható: semmi, semmi, semmi. Ez a teljes lemondás útja. Egyenesen a tökéletesség körének középpontjába vezet, ahol ez a jelentőségteljes mondat olvasható: „Itt csak Isten fensége és dicsősége lakik”.

Mi már tudjuk: aki már csak Isten tiszteletéért és dicsőségéért él, az az átalakult teremtmény, akit már csak az isteni akarat vezet, s akinek egyetlen célja a Szentháromság megdicsőítése. Ide csak a teljes lemondás útja vezet el.

Aki egyesülni akar Istennel, annak a „semmi” útján kell járnia. De megéri! A kör központjában lévő szavak az egyesülésre már eljutott ember lelki magatartását jelzik. A Szent koszorú alakban rendezi el az erényeket, a Szentlélek ajándékait és gyümölcseit. Mindez azt jelenti, hogy az átalakult lélek elért a kontemplációhoz, belépett az Istennel való meghitt övezetbe, és Őbenne örvend már itt a földön. Ez pedig már jutalom, a mennyei bensőséges egyesülés előíze.

Az átalakító egyesülés olyan miliőt teremt, amelyben természetesen bontakozik ki a szemlélődés ajándéka.

Milyen lenyűgöző a Szent rajza!

A beasi kolostor minden nővérenek lemásolta az ábrát, amit aztán az apácák breváriumukban őriztek. Kiváló eszköz volt ez, hiszen ily módon mindig maguk előtt látták az eszményt, bátorságot meríthettek belőle, amikor lelkük a zsoltárok szárnyán Istenhez emelkedett, hogy egyesüljön Vele. A Szent ezzel a rajzzal mérhetetlenül nagy szolgálatot tett mindazoknak, akik a tökéletességre töreksenek.

Sajnos, a rajzot nem őrizték meg eredeti tisztaságában, hanem egy igazi hegygel helyettesítették. Később aztán helyreállították eredeti formájában.

KONTEMPLATÍV ELMÉLKEDÉS

Az Istennel való bensőséges egyesülésre vágyódó kereszténynek a nagylelkű lemondás buzgó légkörében kell gyakorolnia magát az elmélkedésben, vagyis a belső imában.

Keresztes Szent János szerint az elmélkedés célja, hogy erősítse a lemondásra irányuló akaratot. Tanácsa a következő. Aki neki akar vágni a teljes önküresítés útjának – ez vezet ugyanis az Istennel való egyesülésre –, az vágyakozzék nagy hévvel Krisztus követésére. Krisztus az önmegtagadás tökéletes példaképe, a lélek tehát csak Tőle tanulhatja meg, hogyan kell cselekednie. Aki az elmélkedés során beleszeret Krisztusba, abban önkéntelenül is felébred az akarat, hogy úgy éljen, mint Ő.

Keresztes Szent János ebben látja az elmélkedés legfontosabb célját. Mégis, ez „távolabbi” cél, amit egy közbeeső cél elérése után lehet csak megközelíteni. Ez pedig nem más, mint Isten szerető megismerése. A Szent által javasolt elmélkedésnek ez a sajátosan jellemző vonása, s ez jelenti egyben a szemlélődés felé vezető út egy szakaszát.

A kontemplatív élet természetét magyarázva abban minden szerző megegyezik, hogy a hatékony előkészülethez két dolog szükséges: az önmegtagadás és az ima, különösen a belső ima. Azt azonban nem magyarázzák meg kielégítő módon, hogyan vezet ez az elmélkedés a kontemplációhoz. Keresztes Szent János, jóllehet függ Avilai Szent Teréztől, ebben a kérdésben is, mint oly sok másban, világos tanítást nyújt. Egyébként se feledjük, hogy ő a terézi lelkiség teológusa, annak ad tudományos rendszert. A Szent az elmélkedésről szóló tanításában is teljesen Teréztől függ. A következőkben tehát – hogy világosabban bemutathassuk János tanítását –, gyakran Terézt fogjuk idézni.

Megegyezés Szent Teréz tanításával

Keresztes Szent János a *KU*-ban ezt írja: „Az isteni dolgokról való elmélkedésnek és gondolkodásnak az a célja, hogy Istenre vonatkozó ismereteket és szeretetet merítsünk belőle” (*KU* II,14,2). Ezek az arany-szavak Keresztes Szent János elmélkedésről szóló tanításának sajátosságaira mutatnak rá. Hogy helyesen értsük, meg kell ismerkednünk azzal a lelki környezettel, amelyben Keresztes Szent János élt, s főképp Szent Teréz gondolatával, hiszen ez ihleti a Szerzőt.

Leányainak a belső ima mibenlétét magyarázva, a kármel nagy Reformátora ennek affektív jellegét hangsúlyozza: „Nézetem szerint a belső ima nem egyéb, mint benső barátság Istennel, amennyiben gyakran maradunk négy szemközt Ővele, tudván azt, hogy szeret bennünket” (*Önéletrajz* 8, 5). Lényegében a szeretet kicseréléséről van szó. A teremtmény számot vet azzal, hogy Isten szereti őt, s maga is kifejezi az Úr iránti szeretetét. Beszélget vele, a szeretetről beszél, mégpedig azért, mivel érzi: szeretetre hivatott. Szent Teréz ismételten hangsúlyozza: „Azt az egyet jegyezzétek meg, hogy ebből a lelki lakásból a következőbe nem a sok gondolkodás segíti át az embert, hanem a nagy szeretet” (*A belső várkastély* IV,1,7). Szent Teréz tehát a szeretetnek veti alá a gondolkodást. Természetesen a benső imában is gondolkodik az ember, de nem azért, hogy okosabb legyen, hanem hogy Istent jobban szeresse.

Ezért sürgeti Szent Teréz: ne töltsétek az egész imát megfontolásokkal, hanem amikor ennek segítségével meggyőződtek arról, hogy az Úr szeret benneteket, hagyjátok ott a fontolgatást, s maradjatok nyugodtan jelenlétében, kezdjétek vele szerető beszélgetést, tárjátok elé szívetek Őrá és magatokra vonatkozó vágyait, mondjátok el, mennyire óhajtjátok dicsőségét.

Teréz számára ez jelenti a belső ima lényegét. Ezért mondhatjuk, hogy Teréznek az ima „az Úrral folytatott szerető beszélgetés”.

A kármelita reform teológusai és neves tanítói a könnyebb érthetőség kedvéért rendszeres formát akartak adni ennek a tannak. Ezért megkülönböztették az ima folyamatának különböző részeit vagy mozzanatait; ily módon a benső ima kis módszertanát állították össze. A Rend kolostoraiban ez hamar általánossá vált. Írott formában *Az újoncok oktatása* c. műben maradt ránk. Ezt a könyvet a születő kármelita család több írója magyarázta.

Nem tudjuk, Keresztes Szent János dolgozta-e ki ezt a módszert, két-

ségtelen azonban, hogy jóváhagyta, amikor a mű kinyomtatását aláírásával engedélyezte. Előzőleg „megvizsgálta és kijavította”, amint erről *A Reform története* tudósít. Őtöle nem maradt ránk egyetlen olyan mű sem, amelyben kifejezetten ezt a módszert írta volna le. Műveiben csak azért ír valamit erről az elmélkedésről, hogy megmutassa, hogyan szabad el tőle fokozatosan a lélek és tér át a szemlélődésre. Életrajza viszont kifejezetten beszél erről a módszerről. Jézus és Máriáról nevezett Quiroga József, aki megírta a Szent rendkívül érdekes életrajzát és azokban az időkben is védelmére kelt, amikor tanait támadták, egy könyvében elmondja, hogyan oktatta a Szent tanítványait az elmélkedésre. Quiroga József leírásában megtalálható a módszeres elmélkedésnek az a lényege, ami Szent Teréz családjában lelkeségi hagyomány lett.

Rendelkezésünkre állnak tehát a szükséges írott források, s így biztosan rekonstruálhatjuk a misztikus Doktornak a benső ima gyakorlásáról szóló tanítását; ennek célja Isten szerető megismerése és a Vele folytatott szerető beszélgetés. A leghatékonyabban ezek készítik fel a lelket a szemlélődésre.

Affektív elmélkedés

Most bemutatjuk az elmélkedő imának kármelita módszerű rövid vázlatát. Hét részt különböztetünk meg benne: előkészület – olvasás – elmélkedés – beszélgetés – hálaadás – felajánlás (jó feltétel, elhatározás) – kérés⁽¹⁾.

Mindjárt megjegyzem, hogy a három utolsó rész tetszőleges, az első kettő bevezető jellegű. A módszer tehát nagyon egyszerű, s lényegében mindössze két részből áll: az elmélkedésből és a beszélgetésből. A két első résznek – előkészület és olvasás – csak az a szerepe, hogy lelkileg felkészítsen az elmélkedésre és a beszélgetésre. A három utolsó rész – hálaadás, felajánlás és kérés – megkönnyítheti az Istennel folytatott társalgást.

Ha az elmélkedés célját tartjuk szem előtt, azonnal megértjük, mennyire szükséges az olvasás és az úgynevezett előkészület. Ha az elmélkedésnek az Úrral folytatott s irántunk való szeretetének megfontolásából fakadó szerető beszélgetésbe kell torkollania, ennek a beszélgetésnek olyan témáról kell folynia, ami megerősíti bennünk azt a meggyőződést, hogy Isten szeret minket, és azt akarja, hogy viszontszeressük. Az olvasás során

⁽¹⁾ Vö. *Az imaélet kis katekizmusa*, Szent Gellért Egyházi Kiadó, Szeged, 1990.

kiválasztjuk az alkalmas témát. Ennek forrása lehet egy elmélkedési könyv vagy egy ízlésünknek megfelelő lelkeségi mű vagy a liturgia vagy egy gondviselésszerű találkozás valakivel.

Hogy az előkészület szükséges és lényegében miben áll, könnyen megértjük, ha megfontoljuk, hogy a benső ima lényege és alapköve az Úrral folytatott szerető beszélgetés. Aki valakivel bensőséges beszélgetést akar folytatni, ahhoz az illetőnek jelen kell lennie. Nem lehet távolsági beszélgetést bensőségesen folytatni. Fel kellene emelni a hangot, s akkor vége a meghittségnek. Ugyanígy, ha valaki az Úrral akar így társalogni, tudnia kell, hogy Isten jelen van, tehát jelenlétébe kell magát helyezni, keresse bár a templom szentségházában, ahol jelen van Jézus, az Istenember, vagy lelke belső szentélyében, ahol jelen van a három isteni Személy.

Tegyük fel, hogy isteni Megváltónk iránti szeretetünket fájdalmas, irántunk való szeretetből vállalt Kínszenvedése megfontolásával akarjuk növelni. Valamelyik evangéliummagyarázatban elolvastuk rettenetes megostoroztatásának leírását, és most, a benső ima elején az isteni Ige jelenlétébe helyezkedünk, imádjuk Őt lelkünkben, ahol az Atyával és a Szentlélekkel együtt valóságosan jelen van. Így már elkezdhetjük elmélkedésünket. Quiroga József elmagyarázza, hogyan tanította ezt Keresztes Szent János tanítványainak:

A Kínszenvedés misztériumairól való megfontolást megkönnyítheti a képzelet közreműködése. Többé-kevésbé mindnyájan magunk elé tudjuk képzelni a megostorozás jelenetét. Akinek nehéz ez a gyakorlat, az tartson maga előtt egy képet. Aki viszont meg tudja tenni, az próbálja a misztérium szívébe gondolni magát. Keresztes Szent János nem akarja, hogy ezen a részen sokáig időzzünk: nem kell mindent pontosan és részletesen elképzelnünk, elégséges, ha egy általános képhez oda tudjuk kötni képzeletünket, hogy így megkönnyítsük a megfontolást. Ez viszont igen fontos, s elegendő időt kell rászánnunk. Belsőleg arról kell meggyőznünk magunkat, hogy Isten, a megtestesült Ige szeret minket és viszont-szeretetünkre vár.

Keresztes Szent János és Avilai Szent Teréz is gyakran elmélkedtek az isteni Üdvözítő megostorozásának rettenetes jelenetéről, mindketten kifejezetten beszélnek róla, s egy olyan kérdéssort javasolnak, amely korukban közismert lehetett. Ez a séma megkönnyíti az elmélkedő megfontolást: Ki az, aki szenved? Mit szenved el? Miért szenved? Hogyan szenved? A válaszok önként adódnak, s igen alkalmasak arra, hogy mély meggyőződést keltsenek bennünk: Isten szeret minket.

Ki az, aki szenved? – Isten Fia, az Ige, a Szentháromság második Személye, aki magára véve emberi természetünket azért jött a világba, hogy bűneinkért engesztelést nyújtson. „Értünk, emberekért, a mi üdvösségünkért, leszállott a mennyből, megtestesült és kínhalált szenvedett” (*Hiszkegy*). Aki tehát szenved, az az én Istenem, aki értem lett emberré! Mit szenved el? – A római ostromozás iszonyú kínjait. Az ólomgolyókkal ellátott rettenetes szíjostorok felszaggatták a bőrt, feltépték a húst, azt valósággal szétmarcangolták. Egy bizonyos pillanatban az egész test már vérben úszott, s aztán egyre újabb vérpatakok fakadtak.

Miért szenved? – Mivel a mennyei Atya megengedi? Mivel Isten Fia elfogadja? Azért, mert szeret, mert meg akar minket menteni, mert rettenetes gyötrelmei árán elégtételt akar nyújtani bűneinkért, és vissza akar minket vezetni az üdvösség és az életszentség útjára. Ezért lett értünk áldozat, ugyanakkor példakép, a türelem példája, hogy mi is tudjunk valami keveset elszervenéni Őerte.

Hogyan szenved? – Szemléljük ezt a „türelmes Bárányt”, aki gyötrelmei közepette sem nyitja meg ajkát, s nem akar kikerülni egyetlen ostromcsapást sem. Önként vállal mindent, mert szenvedni akar, engesztelést nyújtani értünk, a nagylelkűség példáját akarja adni. Ó, mennyire szeret minket Isten Fia!

Amikor az imádkozóban így tudatosan Krisztus szeretete, szívéből önkéntelenül a szeretet szavai fakadnak: Ő is szeretni vágyik, szeretetet szeretettel viszonzni, nagylelkűségért nagylelkűnek lenni! Krisztus a Megtestesült Ige szenvedéseinek áhítatos megfontolása közben szükségét érzi, hogy viszonsszeresse Őt, s hogy ezt ki is fejezze. Igen, „meg kell Neki mondania”! S ekkor így kezd beszélni Urához: Istenem, TE annyira szeretél engem, én is szeretni akarlak Téged! Mennyire bánom, hogy mindeddig oly kevésbé szerettelek téged! De mostantól fogva, Uram, jobban akarlak szeretni, szent szeretetednek szentelem magam, szüntelenül és mindig jobban akarlak szeretni!

Milyen boldog vagyok, hogy megnyitottad előttem az utat Szívedhez, a mindig nagyobb szeretet útját! Nem akarom vesztegetni az időt, szüntelenül haladni akarok; nem akarok csupán szavakkal szeretni, hanem tettekkel akarom bizonyítani: Uram, teljesíteni akarom isteni akaratodat, egészen szolgálatodra akarok állni!

A szeretet ilyesféle kifejezéseit ezerféle módon variálhatjuk, szánkkal is kimondhatjuk. Szeretetünk bizonyításának azonban nem ez az egyetlen módja. Minthogy a lelki életnek ebben a szakaszában még nagy szerep

jut az érzékeknek, s erősen színezi is ezt a szakaszt, könnyen meglehet, hogy ezek a kifejezések gyakran ajkunkra tolnak, s hangosan ki is ejtjük ezeket a szavakat.

Amikor azonban – és ez magától bekövetkezik a lelki élet fejlődése során – az érzékeken már az akarat uralkodik, s bár a szeretet továbbra is visszhangzik bennük, a szeretet megnyilvánulása csendesebb, szelídebb lesz, s mélyülésével arányosan veszít hullámozásából és külső megnyilvánulásaiból. Akkor már csendesebben fejezzük ki Isten iránti szeretetünket, akaratunk viszont annál inkább erős és elszánt lesz. Az imádkozó Istenre, a megtestesült Igére tekint, akinek már jobban ismeri szeretetét, s már nincs szüksége hosszú megfontolásokra. Értelmével nem „nyomoz” tovább, nincs rá szüksége. Már „ért”, most már élvezi kutatásainak gyümölcsét; bensőséges tekintettel szemléli Krisztust, aki szeretetből szenved és viszontszeretetet kér. Ahogy Quiroga József magyarázza Szentünk tanítását: „a lélek a szeretetben áhítattal Istenre figyel”.

Ha csak pár pillanatra is, de már eljutott oda, hogy szeretettel figyel Istenre, nem megújuló elhatározással fordul felé, hanem egyszerűen és mélységes figyelemmel, a nyugodt, de nagy hőfokú szeretet indulatával. Az ima, jegyzi meg P. Quiroga, ekkor válik Istennel való beszélgetéssé; most már nem csupán a lélek beszél, hanem Isten is beszél a lélekhez. Nem érzékelhető hangon, hanem annak megértésével, mily nagy Ő, s mennyire megérdemli, hogy mindenekfölött szeressük. Ő ad a lélekbe szeretet-indulatot, amelynek segítségével a lélek szeretni tud.

Keresztes Szent János szerint az ima igazi célja ez a nyugodt és csöndes beszélgetés, amikor az akarat erőteljesen Isten felé fordul; magát a beszélgetést a szeretetreméltó Istenre szögezett tekintet támogatja. Erre utal, amikor ezt írja: „az isteni dolgokról való elmélkedésnek az a célja, hogy Istenre vonatkozó ismereteket és szeretetet merítsünk belőle” (KU II,14,2).

Következetesség a gyakorlati életben

A benső ima ezzel nem fejeződik be, legalábbis nem volna szabad befejeződnie. Hogy a lelki életben hatékonyá váljék, tükröződnie kell a mindennapi életben, nagylelkű szokások kialakítására kell vezetnie az erények és a lemondás gyakorlásában. Ne feledjük, Keresztes Szent János azt ajánlja: a teljes lemondásra irányuló akaratot a Krisztus példájáról szóló elmélkedéssel kell táplálni. A szeretet készleti majd az

akaratot Krisztus követésére. A megostorozás jelenetének megfontolása Jézus iránti szeretetünket táplálta: csodáltuk türelmét, nagylelkűségét, az irántunk való szeretetből elviselt gyötrelmeit. Most a szeretet arra készítet, hogy „úgy éljünk, mint Ő”. Elérkezett a pillanat, hogy megfogalmazzuk a lemondás és önmegtagadás gyakorlati jófeltételeit.

Az ima utolsó része ezeknek a gyakorlati jófeltételeknek meghatározására szolgál.

A belső ima második részét nem kell szükségképpen kinyújtani; azért „fakultatív”, tetszőleges, mivel ebben nem mindig jelenik meg az előbbi fejlődés, olykor csak azt elevenítjük fel magunkban, amit az előző imák során már többször is megfogalmaztunk. Az Úrral folytatott szerető beszélgetés végén, miután már kifejeztük vágyunkat, hogy valóban viszonszerethessük Őt, gyakorlati következtetésképp újítsuk meg ezt a jófeltételünket, aztán visszatérve napi tevékenységünkhöz, bizonyára bőven adódnak majd alkalmak ígéretünk valóraváltására. Ha már tudjuk, mit kíván tőlünk az Úr, másrészt meg már bizonyos könnyedségre tettünk szert a Vele folytatott beszélgetésben, nem lesz nehéz rendszeresen így imádkozni.

Sokaknak tűnik ez nehéznek, főképp kezdetben. Egyesek, amikor meg akarnak kicsit állapodni, hogy csak az Úrral beszélgessenek, bizonyos tehetetlenséget vagy unalmat kezdenek érezni. Belefáradnak, hogy mindig ugyanazokat a dolgokat ismételgessék, jóllehet az Úr nem fárad bele, hogy minket hallgasson, amikor azt mondjuk Neki, hogy szeretjük, szeretni akarjuk. A nehézség ebben az esetben az imádkozó részéről merül fel: hogy figyelmét ébren tartsa, olykor kis változatosságra van szüksége; az Úrral való beszélgetést is meg tudja hosszabbítani, ha több témája van. A Keresztes Szent János által is helyeselt terézi módszer siet segítségére ezzel a három utolsó résszel: hálaadás, felajánlás (jófeltétel) és kérés. Miközben tovább folytatja az Úrral való beszélgetést, a Kínszenvedésről elmélkedve, szeretete még jobban megerősödik és újabb nagylelkű gyakorlati lemondásra ösztönzi.

Miután nagy szeretettel szemlélte a szenvedő Jézust és bizonygatta neki szeretetét, önkéntelenül is arra érez késztetést, hogy a szeretetaktusokat hálaadással egészítse ki. Nemcsak azért ad hálát Jézusnak, mivel oly sokat szenvedett értünk, hanem a Kínszenvedése által megszerzett kegyelmekért is. Mérhetetlen szerencse, hogy miénk Isten kegyelme, hogy keresztények vagyunk, Isten gyermekei, hogy közösségben élhetünk a lelkünkben lakó Istennel: mindezeket Jézus Krisztus érdemelte ki szá-

munkra. Hálálkodunk nem csupán magunk nevében, hanem azok nevében is, akik nekünk kedvesek és részesei ugyanezeknek a kegyelmeknek. Egy nemes és hálás szív hosszan el tud időzni ezeknél a gondolatoknál.

Egy nemes szív, látva, mily sokat kapott, szükségképpen viszonzni szeretne valamit, a hálaadásból ezért születik meg az önfelajánlás és jófeltétel. Ez az a pillanat, amikor megfogalmazzuk elhatározásainkat, vagy akaratunk erősítésére megújítjuk ezeket. Itt most nem érzük be az azal, hogy azt mondjuk az Úrnak, úgy nagy általánosságban: szolgálni akarjuk, hanem részletesen megfogalmazzuk a jelen pillanatban szükséges teendőt. Nagyok ezek, ha valóban el akarunk jutni az Istennel való egyesülésre! Mennyi mindentől el kell szakadnunk, mily nagy energiára kell szert tennünk, hogy „ne a könnyűt keressük, hanem a nehezet, ne a tetszetőst, hanem a kellemetlent”, vagyis komolyan vegyük a lemondást, hogy megszabaduljunk minden helytelen ragaszkodástól.

Az imádkozó már jobban megérti Jézus szeretetét, érte vállalt szenvedését, önküresedését, életáldozatát. Most nem volna bátorsága, hogy valamiről lemondjon Jézus kedvéért? Dehogynem! Szépen hozzáfog, hogy szándékait szüntelenül nemesítse, úgy akar mindent tenni, ahogyan az leginkább tetszik Jézusnak és a mennyei Atyának, egyszóval már nem önmagáért akar élni, hanem Isten dicsőségéért. Elhatározza, hogy eltávolítja az őt fogva tartó akadályokat: lemond egy nem Isten akarata szerinti élvezetről, valami túlságosan is emberi örömről, vagy megvon magától egy kényelmét szolgáló tárgyat, vagy ellene mond a mások érdekei iránt közömbös önszeretetnek, mások megbántásának, vigyáz, hogy ne legyen udvariatlan vagy mogorva.

Jézus – gondolja – aki engem annyira szeret, mindezt nem akarja. Ő példát adott nekem a teljes önküresítés, lemondás életére. Nem akarom, hogy szenvedése hiábavaló legyen. Hogy viszonzzam mérhetetlen szeretetét, meg akarom magam tagadni, hogy megszentelődjek és eljussak a Vele megélt tökéletes egyesülés állapotába.

A lélek azonban már tapasztalatból ismeri gyöngeségét, s tudja, ahhoz, hogy szent legyen, a jófeltétel nem elegendő; át kell ezeket vinnie a gyakorlatba, ez pedig nem könnyű. Másrészt meg nem felejtí Jézus szavait: „Nélkülem semmit sem tehettek” (Jn 15,5). Hogy nagy léptekkel haladjon előre az életszentség útján, isteni segítségre van szüksége, ezért hívja Őt, megemlékezve szavairól: „Kérjete és kaptok, zörgessetek és megnyitnak nektek” (Mt 7,7). Ezért kopog az Úr ajtaján és könyörög: „Uram, segíts! Nélküled semmit se tudok tenni!” S visszagondolva múltbeli

gyöngeségeire, a bűnalkalmakra, megismétli: „Uram, erősíts meg, ne engedj kísértésbe esnem!”

Kér magának, de szeretettől indítva másoknak is: szereteteinek, a szükségét szenvedőknek, a bűnösöknek, a haldoklóknak, a megholtaknak, könyörög hazájáért, az Egyházért. Sok kérnivalója van az Úrtól, s a szeretetnek ebben a légkörében, amikor átéli, mennyire szereti őt Isten, bizalommal és bizalmasan beszél vele, s biztos Isten hatékony segítségében.

Kontemplatív tekintet

Ez a szerető társalgás, aminek során váltakozik a hálaadás, a jófeltétel és kérés, előkészít a szeretet, a nagylelkű tettek tényleges életére. Ez a gyakorlati szeretetélet pedig az Istenre való szerelmes odafigyelést erősíti. Ez a szerelmes Istenre-figyelés a benső ima közvetlen gyümölcse, ami nem más, mint a megtestesült Igével folytatott bensőséges társalgás; az imádkozó, most már az elmélkedés gondolataival gazdagabban, lélekben Őrá tekint. Megértette az isteni szeretetet, és most akarátának egész erejével az Úr felé fordult, elhatározza, hogy most már valóban szeretni akarja Őt. Isten szerető ismeretétől leszáll a gyakorlati jófeltételekhez, tudván, hogy szívében a szeretet lendületének szüksége van ezekre. Jófeltételei így válnak életté. Másrészt azok az erőfeszítések, amelyek segítségével nagylelkű elhatározásokat tesz, mindig jobban táplálják magát a szeretetet, jobban felgyújtják a szívet és éreztetik azt a bensőséges vágyat, hogy mindig megmaradjon ebben a szerető isteni társaságban.

A benső ima igazi középpontja tehát Isten szerető megismerésének gyakorlata, a vele folytatott beszélgetés, amit a lélek szeretettől áthatott gyöngéd tekintete tart fenn.

Keresztes Szent János így határozza meg a benső ima kettős célját: meghitt párbeszéd Istennel – a lélek beszél az Úrhoz, s az Úr szól a lélekhez –, és a teljes lemondásra irányuló akarat megszilárdulása. Amint azonban már láttuk, a második célt az első által lehet elérni, ugyanakkor a lemondás nagylelkű vállalása és gyakorlati megvalósítása segíti a lelket abban, hogy az Úrnak erősebb és őszintébb akarattal bizonyítsa szeretetét. A benső ima célját a Szent tehát remekbe szabottan így fogalmazza meg: „az isteni dolgokról való elmélkedésnek és gondolkodásnak az a célja, hogy Istenre vonatkozó ismeretet és szeretetet merítsünk belőle” (KU II,14,2).

Tudjuk, mit ért ezen a szerető megismerésen: azt a meglehetősen nyugodt és elpihenő lelki magatartást, amit az ember egy isteni misztérium figyelmes megfontolása végén ér el, s ami által jobban akarja szeretni az őt annyira szerető Istent.

„Meglehetősen nyugodt és elpihent” magatartásról beszélünk, mert ezekben a pillanatokban megszűnik az értelmi megfontolás, hogy átadja helyét az Úrra vetett egyszerű és szerető pillantásnak, akinek jóságát az elmélkedés során már megismerte. Nemcsak ezért, hanem mivel – s ez főképp a rendszeresen elmélkedőknél figyelhető meg –, az Istennel folytatott párbeszéd most igen nyugodt, nem tör ki szavakban, sőt lassanként a szív és az akarat egyszerű indítására az Úrral való szerelmes együtt-létté változik, minden megfogalmazott kifejezés nélkül. Az Istenére gyöngéd szeretettel tekintő léleknek erre a csöndes beszédére Isten megvilágosító és őt Magához vonzó kegyelmével válaszol.

A *KU*-ban Keresztes Szent János megmagyarázza, hogy pontosan a szerető megismerésnek ezek a mozzanatai készítének elő a szemlélődésre, ugyanis lassan hozzászoktatnak, hogy a lélek Istennel maradjon és szeretettel Őrá szögezze tekintetét. A jól végzett elmélkedés – magyarázza a Szent – gyakran a szerelmes együttlét boldog pillanataihoz vezet. Amikor megsokszorozódnak ezek a futó mozzanatok, akkor az imádkozóban kialakul az a szokás, hogy egyszerűen együtt legyen Istennel, s ne legyen más célja, mint hogy Őt szeresse. Ily módon, szinte magától értetődően egy bizonyos kontemplatív magatartásra tesz szert, legalábbis addig, míg imádkozik: pszichológiailag is hozzászokik a kontemplatív tekintet-hez.

Biztos, hogy a további lépésekhez az Úr közbelépésére van szükség. Ő jön is, hogy teljesítse vágyainkat, de általában váratlan módon nyúl bele életünkbe, vagyis a lélekben válságot, a lelki szárazság fájdalmas válságát engedi elhatalmasodni. Ez Isten része lesz, majd a következő fejezetben tanulmányozzuk. Mindenesetre azt már láttuk, hogy a maga részéről mit kell az embernek megtennie: a benső imával, amit mi „kontemplatív” imának mondtunk, felkészül a szemlélődésre.

LELKI SZÁRAZSÁG

„Ha a lélek keresi Istent, Isten még sokkal inkább keresi őt” (*Az élő szeretetláng* III,28).

Keresztes Szent Jánosnak ez az állítása mindnyájunkat felbátoríthat. Ezt természetesen nem egyedül ő állítja, csak megfogalmazása rendkívül eredeti és világos: a megszentelődés nem csupán a mi erőfeszítéseink eredménye, hanem legfőképp Isten műve. Istennek ezt a művét el kell fogadnunk, elviselnünk és meg is könnyítenünk. Ennek jelentőségét nem mindenki érti helyesen, sőt egyesek könnyen azt gondolják: az Istenhez való közeledés, a Vele történő találkozás, ill. ahogyan Ő keresi szívünket, azt jelenti, hogy ezzel a béke, a vigasz és az öröm áradata önti el az embert. Nem veszik észre, hogy Keresztes Szent János e szavakat a lelki élet egy olyan jelenségének feltűnéséről írja, ami minden, csak nem vigasztaló: a lelki szárazságról van szó. Egy bizonyos lelki eufória, vagyis belső derű és béke szakasza után a lélek – aki pedig nagylelkűen állt az Úr szolgálatában –, hirtelen azt veszi észre, hogy szenvedés veszi körül, meg van fosztva minden vigasztól és általában mindenhová a csüggedés kísértése követi.

Mégis, fontoljuk meg, bizonyára nem véletlen, hogy az Úr nem édes vigaszokkal, hanem fájdalmas megpróbáltatásokkal közeledik. Az Isten-nel való teljes egyesülés, az Istenbe való átalakulás ugyanis megköveteli, hogy a lélek abszolút módon megtisztuljon minden ragaszkodástól. Ez a tisztulás annyira teljes, hogy – a Szent tanítása szerint – az ember nem képes egyedül megvalósítani, saját erőfeszítései ehhez elégtelenek. Isten közbelépésére van szükség, neki kell kitépnie belőlünk mindazt, amitől mi képtelenek vagyunk teljesen megszabadulni. Önszeretetünk kibúvói olykor annyira körmönfontak, s olyan rejtett beleegyezésre készítetnek, hogy saját magunk nem tudjuk ezt se leleplezni, se felszámolni. Beszeny-nyezik cselekedeteinket, még imánkat is. Igen, azért akarunk imádkozni, hogy Isten tetszésére legyünk, de amikor minden a legnagyobb rendben

megy, akkor nagyon könnyen felüti fejét az önszeretet, vigaszt és örömet keresünk, s ezek csak ösztöneink kielégítését szolgálják.

Mindazokat, akik Őt valóban szeretni akarják és ezt meg is mutatják azzal, hogy hűségesen gyakorolják a lemondást és a belső imát, Isten meg akarja szabadítani ezektől a gyöngeségektől és gyerekeségektől. Mivel ők nagylelkűek az Úr irányában, Ő, akit nagylelkűségben soha nem lehet felülmúlni, eléjük megy, hogy a lelki élet egy magasabb szintjére emelje fel őket. Pontosan e célból helyezi őket a lelki szárazság állapotába.

A lelki szárazság természete

Lelki szárazságon értjük a lelki életben gyakran tapasztalható vigasz megszűnését, mégpedig főképp az imában, ami sötétté és hideggé változik.

Amikor megtérünk Istenhez – a megtérés nemcsak a bűntől a kegyelmi élet felé fordulást jelenti, hanem a belső életben való komoly elkötelezettséget is – akkor kezdetben bizonyos örömet és vigaszt érzünk.

Ez egyszerű pszichológiai törvény: amikor az emberben tudatosul, hogy valami nagy jó birtokába jutott, lelkében felfakad az öröm. Így történik akkor is, amikor valaki a tökéletesebb életre tér meg. Látva, hogy előzőleg mily sok időt töltött hiúságokban és léhaságban, most ellenben az Úrnak szolgál, imájával és szeretetszolgálatával hasznára van felebarátjának és az Egyháznak, tudatosul benne, mily nagy jónak jutott birtokába, s szinte magától értetődően bizonyos öröm árasztja el lelkét. Ez az öröm erővel és derűvel sugározza be életét.

Hasonlóképp nagy vigaszt érez a belső imában is, könnyen társalog az Úrral. Mihelyt elkezd imádkozni, oly sok szép gondolata támad, hogy ezektől azonnal megindul akarata és szíve, ajkára pedig a szeretet szavai tolnak: gyöngéd szeretettel beszél Istenhez, s ebben maga is nagy vigasztalást, örömet talál.

Ebben az esetben a belső ima valóban nagyon könnyű. Az ember szívesen imádkozik. Természetesen azzal a szándékkal, hogy Isten tetszésére legyen, de ki lehet-e zárni, hogy mindebben saját örömét is keresi? Ez az a pont, ahol könnyen közrejátszik gyöngeségünk, az önző örömkérés, s mindez bizonyos módon beszennyezi a tiszta szándékot. Ezért Isten, hogy a lelket megszabadítsa ettől a nyomorúságtól, bevezeti őt a lelki szárazság állapotába.

Az imádkozó, aki már megszokta, hogy édes vigaszok és szép gondolatok közepette elbeszélgessen az Úrral, egyszer csak úgy találja, hogy helyzete teljesen megváltozott. Jóllehet most is szokott módján felkészül, az ima elején Isten jelenlétébe helyezkedik, az az érzése, hogy nem találja Istent, semmi módon nem tud vele kapcsolatba kerülni. Felidézi magának az olvasottakat, elismétli az elmélkedés témáját, szeretne ebben elmerülni, de alig tudja megfékezni gondolatait, s mintha egyáltalán nem értené, miről van szó: az eddigi világos fogalmak elillannak, elméje szinte teljesen kiürül, képzelőtehetsége meglódul, fergetegesen kavarg, s így az eddigiekhez az állandó elszórakozás gyötrelme járul. A szerető képesség sincs jobb helyzetben. Amikor ez az ember szeretné kifejezni az Úrnak szeretetét, a megszokott édes öröm helyett érzéketlen keményszívűséget talál, s csak pusztá akaratával meri szeretetét bizonyítani, minden érezhető szeretet-visszhang nélkül. Röviden, úgy tűnik, hogy a virágzó tavaszt zord téli sötétség váltotta fel.

Meg van ugyan egy kicsit lepődve, de erőt vesz magán s ezt gondolja: türelem, holnap majd jobban megy! Másnap azonban, jóllehet nagy gonddal végezte az előkészületet, ugyanezekkel a nehézségekkel találkozik. S ez így megy napról napra. Egek, mi történt? Talán egész ígéretes és nagy reményekre feljogosító lelki élete egyszerre füstbe ment? Letörve megy lelki vezetőjéhez és elmagyarázza neki, mi történt vele.

Türelem – hallja a választ –, ne aggódjék, semmi ez: csak egy kis lelki szárazság!

A lelki szárazság okai

Keresztes Szent János nagy szakértelemmel tárgyalja ezt a témát; a „sötét éjszaka” elemzése központi helyet foglal el tanításában. A Szent nagy vigaszt nyújt a megpróbáltatást szenvedő lelkeknek. Megérteti velük, hogy ez a megpróbáltatás valójában nagy kegyelmet rejt, a látszólagos visszaesés a lelki élet egy magasabb szintjére szóló isteni hívást jelent. Amikor a lelki szárazságot Isten küldi, akkor az a biztos haladás esz-köze.

De valóban az Úrtól származik?

Ez az első kérdés, amit alaposan meg kell vizsgálnunk, mert világos, hogy a lelki szárazságnak különféle okai lehetnek, s ezek nem mindig pozitív előjelűek. Hogy békénket megőrizhessük, meg kell bizonyosodnunk arról, hogy ezek az okok nem állnak fenn. Elemzésünk megkönnyí-

tésére a Szent három olyan jelet mutat be, amelyek alapján fel lehet ismerni, hogy a lelki szárazságot maga Isten bocsátotta ránk.

Ezt a híres „három jelet” nem a Szent találta fel; megtalálhatók már a régi lelkiségi hagyományban nemkülönben Tauler *Intézmények* c. művében. Szentünk tanításában azonban sajátosan kiemelt helyet foglalnak el, egyszerűen azért, mivel alaposan tanulmányozta őket. Két helyen is kitér e három jel szerepére, hogy jellemezze az elmélkedésből a szemlélődésbe való finom átmenetet, vagyis azt a pillanatot, amikor az érzékekre támaszkodó belső élet egy tisztább lelki életbe alakul át. A *KU*-ban ír erről a három jelről, hogy új útján és az Úrral való beszélgetés újfajta módjában megerősítse az imádkozót, aki már áthaladt a lelki szárazság válságos állapotán. A *lélek sötét éjszakája* c. művében viszont feltárja a válság isteni eredetét. Némi árnyalati eltéréssel ezért szokták idézni e két hely lényegében azonos szövegét.

Jelen esetben a Szent azért foglalkozik ezekkel a jelekkel, hogy kizárja más okok befolyását; egyedül az isteni beavatkozás ad a megpróbáltatásnak megnyugtató és jótékony hatást. A lelki szárazság három okát eleve ki kell zárnunk, minthogy ezek természetes jelenségek és egy csöppet sem kívánatosak. Lelki képességeinkre befolyást gyakorolhatnak mulasztások, fizikai zavarok, pszichofizikai rosszullét, hűtlenség és langyos kényelemszeretet. Ezek meggátolják lelki életünk normális működését.

Az első ok ki akarja zárni a hűtlenség okozta káros befolyást. A valóságban ugyanis gyakran saját hibánk miatt esünk lelki szárazságba. Előfordulhat ugyanis, hogy a lelki élet egy bizonyos időszaka után hűtlenné, állhatatlanná válunk. Most nem egy váratlan gyengeségről van szó, aminek elmúltával a lélek azonnal bűnbánatot tart, s szilárd akarattal azonnal fel is áll, hogy tovább gyakorolja az erényeket. Itt azokról a tudatos mulasztásokról van szó, amelyek során az ember egy bizonyos szabad elhatározással visszatér a rosszhoz vagy a tökéletlenséghez, ami ellen, hogy kövesse az Urat a teljes lemondás útján, eddig elszántan küzdött.

Tudja, hogy nem keresheti többé saját tetszését, meg kell tagadnia rendetlen vágyait és semmihez sem szabad ragaszkodnia, de elfáradt és túlságosan nehéznek találja, hogy folyton nemet mondjon saját természetének és folytonos igent az Úrnak. Ezért kezd engedni kívánságainak, önmaga örömét keresi, s bár érzi, hogy ez nem tetszik az Úrnak, nincs benne bátorság az ellenállásra. Alapjában véve talán csak nagyon kis dologról van szó: például nem fékezi eléggé nyelvét, pedig elhatározta, vigyáz, nehogy vétson ezzel a türelem, a szeretet és az alázat ellen, vagy

el-elhagy valamit szokott lelki gyakorlataiból. Vagy például az állandó önmegtagadás hűséges gyakorlása által már meg tudta fékezni önszeretetét, s ez már uralma alá került, de még nem halt meg, csak elkábult. Mihelyt azonban egy kis táplálékra talál, azonnal föléled és erőre kap, hallatja hangos követelőzéseit. Az ember meg kezd lefelé csúszni.

Ó, ha tudnák a lelkek, milyen rossz útra lépnek, mihelyt szabad elhatározással ismét apró kedvteléseket engednek meg maguknak, mennyire őrizkednének az efféle hűtlenségektől! Drágán kell majd ezért fizetniük, mert a feltámadt élvezetvágy ismét területet akar hódítani magának; az eredmény, bár talán csak egyszerű élvezetről van szó, bocsánatos bűn. Bocsánatos bűnt igen könnyű elkövetni, ez még az elkötelezett emberekkel is megtörténhet egészen váratlanul, de ezek azonnal megbánják, fölkelnek s még éberebben vigyáznak, nehogy elessenek. Egészen más a helyzet a szabad elhatározással elkövetett bocsánatos bűnök esetében: az illető nagyon jól tudja, hogy ez vagy az a cselekedet, gesztus vagy szó nincs Isten tetszésére, mégsem áll meg. Keresztes Szent János helyesen jegyezte meg, hogy amikor egy lélek ilyen mulasztásokat követ el, sebzett marad, s ezek a bűnök tápot adnak a teremtményeknek, hogy lelkében újra támadásra induljanak. Kezd ezek rendetlen uralmának hatalma alatt élni, hiszen már újra elfoglalták szívét. S a lélek, mivel ismét a teremtményekben keresi örömét, már nem érezheti magában a istenszeretetre irányuló erős akaratot s így lelki szárazságba esik.

Az a lélek viszont, akiről most a Szent ír, bár váratlanul gyöngének bizonyult és elesett, szilárdan kitart elhatározása mellett, hogy ti. Isten kedvéért mindenről lemond és egészen Neki adja magát.

Az első jel tehát, amelyből föl lehet ismerni, hogy a lelki szárazság nem az elkövetett mulasztásokból fakad, hanem az Úrtól származik: „a lélek, anélkül, hogy tudná, hányadán van, megsemmisültnek érzi magát mindazon égi vagy akár földi dologgal szemben, amelyekben azelőtt örömét lelte” (*A lélek sötét éjszakája* I, 11,1). Amikor Isten ebbe a száraz állapotba helyezi az embert, az többé nem érzi az Istennel való együttlét örömét, de azt sem lehet róla mondani, hogy visszatért a teremtményekhez, mivel szilárd elhatározással továbbra is el akarja szakítani tőlük szívét. Nem talál tehát élvezetet sem az imában, sem a teremtményekben. Ha ellenben hűtlensége miatt esett volna a lelki szárazság állapotába, ismét nagyon is a teremtményekhez vonzódná és azokat akarná élvezni.

A tudatos és ismétlődő mulasztások egyik szomorú következménye az úgynevezett langyosság, ami teljesen szárnyát szegi az istenszolgálatnak.

Oka ennek egy bizonyos gyakorlati közömbösség: nem érdekli többé Isten szent szerelme. Nincs ezen semmi csodálkozni való. A tudatosan elkövetett bocsánatos bűnnek, amint a teológia tanítja, az a tulajdonsága, hogy csökkenti az istenszeretet buzgótságát, lefékezi a szeretettel annyira egytermészetű Isten felé tartó eddigi lendületét. Márpedig, ha a lendület folyamatosan egyre csökken, hamarosan teljesen eltűnik.

A tudatosan elkövetett bocsánatos bűn szembehelyezkedik Isten akaratával, a buzgótság viszont arra készíti az akaratot, hogy teljesítse az isteni akaratot. Ez a két mozgás ellentétes irányú, s amikor a bocsánatos bűnök száma megsokszorozódik, végül ez az irányzat győz, s a lélekben megszületik a langyosság. Nagyon veszélyes ez az állapot, mivel a langyos lélek csak félig-meddig áll ellen a gonosznak, s ha hirtelen valami nagy kísértés támad rá, könnyen előfordulhat, hogy megfelelő bátorság és erő nélkül elbukik.

A katekizmusban megtanultuk, hogy a tudatosan elkövetett bocsánatos bűn nagy bukásokat készít elő. Ha számuk megsokszorozódik, a lélek már közönyös Istennel kapcsolatban, nem sokat törődik szolgálatával. Magától értetődő, hogy egy langyos ember egyben lelkileg száraz is, de ez nem az az állapot, amit Keresztes Szent János második jelként határoz meg: „E tisztulásnak második tünete az, hogy az illető csak aggódva és fájdalmas érzéssel tud Istenre gondolni, mert azt képzei, hogy nem képes neki szolgálni s hogy visszafele sülyed” (Éj I, 9,3).

Aki langyos lelkiállapotban él, abban nincs meg az a fájdalmas érzés, hogy nem szolgálja Istent. Közömbös lett. Amikor viszont aggódik az Úr szolgálata miatt, ez annak jele, hogy lelki szárazságát nem langyos élete okozza.

A természetes szárazság harmadik oka azokban a testi-lelki rosszzullétekben keresendő, amelyeket a Szent, kora terminológiájával, rossz nedveknek nevez, vagy más hasonló névvel illet. Ide tartoznak mindazok a nem súlyos betegségek, amelyek nehézkességet és unalmat okoznak, s így akadályozzák a lelki tehetségek szabad használatát. Ilyenek például: nagyfokú fáradtság, rossz emésztésből fakadó szokatlan renyhesség, szinte legyőzhetetlen aluszékonyság, az agyat eltompító erős meghűlés, fullasztó hőség; végső soron minden fizikai alapon létrejött rossz hangulat, ami aztán a lelki életben is tükröződik, mivel a lelket többé-kevésbé alkalmatlanná teszi képességei használatára. Természetesen futó nehézségekről van szó, s így a szárazság is hamar elmúlik. Ezzel szemben az a tisztító szárazság, amelyet az Úr bocsát a lélekre, megmarad. Kezdetben hul-

lámzik, egyik napon erősebb, a másik napon gyengébb, vannak mélypontjai és enyhébb szakaszai, mégis fokozatosan teljesen birtokába veszi a lelket, s képtelenné teszi az elmélkedésre.

Íme, a Keresztes Szent János által meghatározott harmadik jel: „A harmadik jel, melynek alapján fölismerhetjük az érzéki tisztulás állapotát, az, hogy az illető, bármennyire igyekezzék is, nem képes többé elmélkedni, sem pedig gondolkodni úgy, mint azelőtt szokta, t.i. a képzelőtehetség segítségével és annak hatása alatt” (*Éj* I,9,8). A Szent megjegyzi, hogy ez a képtelenség lassanként állandó lesz, s a lelket az igazi tehetetlenség állapotában tartja.

Isteni kegyelem

A Szent mesteri módon segít, hogy felismerjük a szárazság bűnös vagy természeti okait és megértsük, vajon a szárazság Istentől származik-e. De még ezzel sem elégszik meg, s ezért kiemeli, hogy ebben a megpróbáltatásban igen nagy isteni kegy rejlik. Nem éri be a szokásos szólammal, amit a nehézségek láttán egyesek mondanak: türelem! Ő megmutatja, hogyan kell viselkednünk ebben a lelki szárazságban, hogy teljes mértékben kamatoztassuk azt az ajándékot, amelyet az Úr kínál fel nekünk, és közreműködünk abban, amit maga Isten művel bennünk.

Miután megmagyarázta, milyen szándékkal küldi Isten a tisztító szárazságot, kijelenti: ez a megpróbáltatás átmenetet képez az elmélkedésből a szemlélődésbe, sőt ezt az utóbbit Isten pontosan ebben a szárazságban kezdi el közölni a lélekkel.

Talán csodálkozva kérdezi valaki: a lelki szárazsággal kapcsolatban hogyan lehet beszélni kontemplációról? Hiszen úgy tűnik, semmi módon sem tudunk imádkozni, egész eddigi lelki életünk füstbe ment, s éppen most akarja valaki elhitetni velünk, hogy Isten magasrendű ajándékot készül adni?

Mindenekelőtt helyes arányaiban kell értenünk a Szent állítását. Ne feledjük, a szemlélődés nem azonos az elragadtatással. Ez csak kezdete annak, hogy Istent már ne csupán értelmünkkel ismerjük meg, hanem a szeretet élményében; ez az élmény nem közöl Istenre vonatkozó új gondolatokat, hanem megadja nagyságának „érzékét”. Sokan valami rendkívüliségnek tartják a szemlélődést, összezavarják a látomásokkal, magánkinyilatkoztatásokkal, s azt hiszik, hogy a szemlélődés világos bepil-

lantást enged Isten misztériumaiba. Ismétlem, nem erről van szó, hanem a szeretet és a megtapasztalás szintjén Isten újfajta ismeretéről. A főszerep ebben a szeretet; a lélek erősen Istenhez kapcsolódik, s ennek révén valami sajátos „érzékre”, Isten megtapasztalására tesz szert. A Szent megmagyarázza, hogyan formálódik ki ez az istenismeret a lelki szárazságban.

Térjünk vissza a tisztító szárazság jeleire, hogy azt megkülönböztessük az ártó szárazságtól. Eddig negatív működésükben vizsgáltuk ezt a három jelet, kizárva a nem kívánatos okokat; most elemezzük egy kicsit a második és harmadik jelet azok pozitív és építő működésében.

A második jel úgy mutatta be az imádkozót, hogy aggódik Isten szolgálata miatt, a szárazság közepette is emlékezik ugyanis az Úrra. Ez az emlék most szorongást és azt a félelmet váltja ki belőle, hogy nem szolgálja többé, s főképp nem szereti az Urat. Hogy ez nem így van, s ő valóban szereti Istent, annak bizonyítéka éppen ez a mély fájdalom, félelem, hogy nem szereti Őt. Ez a fájdalom nem hagyja el, rátelepszik, lefoglalja és nyugtalanítja. Szorongva nyugtalankodik, mivel nem szolgálja azt az Istent, aki végtelenül megérdemli szeretetét; erről meg van győződve, s ez a meggyőződés csak még növeli gyötrelmét. Világos: Isten iránti nagyrabecsüléséből fakadó gyötrelme megmutatja azt a rejtett érzéket, amellyel hódol Isten nagysága előtt. Nem értelmével fogta fel ezt a nagyságot, mivel itt nincs szó fontolgatásról, hanem az Istenbe, az ő igazi Mindenébe mélységesen szerelmes lélek egyszercsak „észreveszi”.

Míg a második jel azt teszi világossá, hogy újfajta módon foglalkozik Istennel, a harmadik jel a fogalmi megismerés hiányára mutat rá: az imádkozó képtelen arra, hogy fontolgató elmélkedés útján közeledjék Istenhez. Nem képes többé fontolgatni, elemezni, elmélyíteni istenismeretét, sőt mindez untatja és csömörrel tölti el. Nincs benne semmi hajlandóság, hogy eddigi útján menjen tovább, ami különben is lezárult előtte. Ugyanakkor nyugtalankodik, mivel még nem vetett számot azzal, hogy új út tárul fel előtte, a szeretet útja, s ezen gyorsabban halad majd, mint az értelmi fontolgatás útján.

Ha tehát a szemlélődés egyszerűen Istennek szeretetből fakadó megismerését jelenti, továbbá Isten és nagyságának „érzékét” hozza létre anélkül, hogy a lélek erről pontos fogalmakat alkotna, akkor most már a Szenttel együtt mi is elfogadhatjuk, hogy Isten a kontemplációt a lelki szárazság idején adja meg. Boldog tehát, akit ilyen állapotban talál!

Ha ez így van, mi okunk lenne a nyugtalanságra?

Az imádkozó magatartása

Valóban, a Szent is azt tanítja, ne nyugtalanodjunk, sőt menjünk Isten elé, aki megkezdte működését a lélekben, s tegyünk meg mindent, hogy ne találjon maga előtt semmiféle akadályt.

Többször is megtörténik ugyanis, hogy az imádkozó attól tartva, utat tévesztett, pedig az elmélkedés útján már oly gyorsan haladt előre, erőszakkal vissza akar térni erre az ösvényre. Sőt, olykor még a lélek útjait nem eléggé ismerő lelki vezető is ezt kívánja tőle, mivel a rendszeres elmélkedést tartja az egyetlen helyes útnak. Érthető tehát, hogy az imádkozó minden áron vissza akar térni az elmélkedéshez. Isten kezét azonban nem lehet lefogni, s most Ő tette a lelket elmélkedésre képtelenné, mégpedig azzal a céllal, hogy egy másik útra vezesse. A lélek tehát eredménytelenül akar újra elmélkedni. Ennek következtében ez a cselekvésmód nem lecsendesíti a lelket, hanem még nagyobb nyugtalanság állapotába helyezi.

Egészen más a kontemplatív lelkek mesterének tanítása. Ha valakinél felismerhető a „három jel”, ha lelki szárazsága valóban tisztító jellegű, akkor biztosan azt mondja neki, ne ragaszkodjék az elmélkedéshez, ne erőltesse. Az Úr többé nem ezt kívánja tőle, mivel egészen más útra akarja terelni. (Vö. *Éj* 1,9).

Mit kell tehát tenni? Meg kell tanulnia, hogy az Úr jelenlétében maradjon, Őrá szegezze szerető tekintetét, egyszerűen várjon Rá. Maradjon társaságában, olykor mondjon neki egy-egy szerelmes szót. S meg fogja látni, hogy lassanként hozzászokik ehhez az imamóddhoz. S akkor észre fogja venni, hogy lényegében sokkal jobb módon maradhat Vele együtt, mint előzőleg.

– De nem tudom többé szeretni az Urat!

– Ne higgye! Kétségtelenül nem érezhető módon szereti, mint előzőleg, amikor szíve már az istenszeretet gondolatára is megindult. Ne feledje, a természetfeletti szeretet nem érezhető, ez az akarat szeretete, nem szükségessé tehát éreznie. Lényege az akarat benső eltökéltsége, hogy mindennek fölött Istent szereti, s önmagát teljesen szolgálatára szenteli. Ilyen szeretet van, s ez az az igazi szeretet, amely Isten „érzékeléséhez” megtapasztalásához vezet.

Mi több, Keresztes Szent János véleménye szerint a lelki szárazság állapotában kezd születni a belénk öntött szeretet, vagyis az a szeretet, amely által a lélek nem csupán akaratát serkenti Isten felé, megvallva, hogy

szeretni akarja Őt, hanem titokzatos módon maga is érzi: Isten szeretete vonzza őt. Ez magyarázza, miért növekszik nagy mértékben a szeretet ebben az állapotban, s miért halad gyorsan a lélek útjain. Világos, ha egyik oldalról a hajtó erő, másik oldalról meg a vonzás érvényesül, gyors a haladás!

Előnyök

A Szent részletesen magyarázza, milyen előnyökkel jár az a „sötét éjszaka”, amibe Isten helyezte a lelket. Ez az éjszaka egyrészt fájdalmas bizonytalanságot és szorongó aggodalmat ébreszt benne, másrészt rendkívüli lelki értékeket ajánl föl neki, mindenekelőtt kicsiségének és nyomorának átható érzését. Most már tapasztalatból tudja, hogy Isten nélkül semmit sem tehet, s ennek folytán jobban megszilárdul az alázatban. Mivel meggyőződött saját semmi voltáról, nagyobb tisztelettel közeledik Istenhez.

Ezenfelül egészen újfajta módon ismeri Istent, róla alkotott fogalma magasabb rendű és pontosabb. Tudatában lévén méltatlanságának és szegénységének, elnézőbb mások megítélésében, testvéri szeretete így sokkal tapintatosabb lesz. Főképp pedig azt tanulja meg, hogy ne saját ízlése szerint cselekedje a jót, mint eddig tette, s amiből számtalan tökéletlenség származott; minthogy most meg van fosztva minden érezhető örömtől, megtanulja, hogy csupán akarata indítására cselekedjék. Ez pedig a lelki életben nagyfokú haladást jelent. E megpróbáltatás által az ember az érzelmei szintjéről, ahol eddig belső élete folyt, a szellemi szintre emelkedik, fokozatosan megszabadul érzelmei befolyásától, amelyek oly hullámvá teszik az életet, mint maguk a benyomások. Sokkal állhatatosabban tart ki tökéletességre irányuló vágyában, mivel félelme, hogy ti. már nem szolgálja Istent, nagyobb vágyat gyújtott fel benne: hűséges akar Hozzá lenni és nem akar visszafordulni.

Igaz tehát, hogy ez a száraz éjszaka a maga születő kontemplációjával – a Szent kifejezése szerint – száraz kenyér, „kenyérhéj”, de tiszta gabonából készült, valóban táplál; az örömök és a vigasztalások teje viszont a gyermekek tápláléka. Természetesen ez a tej sem volt fölösleges, hiszen a gyermeknek is megvan a maga tápláléka. Világos azonban, hogy már felnővekvőben van, aki a tejet elhagyva át tud térni szilárdabb ételre. Ez a szilárdabb étel a kontempláció, ami kezdi fölváltani az elmélkedést. Nagy kegyelem kezdete ez, sőt első fokának kezdete, igen értékes, mert

bevezet az Istennel való kontemplatív egyesülés állapotába. Van tehát miért hálálkodni Istennek!

Nem kell tehát megütköznünk, ha a szárazság megpróbáltatását más külső próbák is tétezik. Mivel arról a tisztulásról van szó, ami fokozatosan eltávolított minden, az Istennel való egyesülés útjában álló akadályt, nem kell csodálkoznunk, ha Isten nem csupán attól szakít el, ami a lelki életben a szellem örömét jelentette. A lélek nemcsak ezekhez az örömhöz ragaszkodik, hanem számos külső dologhoz is: vagyontárgyakhoz, egészséghez, becsületéhez, mások jóindulatához; vagy kedvét leli természetes adottságaiban, híres önuralmában, állítólag megingathatatlan belső békéjében. Ekkor Isten megengedi, hogy mindenféle kísértés érje; zavarok, aggályok, szorongás és sötétség teszik bizonytalanná az erények útján, s arra készítik, hogy jócskán megtagadva önszeretetét, gyermekként hagyja magát vezetni. A szerencsétlenségek megfosztják javaitól, a rágalmak beszennyezik nevét, a halál elragadja szeretteit és barátait. Mindazok a dolgok, amelyekben a világ csak balsorsot vagy egyenesen büntetést lát, voltaképp Isten irgalmáról tesznek tanúságot: maga Isten siet a lélek elé, hogy lélekben szabaddá tegye őt és felkészítse a Vele való bensőséges egyesülésre.

Természetesen ebben az állapotban kikerülhetetlenek a szenvedések. Ha el kell szakadnunk valamitől (valakitől), amihez (akihez) ragaszkodtunk, nem lehet nem érezni a szakítás fájdalmát. Ha azonban a teremtmény megérti, hogy az az Isten küldi a megpróbáltatást, akit ő egész szívvel keresett, s aki most pontosan ily módon akarja őt magához vonzani, akkor e kontemplatív szeretet által megerősödve, készségesen fogadja a megpróbáltatásokat s megcsókolja azt az isteni kezet, amelyik halált ad, hogy megajándékozhasa az étellel.

A későbbiekben látni fogjuk, hogy a lelki fejlődésnek ebben a szakaszában a léleknek a hitet kell magában fejlesztenie, mivel a lélek minden eseményben a hit által ismerheti fel a Gondviselés intézkedéseit. A szenvedés közepette ebben a világosságban ismeri fel, hogy az hívja őt magasabb tökéletességre, aki szereti; az Istenbe szerelmes lélek ezért mondja ki milderre a maga igenjét.

Titokzatosak az Úr útjai. Úgy tűnt, a szárazság kifosztja az embert lelki kincseiből, – pedig véghetetlen gazdagsággal halmozza el. Látszólag az Úr szabadon engedte méltatlankodása haragját, – valójában pedig maguk a kísértések lettek az isteni irgalom eszközei. Milyen jó az Úr azokhoz, akik Őt szeretik! Mekkora előny, hogy ezt megsejthetjük!

A HIT IMÁJA

Tévedés volna azt hinni, ha az ember egyszer túljutott a szárazság sötét éjszakáján és a vele járó megpróbáltatásokon, már eljutott a megszentelődés végcéljába, s egy szempillantás múlva eléri az Istennel való egyesülést. Eddig azt láttuk, hogyan távolodott el a teremtményektől, amelyekhez még meg nem fékezett vággyal ragaszkodott. Most azt kell megvizsgálunk, hogyan közeledik Istenhez. Már megtett néhány lépést, ez vitathatatlan, hiszen már megtanult jobban imádkozni és az ima által az ember mindig Istenhez emelkedik fel. Mindazonáltal a lelki életnek ezt az első szakaszát azoktól a rendetlen kívánságoktól, vágyaktól és örömöktől való felszabadulás jellemzi, amelyekre érzékeink oly sóvárogva áhítoznak. Az akadályok kiküszöbölése után a lélekben egyre erősebb lesz az Istennel való egyesülés vágya. Aki el akarja érni ezt az annyira óhajtott célt, annak a Szent a teológális erények fokozott gyakorlását ajánlja.

S ennél semmi se lehetne célszerűbb. A teológia ugyanis azt tanítja, hogy pontosan ezek a teológális erények hozzák a lelket kapcsolatba Istennel, a természetfeletti élet Istenével, aki egyben maga a cél is. Ne feledjük: az Istennel történő egyesülés, *communio* olyan isteni ajándék, amelyre az emberi természetnek semmi joga sincs, s ami még csak nem is „arányos” vele. Istent úgy megismerni, amilyen, amint ez majd a mennyben történik, olyan isteni kegy, ami meghalad minden természetes követelményt és képességet, s ha Isten ezt nem nyilatkoztatta volna ki, soha semmit sem tudtunk volna fenséges rendeltetésünkről. Isten önmagában – tehát nem csak Teremtőnként – olyan Lény, akihez önerejéből értelmünk nem képes felemelkedni.

A mennyben, hogy beléphessünk az Istennel való közvetlen megismerésbe, a „dicsőség világosságára” lesz szükségünk. Itt a földön pedig, hogy mint végső célunk felé irányulhassunk, abszolút módon szükségünk

van a „hit világosságára”. Ebben az életben a hit helyettesíti a dicsőség világosságát, amit csak a mennyben kapunk meg. A „boldog színelátás” és a „hit” tárgya ugyanaz, csak megismerésének módja más. Az első esetben világos, a másodikban homályos. Értelmünk mindkét esetben Isten lényegét ismeri meg, eljut az Egységben a Háromsághoz.

Nem csupán megismernünk kell ezt a tárgyat, hanem birtokolnunk is. Ő viszont annyira meghaladja természetünket, hogy erre abszolút semmi jogunk sincs, s tökéletesen képtelenek vagyunk arra, hogy ezt saját erőnk-ből elérjük. A hit mellett ezért ajándékozott meg minket Isten a remény-nyel. Ez az erény arra képesít, hogy az isteni jóság és irgalom segítségére várva jussunk el arra a magaslatra, ahová Isten minket meghívott. A re-mény biztosít minket, hogy az Úr segítségével elnyerjük az örök életet. Ez az erény irányítja tehát akaratumkat Isten felé, azzal a lángoló vágygal, hogy bírni fogjuk Őt, és fordítja akaratumkat egészen Őfelé.

A két első teológális erény így készíti elő a harmadik, vagyis a szeretet útját. Ez a szeretet készíti arra, hogy Istent mint Legfőbb Javunkat sze-ressük, aki megérdemli, hogy teremtménye teljesen Őerte eméssze el ma-gát. A teológális erények tehát lelkünket teljesen Isten felé irányítják, Őt teszik meg az élet középpontjává. Minthogy a többi erényhez hason-lóan ezeket is Isten bocsátotta rendelkezésünkre, hogy akkor éljünk velük, amikor akarunk, a Szent nem tehetett volna jobbat, mint hogy a teolo-gális erények gyakorlására invitál minket, azt tanítva, lelkünk ezek által jut el leggyorsabban Istenhez.

A születő kontempláció „jelei”

Aki nem saját hibájából található a szárazság állapotában, és felis-merve magában a hagyományos „három jelet” követi Keresztes Szent János tanítását, vagyis nem erőlteti az elmélkedést, és csak egyszerűen Istene társaságában maradván szeretettel Őrá tekint, egy kis idő múlva nagy békét tapasztal önmagában.

Az ima könnyűvé vált, bár módja teljesen megváltozott. Megszűntek azok a szép eszmefuttatások és megfontolások, amelyek előzőleg lángoló szavakba öltözve a szív érezhetően édes érzelmeit fejezték ki. Mindez el-tűnt, s valami sokkal jobb került helyébe. Az ember mihelyt imába kezd, magába száll és azonnal kapcsolatba kerül Istennel. Nem mintha mély-séges gondolatok összpontosulnának körülötte, ilyen tekintetben inkább szegénynek mondható. Istenről is csak valamilyen nagyon meghatározat-

lan és általános fogalma van, de valamilyen módon észleli, hogy vele van: Ő köti le, Őt nézi. Ez a tekintet tartja Vele egyesülten, de még ennél is jobban a tekintetet átható szeretet. Jóllehet az imádkozónak nincs semmiféle pontos fogalma Istentről, mélységesen megragadja őt Isten nagyságának érzékelése. Isten annyira más, mint minden más teremtmény, hogy semmit sem lehet Vele összehasonlítani. Az Úr annyira minden dolog felett áll, Ő valóban az „Egyetlen”! A teremtmény előtt teljesen magától értetődő, hogy egyedül Ő érdemli meg minden szeretetét. Amikor elérkezik ehhez az imafajtához, legyen egészen nyugodt.

Nem haszontalan, ha erről is tárgyalunk, a tapasztalat szerint ugyanis ebben az állapotban az embernek nagy szüksége van arra, hogy megnyugtassák. Általában attól fél, hogy nem tesz „eleget”, ellustul és elveszti az időt.

Keresztes Szent János itt is megnyugtatta az imádkozót, emlékeztetve őt a „három jele”re, amelyek segítségével meg lehet különböztetni a kontemplációba bevezető tisztító szárazságot a bűnös vagy egyszerűen természetes szárazságtól. Itt viszont a kontemplációt kell felismerni, de nem fájdalmas kialakulásának szakaszában, hanem amikor kezd a lélekben megszilárdulni. A kontemplációnak ebben az új szakaszában a Szent ismét saját jeleit alkalmazza, különösen a harmadikat.

Az „első jel” az a képtelenség, hogy az ember pontos fogalmak segítségével elmélkedjék; erről már volt szó. Ez most szinte teljesen megszilárdult a lélekben. A jó gondolatokat nem kell teljesen kiküszöbölni, hiszen olykor még segíthetik az imát, előmozdíthatják kibontakozását, amint arra is jók, hogy önkéntelen elszórakozás után az imádkozó újból összeszedett legyen. Mégis, ha az imádkozó megkísérli, hogy leálljon valami sajátos gondolat mellett, azonnal üresnek és száraznak érzi magát: nem szabad ebben keresni áhítatát. Nincs kizárva, hogy egy pillanatra visszatér, s bizonyos könnyedséggel kibontakoztat egy őt megkapó gondolatot, de ez gyorsan továtűnik, s őt ismét a szokott tehetetlenség veszi hatalmába. Az áhítat régi forrása kimerült, kiszáradt; másutt kell ezt keresnie.

A „második jel” kizárja, hogy bűnös képtelenség miatt nem tud foglalkozni Istennel, azért, mert visszafordult a teremtmények szeretetéhez, amelyek izgatják és elvonják Istentől. Aki tehát úgy érzi, értelmével képtelen arra, hogy az isteni dolgokkal foglalkozzék, mert nem merít belőle semmi táplálékot, annak arra sem szabad vágyódnia, hogy a teremtményekkel foglalkozzék. Ez nem akadályozza meg a képzelet bizonyos elkalandozását, de igen kellemetlen az imádkozó számára, és távol van at-

tól, hogy fölkelte érdeklődését. Az imádkozónak csak egy dolga van: vessen meg mindent, ami zavarja.

Legfontosabb legjellemzőbb a „harmadik jel” és megengedi a határozott ítéletet. Idézzük a Szent szövegét: „A harmadik és legbiztosabb jel az, hogy a lélek jól érzi magát, mikor egyedül van; szeretettel figyel Istenre anélkül, hogy valami meghatározott dologra gondolna, s élvezi azt a belső békét és nyugalmat, amelyben a tehetségek, ti. az emlékezet, az értelem és az akarat pihenni térnek, vagy legalábbis nem működnek, nem bölcsekednek. Szóval a tehetségek nem következtetnek egyik igazságról a másikra, hanem meglegszenek azzal az általános ismerettel és azzal a szeretetteljes figyelemmel, amelyről beszéltünk, anélkül, hogy valami meghatározott eszmével foglalkoznának” (KU II,13,4).

A lélek Istennel van elfoglalva. A szárazság válságában is előfordult, hogy amikor aggódva attól félt: már nem szolgál Istennek, valami fájdalmas érzés emlékeztette őt Istenre. Ez a fájdalmas emlék természetesen abból az őszinte vágyból fakadt, hogy Őt szolgálja, tehát ezt is teljesen a szeretet itatta át, s így minden látszat ellenére ez is Isten ismeretében és szeretetében tartotta. Csírájában ez a szerető megismerés kezdete volt, amit – követve Keresztes Szent János tanácsait – az imádkozó lassanként megszerzett, s ebben most örömet és békét talál. A válság idején az Istenre való fájdalmas emlékezés helyettesítette az elmélkedést és egészen új, mindeddig ismeretlen módon vitte Isten felé. Most az Úr felé való közeledés új módja a Felé forduló békés, szerető figyelem lesz.

Szó sincs tehát restségről, sőt! A Szent magyarázatai világossá teszik, hogy a lélek Istenben van elfoglalva. A misztikus doktor elemezve ezt a szerető figyelmet, rámutat az abban ható principiumokra, vagyis a teológiai erényekre, amelyeket a Szentlélek ajándékainak rejtett és finoman ható befolyása segít.

Az Istenre fordított általános és szeretetteljes figyelemben a Szent mindenekelőtt a hit kiváló gyakorlását látja. Különös erővel hangsúlyozza a hit tárgyának fenséges mivoltát, aki ugyanaz, mint akit a boldog színelátásban szemlélünk, de most még nem „látjuk”, hanem csak „hiszünk” benne. Isteni tanúságtételre támaszkodó értelmünk sötétségben ugyan, de biztosan Hozzá kapcsolódik. Ez a tárgy pedig nem más, mint maga Isten, nem egyszerűen csak mint Teremtő, amilyennek a teremtmények által megismerjük Őt, hanem maga az isteni természet, istenségében, háromságos benső életében, amit csupán emberi értelemmel nem lehet megismerni.

Nem tudunk kialakítani magunknak olyan fogalmat, amelyik meg-

felelő módon kifejezné Isten lényegét. Igaz, a hittudós az Isten és a teremtmények közötti analógia alapján „kispekulálhat” valami olyan istenfogalmat, ami negatív módon kifejezi mindenek feletti tökéletességét, de ez a fogalom tanulmány, teológiai elmélkedés eredménye. Imádságos elmélkedése során a lélek is fölemelkedhet hasonló módon Isten ismertetére, de már megfigyeltük, hogy ebben a jelenlegi lelki állapotában képtelen elmélkedni. Egyszerűen „megragadta” őt Isten nagysága, kiválósága, ami oly mérhetetlen távolságban van minden teremtménytől. Mert a hit így mutatja be neki Istent. A lélek nem akar Isten eme tökéletességéről pontos fogalmat alkotni. Egyébként sem sikerülne neki, végképp nem tudná kifejezni, mit ért ezen. Beéri azzal, hogy szemlélje ezt az isteni nagyságot, ezt a mindent felülmúló tökéletességet, ezt a mérhetetlen szeretetet és ezt az irgalmas leereszkedést. Így marad Isten jelenlétében, értelmét nem erőlteti tovább.

Mindazonáltal, mivel Istennek ez az „értelmi” vagy „fogalmi” szempontból való illetén megismerése rendkívül szegényes, az imádkozó nem időzhetne sokáig, ha nem kapna oktatást valami más módon. S valóban, a szeretet siet segítségére. Ezért írja a Szent, hogy ez az Istenre fordított általános gyielem „szerelmes” (*amorosa*).

Amikor szeretettel kapcsolódik Istenhez, s főképp mikor passzív szeretetről van szó, vagyis arról a szeretetről, amellyel Isten vonzza magához teremtményét, az emberben tudatosul, hogy azt szereti, aki őt teremtette, s végtelenbe nyúló vágyait egyedül Ő elégítheti ki. A szeretet párbeszédét folytatva Istennel, úgy érzi, otthon van.

„Magadnak teremtettél Uram minket – írja Szent Ágoston – s szívünk nyugtalan, míg Tebenned meg nem nyugszik” (*Vallomások* I,1).

A lélek itt Istenben pihen, ezért érzi magát biztonságos békében. Ugyanakkor valamilyen tapasztalati ismeretre is szert tesz; ez az új ismeret nem új fogalmakat, Istenre vonatkozó újfajta gondolatokat ad neki, hanem Isten egy bizonyos „érzéklését”. Ez az „érzék” az akaratban születik meg, gyökere a szeretetbe nyúlik, bizonyos mértékben az értelembe is tükröződik s így módon gazdagítja azt az általános Istenre-figyelést, mintegy ízesebbé teszi, s ennek következtében a szeretettől áthatott hit tekintete könnyebben Isten felé fordul és megpihen rajta.

A Szent további meggyőző tanítása szerint a szerető hit Istenre vetett tekintete elég gyakran hozzájárul ahhoz, hogy a lélekben a Szentlélek ajándékai kifejthessék működésüket. Hallgassuk meg Keresztes Szent Jánost: „Minél tisztábban és teljesebben összeszedett a lélek a hitben,

annál inkább eltelik az Istentől lelkébe árasztott szeretettel, s minél nagyobb lesz szeretete, Isten annál inkább megvilágosítja és közli vele a Szentlélek ajándékait; a szeretet ugyanis az ok és eszköz, ami által neki adja ezeket az adományokat” (KU II,24,6).

Tudjuk, hogy a Szentlélek ajándékainak s különösen a Szent által gyakran idézett bölcsesség adományának az a tulajdonsága, hogy „ízessé” teszi istenismeretünket. Ennek az egyre inkább tapasztalati ismeretnek következtében fejlődik ki a lélekben Isten „érzéke”. Ez annyit jelent, hogy újfajta módon ismeri meg az Urat, egészen másképp, mint a tisztán fogalmi és értelmi megismerés. Világosan megértjük mindebből, hogy Istennek az az általános ismerete, amelyre az imádkozó a szárazság váltsága után jutott el, s amit most örömmel ízeleget, nem a tevékenység hiánya, nem tétlenség, hanem magasabbrendű képességeinek, vagyis az értelemnek és az akaratnak kibontakozása. Ezt a két tehetséget most a hit és a szeretet világossága hatja át, s a Szentlélek ajándékainak hatására működnek. Nem lustaságról van tehát szó, hanem egyszerűen e két képesség működésének leegyszerűsödéséről. Cselekedetei, amelyeket eddig jobbára a képzelet és az érzékek támogattak, most lelkibbé, nyugodtabbá s természetesen értékesebbé válnak.

Akit Isten erre az imaformára elvezetett, nehogy azt higgye: csak idejét vesztegeti. Egyébként saját maga is megtapasztalja, hogy ebben az imában akarata egészen Istené, s állandóan erősödik. Jóllehet most nem fogalmaz meg külön jófeltételeket, imája során egyre eltökéltebb lesz: a végsőig akarja szolgálni Istenét. Nem elég ez arra, hogy megítéljük: gyümölcsöző volt-e imája?

Többet ér a kontempláció, mint a látomások

Ez az ima – tanítja Keresztes Szent János – annyira termékeny és értékes, hogy nemcsak nem kell sajnálnunk a múlt szép elmélkedéseit, hanem jobban kell értékelnünk, mint azokat a rendkívüli kegyelmeket, amelyeket Isten olykor megad.

A Szent nagy elővigyázatosságot ajánl az ún. „látomások és magánki nyilatkoztatások” esetében. Megjegyzi, hogy gyakran a lelkek ellensége idéz elő ilyen jelenségeket, hogy elvonja a lelket a szerető hit hűséges gyakorlásától, vagyis útját állja a szünető kontemplációnak. Ismételtlen állítja, hogy nem ezek a rendkívüli kegyelmek egyesítenek Istennel, hanem a teológális erények, mivel tárgyuk maga Isten. A Szent ezért igen

értékes tanácsot ad a szemlélődő lelkeknek, teljes összhangban a teológiai erények legmagasabbrendű értékére vonatkozó tanításával: ha az imában a lélek előtt szentek jelennének meg, vagy valami természetfeletti hangot vélne hallani, ne időzzön ezeknél, hanem egyszerűen szedje ismét össze magát a szerelmes hit felindításával. Ez az aktus sokkal hatékonyabban segíti Istenhez való szüntelen fölemelkedését, mint bármi látomás vagy magánkinyilatkoztatás.

Mennyire távol esik ez azoknak az oktan embereknek vagy nem kevésbé elmarasztalható lelki vezetőknek magatartásától, akik túlzott fontosságot tulajdonítanak ezeknek a nagyon is bizonytalan jelenségeknek, sőt olykor a lelkek vezetését teljesen az efféle tapasztalatokra építik!

Soha nem szabad felednünk: az ilyesféle dolgokba nem csupán a gonosz lélek játszhat bele, hanem maga az emberi természet, a fantázia, amelyek különösen a kiegyensúlyozatlan vagy beteges lelkekben – ezeket nem lehet azonnal felismerni – csodálatos szavakat hallatnak, és „mennyei” jelenéseket láttatnak. Lehetnek ezek olyan szavak és jelenések, amelyek elősegítik az áhítatot. A hiba abban keresendő, ha azt hiszik: egyenesen Istentől származnak, ezért erre kell építeniük egész életüket. Naív, tapasztalatlan emberek könnyen elhiszik, hogy különleges kegyelmekben részesülnek. Szerencséjük van, ha olyan vezetővel találkoznak, aki ismeri Keresztes Szent János tanítását! És még akkor is, ha a szellemek megkülönböztetése után azt gondolja, hogy jó szellem vezeti a lelket, soha ne engedje meg neki, hogy e magánkinyilatkoztatás szerint cselekedjék, ha nem látja, hogy ez teljesen megfelel a hit világos alapelveinek.

Ehhez tartva magunkat sok oktalanságot elkerülhetünk, és sok elvesztegetett időt megtakaríthatunk.

Bármi legyen is ezen megnyilvánulások eredete, az Istennel egyesült életben mindig a teológiai erények gyakorlásának kell elsőbbséget adnunk, továbbá a kontemplációnak, amiben a szerető hit tekintete az Istennel való egyre jobban elmélyülő és megszilárduló bensőséges közösség életébe vezet be.

Avilai Szent Teréz csodálatos leírását adja a kontempláció különböző formáinak; ez a szemlélődés, egyre inkább passzív jelleget öltve, az isteni jelenlét érzékelését közvetíti. Az imádkozó olykor annyira összeszedett, hogy képtelen elszórakozni, máskor viszont a képzelet okoz neki kellemtelen perceket. Ennek magyarázata: ezen a ponton Isten inkább a szeretet, mintsem az értelem által ismerhető meg; az értelem nem fogalmaz meg pontos fogalmakat, s nem használja fel a képzelőerőt sem. Ez az

utóbbi szabad marad, magára van hagyva, így aztán könnyen zavarja a lelket, amikor az nincs elmerülve az isteni édesen áradó ízlelésében, hogy az akarat közreműködésével nagyobb erővel érvényesül az értelemben és azt Istennel foglalja el.

Az isteni közlés néha oly erős, hogy nem lehet elviselni. Az ember ilyenkor esik „elragadtatásba”. Keresztes Szent János, távol attól, hogy az efféle jelenségeknek túlzott fontosságot tulajdonítson – mint egyes régi és modern pszichológusok, akik szerint ez a misztika lényege –, egyszerűen gyöngeségnek tartja, amittől az imádkozó a szellem passzív éjszakájában szabadul meg, ami viszont már közvetlenül az Istennel való egyesülésre teszi alkalmassá.

Minden egyes embernek, akit Isten megajándékozott a kontempláció kegyelmével, nem kell szükségképpen megtapasztalnia ennek minden formáját, s nem is szükséges mindegyik az Istennel történő mély egyesüléshez. Ezen a területen az Úr a választás, s mindenkinek be kell érnie azzal az úttal, amelyet Isten számára jelölt ki. Azonban bármilyen legyen is a kontempláció formája, amire az Úr a lelket meghívta, legyen az magasröptű vagy alázatos, heves vagy szelíd, nyilvánvaló vagy rejtett, ez mindig a Szentlélek ajándékai által erősített teológiai erények hűséges gyakorlását jelenti. Más szóval: minden látomás vagy kinyilatkoztatás, rendkívüli és elragadtatott jelenség fölé emel, s mindig megmarad az Istennel való egyesülés leghatékonyabb eszközének. Később látni fogjuk, hogy magában az egyesülésnek állapotában a szemlélődés tartja fenn szüntelenül a lélek és Isten kapcsolatát.

A hit szelleme

Aki eljutott a kontemplációra, nyomatékosan a hitből él, mindennek előtt az imában, de nem kevésbé hétköznapi foglalatosságai közepette: mindent ebben a természetfeletti fényben lát, minden kis és nagy eseményt az isteni Gondviseléssel kapcsolatban értelmez.

A hit, mint a boldog színelátás, az isteni tudásban való részesedésünk: amint Isten teremtményeit szükségképpen Önmagával összefüggésben ismeri meg, a hit is Istentől való függésükben ismeri meg őket. A hit világról alkotott képe sokkal valóságosabb, mint a teremtmények egyszerű látása, vagyis az első Októl elszakított másodlagos okok látása.

Sok keresztény túlságosan elvont fogalmat alkotott magának az isteni Gondviselésről. Tudják, hogy Ő kormányozza az egész világmindenséget,

de a gyakorlatban nem gondolnak ennek az igazságnak jelentésére. Pedig semmi, abszolút semmi sem történik a világban, még a legszabadabb emberi cselekedet sem, ami ne volna alávetve ennek az isteni kormányzásnak. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy Isten mindent a szükségszerűség törvényének vetett alá, vagy hogy Ő kimondottan akarja azt, amit a szabad teremtmények tesznek. Nem, mert például, nem akar egyetlen bűnös cselekedetet sem, tehát nem akarja, hanem eltűri ezeket, és nem akadályozza meg, mivel tiszteli az ember szabadságát; ezzel a kiváltsággal ő ruházta fel az embert, jóllehet látta, hogy sokan rosszul fogják felhasználni. Hagyja ugyan, hogy lázadó teremtményei végrehajtsák tetteiket, de ezeket is beépíti isteni terveibe, hogy elérje célját, különösképp a lelkek üdvösségét és megszentelődését. Nincs egyetlen emberi tett sem, ami kivonhatná magát ez alól az isteni kormányzás alól. Isten úgy rendez mindent, hogy javára váljék annak, aki Őt szereti: „Akik Istent szeretik, azoknak minden javukra válik” (Róm 8,28).

A hitből élő lélek számára az isteni Gondviselés kézzelfogható valóság, minden eseményben az Urat látja, aki itt és most nagyobb tökéletességre hivatja. „Minden, ami csak történik – mondta Szentháromságról nev. Erzsébet – Isten végtelenül drága szeretet-üzenetét hozza lelkem számára”.

Ezek a lelkek az eseményekben nem csupán a teremtmények tetteit látják, vagyis a másodlagos okokat, például valaki kellemetlenséget, rosszat okozott, ellenséges magatartást tanúsított; mindezek fölött Istent látják, aki hagyva, hogy tökéletlen teremtményei cselekedjenek, a hősiesség érengyagorlatra ad alkalmat, s kimondottan kéri, hogy ragadjuk is meg ezeket az alkalmakat, A hitből élő lélek inkább Istennel él, mint a teremtményekkel, inkább az első Okkal, mint a másodlagos okokkal. Nem felejt, hogy ezek az utóbbiak is valóságosak, s számot kell velük vetni; számára azonban Isten az első valóság, mindenekelőtt Őhöz fordul. Vajon Isten nem atya emberi családunknak? S nem méltányos-e, hogy bár megadjuk a gyermekeknek is az őket megillető helyet, az első helyet mégis csak az Atyának biztosítjuk? A hitből élő keresztyén oly jól ismeri ezt az isteni transzcendenciát és kiválóságot, hogy Istennek magától értetődően mindig az első helyet biztosítja.

Egyébként bárhol van, fel tudja ismerni az Urat. Azt az Istent, akinek nagyságát a szemlélődésben megtapasztalta, imádja lelkében, ahol Ő lakást vett; Jézus Krisztus személyében felismeri azt az isteni Üdvözítőt, akinek életét tanulmányozta az Evangéliumban, s akiben a hit szemével a Szentháromság második Személyét fedezi fel, aki Isten, mint az Atya és

mint a Szentlélek. Ugyanezzel a hittel szemléli templomaink tabernákulumában a szentségi Jézust, aki látogatásunkat és szeretetünket várja. A hit azt is mondja, hogy Isten az egyházi előjárókban is közli akarátát; azt is hite által tudja, hogy Jézus, a Megtestesült Ige, testvéreiben várja szolgálatunkat, s kijelentette, hogy amit egynek a legkisebbek közül tesszünk, azt neki tesszük.

Aki tehát a hitből él, az mindenütt Istennel találkozik, mindenütt Őt látja, aki mindig azt kéri, legyen jó, nagylelkű, szent, ugyanakkor megteremti az alkalmakat, hogy valóban ilyenné válhasson. Ha életünkben valóban megadnánk Istennek az Őt megillető helyet, ami a hit szemével tekintve valóban az övé, mennyire megváltozna minden! Sokkal nyugodtabban fogadnánk a viszontagságokat, tudván, hogy mennyei Atyánk mindezt látja, és bár nem helyesli a minket szenvedésbe sodró gonosz tettet, elég hatalmas ahhoz, hogy ezeket a szerencsétlenségeket is beépítse szeretet-tervébe, s javunkra fordítsa. Isten például nem akarja az erőszak, a háború semmiféle formáját, azonban, sajnos, az emberek gyakran fognak fegyvert egymás ellen, s így olyan tragédiákat okoznak, amelyeknek számos ártatlan ember is áldozatul esik.

Ki követelhetné Istentől, hogy akadályozza meg azoknak az emberi cselekedeteknek következményeit, amelyeket Ő nem akart? Isten azonban mindenható bölcsességében a rosszból is tud jót előhozni, a rosszak által okozott megpróbáltatásokat a jók javára fordítja. Tény, hogy a megpróbáltatások sok ember számára lelki fölemelkedést jelentenek. Többször volt alkalmam megcsodálni és megállapítani, Isten milyen csodálatos tapintattal fordul nagylelkű emberek felé, hogy hősiessé tegye őket és így előkészítse őket a Vele való bensőséges egyesülésre.

A megélt hit tehát hatalmas lépésekkel visz közelebb Istenhez. Ugyanabban a szemlélődésben az értelmet az isteni kiválósággal hozza kapcsolatba, s miközben a Szentlélek szeretete és ajándékai ízes szeretettel töltik el ezt a megismerést, megadja az embernek azt az értékes „Isten-érzékét”, amely arra készíti akarátát, hogy Istennek mindenben megadja az Őt megillető helyet. A hit ugyanakkor megmutatja, milyen helyet foglal el Isten a világegyetemben és a hétköznapi eseményekben. Megmutatja, hogy állandóan az isteni tervek szerint halad életünk, s minden a lehető legjobb módon üdvösségünket és megszentelődésünket akarja szolgálni. Értékes, ha fel tudjuk ismerni, még értékesebb, ha egész életünkben a hit elvei szerint tudunk cselekedni.

Ebben segít a remény és a szeretet.

REMÉNY ÉS TISZTA SZERETET

Az Isten felé vezető úton a hit segít előre, ugyanis az általa szerzett ismeret Istent célként állítja az ember elé, aki felé tartania kell; mindenütt Istennel hozza őt össze, s arra ösztönzi, hogy a hétköznapi események mentén állandóan Istenhez emelkedjék; továbbá felébreszti benne a reményt, és így egész életét Istenre meri építeni. Végül a szeretet oly erősen köti az akaratot Isten akaratához, hogy az emberi akarat teljesen Istenébe alakul át, s ily módon megvalósítja az egyesülés állapotának legalapvetőbb feltételét.

Miután tanulmányoztuk Keresztes Szent Jánosnak a hitről szóló tanítását, azt is meg kell tőle tanulnunk, hogy éljük elevenebben a remény és a szeretet életét. Így ugyanis figyelmünket még inkább összpontosítani tudjuk az Úrban, és erősödik Vele megélt bensőséges életközösségünk.

A remény természete

Mintha korunk keresztényei közül sokan elvesztették volna az „örök élet iránti érzéket”. Még ha hisznek is benne, életük hétköznapijaiban keveset gondolnak rá, sőt mintha olykor kizárólag a földi javak megszerzésére törekednének. Ezek az anyagi javak kötik le elméjüket, ezek miatt aggodalmaskodnak, erre irányulnak erőfeszítéseik. Mindez nem azt jelenti, hogy a keresztényeknek egyáltalán nem kell törődniük a földi javakkal, hiszen életük és családjuk fenntartására szükségük van ezekre, sőt csak dicsérni lehet szorgalmukat, amellyel ezek megszerzésére törekednek. Itt arról van szó, hogy meg kell tartani mindent a maga helyén, s mindenekelőtt Istennek kell biztosítaniuk az Őt megillető helyet.

Isten úgy rendezte el a földi életet, hogy az a Vele való örök egyesülés-

ben végződjk; ésszerű az, hogy erre oly keveset gondolunk? Nem vehetjük hallatlanba, hogy egy örökkévalóságon át örvendhetünk majd az isteni Személyek bensőséges társaságának; azt is tudnunk kell, hogy ennek a bensőséges kapcsolatnak hőfokát az az istenszeretet határozza meg, amelyet a földön az erénygyakorlatok során megszereztünk. Vagy hisszük, vagy nem hisszük . . . Ha viszont valóban hisszük, a valóságban miért nem ezt tűzzük ki életünk legfőbb céljaként? Ha valóban ezt a legfőbb jót keresnénk, könnyen helyükre raknánk a földi javakat, szívünk nem ragaszkodnék hozzájuk, s nem merülnénk el ezek gyötrő gondjaiban.

Ha akaratlan aggodalom fog el minket, hogyan szerezzük meg szereteteinknek a szükséges javakat, ez a gond nem foglalja le elménket és szívünket, mert legfőbb vágyunk továbbra is az örök javak megszerzésére irányul. Nagyobb fontosságot tulajdonítunk lelki előmenetelüknek, mint anyagi jólétüknek. Sajnos, gyakran megtörténik, hogy csak ez az utóbbi érdekli a szülőket, akik pedig keresztényeknek mondják magukat, a valóságban azonban nem keresztények, vagy csak nagyon kevésbé.

Miközben arra buzdítunk, hogy egyedül Isten bírására vágyódjunk, szemügyre kell vennünk egy sajátos ellenvetést. Bossuet és Fénelon híres de nem éppen szerencsés disputát folytatott az ún. „tisztá szeretet”-ről; talán erre emlékezve mondják néha, hogy nem szabad figyelmünket a viszonzásra összpontosítanunk, még ha ez mennyei is, mert ez „zsoldos” szellemet teremtene, az embert önmagába zárná, s ahelyett, hogy Isten dicsőségét keresné, saját javát hajszolja. Pedig – mondják – Istent teljesen érdektelenül kell szeretnünk. Mintha ellentét volna a teológális érények között, s a remény ellentétben állna a szeretettel!

Keresztes Szent János soha nem utalt efféle ellentétre. Ő is tanítja a tiszta szeretetet, mint ezt később látni fogjuk, de ez egyáltalán nem zárja ki a remény szeretetét, sőt, minden vágyunkat Istenre összpontosítva nagyon megkönnyíti a szeretet állandó gyakorlását. Ez az utóbbi igen nehéz volna, ha az egyesülés reménye nem vágná el bennünk a teremtett javak miatti túlzott aggodalmaskodást. Különben sem szabad felednünk, hogy az örök boldogság öröme az Istennek megadott dicsóséggal lesz arányos.

Isten azért teremtett minket, hogy értelmünkkel és akaratunkkal, vagyis a megismeréssel és a szeretettel megdicsőítsük őt. Legtökéletesebb módon az örök életben ismerjük majd meg és szeretjük Istent. Az örök élet nincs bennünk lezárva, hanem még inkább Isten felé irányít, s arra késztet, hogy még jobban szolgáljuk Istent. *A szellemi páros ének szer-*

zójének tanítása szerint azért megyünk az égbe, hogy Istent szeressük. Mert a mennyei élet nem csupán abban áll, hogy „kapunk”, hanem abban is, hogy „adunk”; ha igaz, hogy a boldog színelátásban megkapjuk Istent, az ebből szükségképpen fakadó szeretet révén az üdvözült lélek teljes erejéből és visszavonhatatlanul Istennek adja magát. Mi több, saját boldogságának mértéke szerint dicsőíti meg Istent: minél jobban bírja Istent, annál inkább szereti Őt.

Különben is, ha egy teremtmény egész élete során abban lelte örömét, hogy nagylelkűen Istennek adja magát, hogyan lehetne boldog a mennyben, ha nem tudná magát Neki adni? A nagy lelkek ezt mindig megértették, különösen azok, akik Keresztes Szent János iskolájában kaptak kiképzést, mint pl. Lisieux-i Szent Teréz. Ismeretes, hogy szeretetről szóló tanítása közvetlenül Keresztes Szent Jánosra épül; legnagyobb hatást *A szellemi páros ének* és *Az élő szeretetláng* gyakorolta Terézre. Még élete utolsó napjaiban is szeretett ezekből a művekből idézgetni. Így történt, hogy amikor egy alkalommal egyik nővértársa arról beszélt neki, mily öröm lesz, amikor a mennyben a Szentek társaságát élvezheti, a nagy beteg ezt felelte: „Nem, nem ez dobogtatja meg szívemet, hanem a szeretet, amit kapni fogok, s amit majd én adok”!

Lisieux-i Teréz is azért akart a mennybe jutni, hogy szerethessen. Egyszerűen abszurdum volna a mennyei boldogságot úgy tekinteni mint valami önző örömet, vagy a filozófus hideg magatartását tartani eszményinek, mint pl. Kant, aki egyedül „kötelességét” akarja teljesíteni. Ebben az esetben az ember ismét magába zárkózik, csak zord és kevély örömét keresi, vagyis hogy ezt mondhassa: megtettem kötelességemet. Vajon nem magasabb rendű és kevésbé önző úgy teljesíteni kötelességünket, hogy örökké szeressük Istent a mennyben, mint ha egyszerűen csak valami erkölcsi tökéletességre törekszünk?

A reményt ápolni kell

Életünkben tág teret kell hagynunk az Isten utáni váagnak; ápolnunk kell ezt a vágyat és szorgalmasan kutatnunk, hogyan juthatunk el Isten bírására. Ápolnunk kell továbbá Belé vetett bizalmunkat is, hiszen jószágában és irgalmában segíteni akar, hogy vágyaink valóra váljanak.

Soha nem felejttem el a remény felindításának gyermekkoromban tanult imáját, amely felsorolta a remény igazi nagy tárgyait. Arra tanít ez az

ima, hogy Jézus Krisztus érdemeire való tekintettel bizalommal várjam a bűnök bocsánatát, a jó élet kegyelmét és az örök életet. Igen, az örök élet a végső nagy jó, de hogy ide elérjünk, sok minden másra is szükség van, mindenekelőtt a bűnök bocsánatára. Milyen vigasztaló az a tudat, hogy az Úr mindig megbocsát, valahányszor őszintén megbánom bűneimet, s bánatomat – kívánsága szerint – bűneim meggyónásával bizonyítom.

A bűn akadályozza a szent életet. Bíznom kell tehát abban, hogy ha bűnbánatot tartok, Isten eltávolítja belőlem az életszentség akadályait. S nem csupán a becsületes élethez szükséges kegyelmet adja meg, hanem azt is, hogy életállapotomban és hivatásomban erkölcsi szempontból jól, azaz szentül éljek. Isten azt akarja, hogy bízzak segítségében, bízzak abban, hogy szentté tesz. Azt akarja, hogy erről legyek meggyőződve! Nem az értelem, hanem a szív meggyőződéséről van szó, vagyis arról a legvégsőig menő bizalomról, ami ezt mondja valakinek: biztos vagyok benned! A teológia tanítása szerint ez a biztosság jellemzi a tökéletes bizalmat. Mivel Isten azt akarja, hogy az erények tökéletességére törekedjünk, megkívánja, hogy tökéletesen bízzunk meg Benne.

Amikor ápoljuk magunkban azt a meggyőződést, hogy az isteni segítséggel elnyerjük a Legfőbb Jót, valahogyan a minket segítő Isten erejében részesülünk. Amikor ugyanis Őröla, bírásáról van szó, bizalmunk, ha jó akarat kíséri, elérheti csúcspontját. Keresztes Szent Jánosnak volt erről egy tömör mondása, amit Lisieux-i Teréz szívesen ismételt: „A lélek annyit kap Tőle (Istentől), amennyit remél” (Éj II,21,8).

A megállapítás arra a lélekre vonatkozik, akinek minden vágya az Istennel való örök egyesülésre irányul. Lényegében ezt kell igazán remélnünk: végcélunk az örök élet, ez uralja és rendezi el minden vágyunkat. Aki igazán Isten gyermekeként él, azt ez a magatartás jellemzi. Igazi otthonunk a menny. Oda kell elérnünk, s csak ott leszünk igazán „otthon”.

Törekedjünk tehát, amennyire csak tudunk, arra, hogy „jól éljünk”, bizakodva reméljük Istentől ezt a kegyelmet, és azt is – miért ne?! –, hogy már itt a földön eljutunk az egyesülésnek abba az állapotába, ami záloga a mennyi egyesülésnek. Szentnek kell lennünk: ez számunkra Isten akarata, s Ő azt akarja: legyünk biztosak segítségében, amellyel szándékát meg is valósítja!

Ha ez az Úrba vetett remény éltetne, mennyivel bátrabbak és mennyivel inkább nagylelkűek volnánk! Ez a remény a mennyi Atyába vetett

szerető bizalommal lesz, ami a tökéletes ráhagyatkozásban éri el csúcspontját: a teremtmény biztos abban, hogy Isten meg akarja szentelni, a hit szellemében tudja, hogy a világ minden eseményének Isten az ura, ezért hagyja, hogy mindent Isten tegyen.

Isten – gondolja a lélek – nagyon jól tudja, hogyan valósítsa meg legbiztosabban az én vágyamat és az ő vágyát, Ő maga választja meg ennek útját, Ő jobban és messzebbre lát, mint én. Teljes bizalommal Őrá hagyatkozom!

Ekkor, Lisieux-i Szent Teréz tanítása szerint, a lélek olyan lesz, mint a gyermek anyja ölén, aki az élet viharaiiban nyugodtan alszik Isten karjában. Mindig nyugodt marad, ura önmagának, ezért minden erejét Isten szolgálatába tudja állítani, nem szórva szét energiáit feleslegesen.

Az emlékezet megtisztítása

A Szent azt tanítja, hogy a remény gyakorlása megtisztítja az emlékezetet, amint a hit megtisztította az értelmet. A hit elvezetett arra, hogy Istennek adjuk meg az első helyet, az első Oknak, ami felette áll a másodlagos okoknak. Az imában is az Istenre fordított szerelmes és kontemplatív figyelemnek biztosítja az első helyet, nem pedig az – önmagukban értékes – elmélkedő gondolatoknak, ugyanis ezekben kevés az „Isten érzékelése”, ami a kontemplatív imában születik meg. A hit az értelmet közelíti Istenhez; a remény, hasonló módon, az emlékezetet összpontosítja benne.

Tapasztalatból tudjuk, hogy az emlékezet gyakran időzik olyan emlékeknél, amelyeket szeretünk, vagy amelyektől félünk. Kedvenc emlékeinkben ugyanis életünk célja és szándékai válnak valósággá, és a jelenben szorgalmas lendületünket motiválják. Azokban az emlékekben viszont, amelyektől félünk, ellenséges erőket látunk, amik megakadályozhatják kitűzött céljaink elérését. Íme ez a forrása a lelkünket állandóan nyugtalanító aggodalmaknak és megszámlálhatatlan gondnak; olykor egyenesen boldogtalanok vagyunk miattuk!

Az örök életre vágyódó ember uralkodni tud minden aggodalmán, minden más vágyát az isteni akaratra bízva, s egyre jobban ahhoz igazodik. Ezek emléke tehát kevésbé gyötri emlékezetét. Ugyanakkor, mivel „biztos Istenben” és élő hittel hiszi, hogy a szerető isteni Gondviselés mindent az ő örök javára rendez el, kevésbé fél az ellenséges erőktől.

Ezek – tudja – nem támadhatnak rá, ha Isten nem engedi meg, s ha megengedi is, tevékenységük szükségszerűen az isteni Gondviselés által megszabott határok között marad. Aki ápolja magában a természetfeletti reményt, az a legfájdalmasabb megpróbáltatások között is megőrzi derűs nyugalmát. Nem esik jámbor fatalizmusba, hiszen tudja, hogy Isten megkívánja együttműködésünket, hanem amikor a maga részéről megtett mindent, gyermekként a mennyei Atyára hagyatkozik: Uram, gondoldj rám, én meg Terád gondolok! Bátran rábízta magát a gondviselés intézkedéseire, mivel biztosan reméli, hogy Isten mindent az ő és mások javára fordít.

Ezért tehát a remény is határozottan Isten felé irányít, bírására ösztönöz és arra késztet, hogy állandóan segítségét kérjük legszebb és jogos vágyaink megvalósításához.

Szeretet

Ha a hit és a remény közelebb visznek Istenhez, a szeretet egyesít Vele.

Keresztes Szent János, az isteni szeretet valóban avatott tanítója, csodálatosan ír az isteni szeretetről, bemutatva annak valamennyi szempontját. Mégis a passzív szeretetet teljesebben mutatja be, mint azt a cselekvő szeretetet, amelyről most tárgyalni akarunk. A passzív szeretetről később beszélünk, amikor a lélek legvégső megpróbáltatásairól és a szemlélődő egyesülésnek arról az állapotáról lesz szó, amit ezen próbák által ér a lélek. Minderről a Szent részletes leírást közöl *A lélek sötét éjszakája* második könyvében, *A szellemi páros ének*, valamint *Az élő szeretetláng* nagy részében. A cselekvő szeretetről, aminek útján a lélek az egyesülés felé halad, részletesen *A Kármelhegy útja* harmadik könyvében szándékozott írni. Valóban, itt hosszan tárgyalja, milyen magatartást kell tanúsítanunk a földi élet javai iránt; ne kössük magunkat hozzájuk, nehogy akadályai legyenek az Istennel való egyesülésnek; ezeknek is Isten nagyobb dicsőségét kell szolgálniuk.

Leírja továbbá azt is, hogyan tekintsünk a lelki javakra, amelyek szorosabb kapcsolatban vannak a belső étellel; sajnos, a részletesebb magyarázatnál megszakad a mű.

A lelki javakat különböző osztályokba sorolja. Utolsó csoport a „tökéletesítő” lelki javak. Ezek lettek volna a legérdekesebbek, mert már

maga az elnevezés is arra utalhat, ami közvetlenül hozzájárul a szeretet tökéletességének létrejöttéhez; sajnos, a Szent ezt már nem fejtette ki. Tanításának és egyéb írásainak összességéből azonban nem nehéz összeállítanunk, melyek azok a források, amelyekből a tökéletes szeretet fakad. Magától értetődően a tiszta szándékról és az erősségről van szó.

A tiszta szeretet

A Szent különféle írásaiban gyakran beszél a „tiszta szeretet”-ről. Ki-fejezésében nincs semmi, legalábbis nem közvetlenül, ami Fénelon és Bossuet már említett fogalmára emlékeztetne. Kettőjük vitájában lényegileg annak eldöntéséről volt szó, vajon egy istenszeretettől megragadott lélek a természetfeletti életben elvonatkoztatathat-e a remény szeretetétől, vagyis eljuthat-e olyan állapotba, amelyben a jót cselekedve többé nem gondol a mennyei jutalomra, hanem egyedül és mindig csak Istenért cselekszik, kizárva a saját boldogságára irányuló minden keresést. Keresztes Szent Jánosnak soha eszébe se jutott ez a kérdés, sőt azt kéri, erősítsük magunkat a reménnyel és a szeretettel. Kétségtelenül soha nem látott olyan esetet, hogy a remény fejlődése akadályozta volna a szeretetet. A szeretet akkor éri el a tökéletességet, amikor az ember az örök életben egyesül Istennel. Pontosan akkor kezdi tökéletesen, „teljes erejével” szeretni Istent. A remény így alá van rendelve a tiszta szeretetnek; a reménynek a szeretet a célja. A Szent egyedül azt tartja tiszta szeretetnek, ami a gyakorlás során tiszta és egyszerű jóakarattá vált, vagyis Istent szeretve nem a maga örömet, hanem kizárólag Szerelmese boldogságát keresi. Nagyon hajlunk ugyanis az élvezetre, s önkéntelenül is saját gyönyörűségünket keressük még legnemesebb tetteinkben is, így elhomályosítjuk szándékunk tisztaságát.

Ugyanez történik gyakran Isten szeretete esetében is: a szeretetben könnyen találunk örömet, s ha hagyjuk, hogy ez vezessen minket, még Istent szeretve is önmagunkat keresnénk. Világos tehát, hogy amennyire szeretetünk saját örömünket szolgálja, olyan mértékben önmagunkat szeretjük, nem Istent. Következménye az, hogy szeretetünk, annak ereje és energiája természetfeletti szempontból veszendőbe megy. Mérhetetlenül fontos tehát, hogy megtanuljunk Istent „tisztán” szeretni, vagyis nem keresni mást, mint hogy Neki legyünk tetszésére, és semmi módon ne keressük ebben saját élvezetünket.

Hogy jól elsajátítsuk a tiszta szeretetet, a Szent ezt tanítja: különböztessük meg a szeretetben az érzést és magát a cselekvést. Az első értéke igen viszonylagos, a lényeg a második minősége.

A szeretetet, Isten szeretetét is, gyakran érzelmek kísérik. Ennek oka mindenekeelőtt az, hogy szeretni akaratumkkal és szívünkkel tudunk. Az utóbbi az érzelmek székhelye. Természetesen a nemesebb, az emelkedettebb, szellemibb és így valóban „emberi” az akarat. Az akarat szeret, amikor azt mondjuk: szeretni annyit tesz, mint „jót akarni” a másinak⁽¹⁾.

S valóban, amikor szeretetiünket bizonyítani akarjuk, önkéntelenül is így fejezzük ki: jót akarok neked. Az is igaz azonban, hogy amikor az akarat szeret, bár nem mindig, de könnyen megesik, hogy hozzászól a szív is. A szívnek nagyon tetszik a szeretet, sőt az erős, a szenvedélyes szeretettől megragadottan nagy örömet érez. Aki Istent szereti, szívében is érezheti a szeretetet, eleven hévvel szeret. Ebben az esetben az istenszeretet nagy örömmel és élvezettel jár együtt.

Tegyük hozzá: nem csupán a szív képes az érzelmekre. Maga az akarat is érezheti a szeretett személy erős vonzását, s élvezheti ennek nagy örömet. Aki megtapasztalja, hogy Isten által megragadott akarata készen áll mindenre, csak hogy tetszésére legyen, az igen nagy örömet élvez, s ez az öröm könnyűvé változtatja az áldozat terhét.

Vagyis minden rendben van. Nem kell azt hinnünk, hogy Isten nem értékeli szeretetiünket, ha azt érzelmek is kísérik. Hiszen az első parancs kifejezetten hangsúlyozza, hogy Őt „egész szívünkkel” kell szeretnünk, vagyis teljes szerető képességünkkel. Mivel azonban az érzelmekkel kísért szeretetben fennáll annak veszélye, hogy élvezetre annyira éhes természetünket elégitjük ki, aki minden képességét és erejét Isten felé akarja fordítani anélkül, hogy egy morzsányit is elveszítene, annak éberen kell őriznie szeretete tisztaságát, s ki kell zárnia minden önző örömkeresését.

A Szent bemutatja, milyen mérhetetlen a különbség a szeretet tettének szellemi értéke és érzelmi értéke között. A szeretet cselekedete akaratilag tett: jót akarunk Istennek; de mi az a jó, amit mi, eszes és szabad teremtmények Istennek akarhatunk? Mi más, mint a Hozzá való teljes cselekvő és passzív ragaszkodás, legszentebb akaratának teljesítése. Az értelemmel

⁽¹⁾ Az olasz szójáték sokkal világosabb: pl. „*ti voglio bene*” szószerint: jót akarok neked. Jelentése, s magyarrá is így kell fordítanunk: „Szeretlek”. (A fordító megjegyzése)

és szabad akarattal felruházott ember így szolgálja a legjobban Teremtője dicsőségét, hiszen „Isten tiszteletére és dicsőségére” teremtettünk. Istent szeretni a gyakorlatban tehát azt jelenti, hogy teljes mértékben ragaszkodunk Akaratához, akaratunkat beleveszítjük az övébe.

Ennek a tettnek a Szent rendkívüli szellemi értéket tulajdonít: „A lélek a szeretet cselekedetével egyesül Istennel”. Világos, hiszen az egyesülés állapota pontosan abban áll, hogy akaratunkat beleveszítettük Isten akaratába.

Egészen más a helyzet az érzelmek esetében. A Szent határozottan állítja: „nem egyesítenek Istennel”, mindössze kellemes hatást keltenek az „én”-ben. Az érzelem kíséri a szeretetet, de semmiképp sem tartozik lényegéhez. Nincs tehát szükség érzelmre, hogy valóban szeressünk. Sőt, az érzelmek jelenléte az önzésre ad alkalmat, sajnos még az istenszeretben is, s így tökéletlenséget jelent. Márpedig ha tökéletlenség, akkor annak, aki el akarja érni az isteni szeretet teljességét, ettől is meg kell szabadulnia. Ezért hangsúlyozza a Szent, hogy a szeretetben ügyet se kell vetni az érzelmre, egyedül arra kell törekedni, hogy „jót akarjunk Neki”, bármilyen áron!

Sok mindent megtehetünk ezen a téren, de egymagunk soha nem jutunk el a szeretet teljes tisztaságára. Ezért maga Isten lép közbe. A lelki szárazság válságában – amiről már beszéltünk – kezdte meg működését: megszabadította az embert az érzéki dolgokhoz való ragaszkodásától, megtanította arra, hogy csökkentse azokat az édes szeretet-érzelmeket, amelyekben oly nagy öröme telt, amikor elragadtatva imádkozott. A lelki szárazság által az embert elvezette az akarati szeretetre.

Mínthogy azonban az akarati szeretetet is kísérheti egy bizonyos lelki öröm, s ennek megint csak ragaszkodás a vége, Isten a szárazságnál sokkal gyötrelmesebb megpróbáltatások által ettől is megszabadít; a szeretet, tüzes kemencébe merülten, teljesen megtisztul. Ez a szellem igen fájdalmas „sötét éjszakája”. Erről a későbbiekben lesz szó. A Szentnek a tiszta szeretetről adott tanítása – tehát amikor az ember elfordul önző önmagától és teljes erejével Istent akarja szeretni – mint alapvetően fontos kulcsfogalom megmagyarázza mind a lelki szárazságot, mind pedig a szellem vigasztalan állapotát: aki egyesülni akar Istennel, annak át kell mennie ezen a megpróbáltatáson.

A Szent beszél az „erős” szeretetről is. A *KU* harmadik könyvében a szeretetről szóló magyarázatának elején Isten parancsát emeli ki, mely szerint „teljes erőnkől” kell Őt szeretnünk. El kell jutni odáig, hogy a szeretet parancsoljon az emberi természet minden mozdulatának, ez irányítsa minden képességét, szolgálja egyetlen célját, vagyis Isten dicsőségét. Ezt pedig csak a tiszta szeretet célozhatja meg. Minthogy azonban a mű befejezetlen maradt, a Szent nem magyarázta meg, milyen befolyást gyakorol tetteinkre a szeretet, s gyakorlatban hogy lehet idáig eljutni.

Úgy tűnik mégis, hogy ehhez nagyon eleven és mély szeretetre van szükség, vagyis a szellemben gyökerező szeretetre, hogy önként abból fakadjon, állandóan onnan merítsen, s indítsa minden cselekedetünket. Hogy tehát megismerjük, hogyan juthatunk el erős szeretetre, ami uralja egész életünket, elég ha azt tudjuk, hogyan növekszik a szeretet a leghatékonyabb módon.

A Szent tanítványai világosabb, elméletileg kidolgozott és gyakorlatilag jobban kidolgozott tanítást adnak nekünk erre a pontra vonatkozóan. A salamancai sarultán kármeliták híres teológiai műve⁽²⁾ tartalmazza ennek elméleti tanítását.

A gyakorlati megoldást pedig a számunkra oly kedves szent, Lisieux-i Teréz mutatja be. Ő ugyanis szeretetről szóló tanításában egészen Keresztes Szent Jánostól függ.

A salamancai teológusok tanítása szerint a szeretet növekedése nagyrészt az erényes cselekedetektől függ, vagyis a szeretet hatása alatt végzett jó tettektől. Minden ilyen módon végrehajtott tett kiérdemli a szeretet növekedését. Ez a kiérdemelt gyarapodás azonban nem adatik meg azonnal: néha pedig csak akkor, amikor a lélek belép a mennybe. Az érdemet, amit ebben az utóbbi esetben szerzünk, a kamattal lehet összehasonlítani: amely, bár egy tőkéből származik, nem halmozódik fel azal együtt, s így a tőke nem gyarapodik. Amikor viszont a kamat egyesül a tőkével, ez az utóbbi gyarapszik, és még nagyobb hasznot hoz. Az érdemszerző cselekedetektől fakadó szeretet-többlet olykor azonnal szeretet tőkénkhez kapcsolódik, és annak közvetlen növekedését eredményezi. Ezt mindannyiszor észre lehet venni, amikor a lehető legnagyobb szeretettel végzünk jó cselekedeteket, vagyis amikor nem erővel, hanem szív-

⁽²⁾ Salmaticenses, *Cursus theologicus*, tr: De charitate. De augmento charitatis.

vel cselekszünk. Olyankor mintha megnyílna szívünk, hogy befogadja a kiérdemelt szeretetgyarapodást. Ez a többlet a már létező szeretetbe olvad, s gyarapítja annak erejét. Nagyon fontos tehát, hogy ha valaki el akar jutni a tökéletes szeretet állapotába, „egész szívével” cselekedje a jót, legyőzve természetes tunyaságát és kicsinyességét.

Ezzel magyarázható, hogy bizonyos jó emberek megrekednek a lelki életben, míg mások gyors léptekkel, buzgón haladnak előre. Az ok a következő: az előbbiek csak hanyagul végeznek jó cselekedeteket, míg mások nagylelkűen, s ezért Isten szeretetük állandó gyarapításával jutalmazza őket.

Lisieux-i Teréz ajánlatta nagyon ezt a gyakorlatot: tegyünk mindent szeretetből, mosolyogva, hogy megmutassuk Jézusnak, mindent szívesen, egész szívünkkel teszünk. „Akkor is énekelni fogok – írta –, amikor virágaimat tövisek között kell szednem” (*Önéletrajz B*). S valóban a rá annyira jellemző mosolyt adta hozzá minden szeretetgyakorlathoz vagy vezekléshez. Ez a mosoly bizonyította nagy szeretetét és örömmel telt békéjét. A „mosoly Szentje” lett.

És mi lett gyümölcse ennek a gyakorlatnak? Mérhetetlen szeretet! „Istenem – írta Teréz nem sokkal halála előtt – szereteted már gyermekkoromban elérem, velem együtt növekedett, s most olyan mélységű, hogy én sem tudom felmérni” (*Önéletrajz C*).

Ezzel a mélységes szeretettel szerette Istent, tetteit és szenvedését egyedül Őfelé irányította. Benne valóban erős és „totális” lett a szeretet. Ez nem kiváltság volt, hanem a szeretetben való növekedés törvényszerű kibontakozása: amikor mindent egész szívünkkel teszünk, a szeretet állandóan növekszik bennünk.

Csodálatos Keresztes Szent János reményről és szeretetről szóló tanítása. Aki buzgón gyakorolja, repülni fog a lelki élet útjain, s mindennap meghatottabb közösségben él Istennel, a hit szemével tekint az élet valóságaira, mindent Istennel kapcsolatban lát, élő reménnyel teljesen Istenre támaszkodik, s olyan erős szeretettel ragaszkodik Hozzá, hogy annak erőssége és tisztasága állandóan növekszik. Az ilyen ember természetesen már az egyesülés útján jár, Isten társaságában él. Most még inkább „keresi Istent”, s ugyanígy „szeretett Ura is keresi őt”. A következőkben erről a féltékeny isteni keresésről szólunk.

VEZETŐNK JÉZUS

Lisieux-i Szent Teréz, akinek egy napon el kellett érnie a szeretet hegyének csúcsára, ahol megtörténik a lélek és Isten egyesülése, a lelki szárazságnak, megpróbáltatásnak és sötétségnek a lelki fölemelkedéssel szükségszerűen együttjáró szakaszában így írta le lelki állapotát: „Jézus kézen fogott engem, s bevezetett egy olyan földalatti barlangba, ahol nincs se hideg, se meleg, ahol se a nap nem süt, se nem esik, nem is fúj; itt a föld alatt nem látok mást, mint valami halvány derengést, azt a gyöngye fényt, amely Jegyesem arcáról, lesütött szeméből árad szét. . . Nem látom, vajon hegy felé tartunk-e, mivel föld alatt járunk, mégis úgy tűnik, hegy felé közeledünk, de nem tudom, hogyan” (90. Levél).

Teréz e sötétség közepette is nyugodt, békében él, biztos a cél elérésében, mert van vezetője, bár alig látja Őt, de aki kézenfogva irányítja. Ez a vezető Jézus.

Mielőtt tanulmányozni kezdenénk, mit tanít Keresztes Szent János arról a gyötrelmes és sötét útról, amely az Istennel való egyesüléshez vezet, vagyis – a Szent elnevezése szerint – a szellemi rész sötét éjszakájáról, emlékeztetni akarunk arra, hogy nem egyedül kell szembenéznünk ezzel a szenvedéssel. A misztikus doktor rámutat a vezetőre, a társra, a Jegyesre, aki szerelmes szeretettel megfogja kezünket és biztossá teszi minden lépésünket. Ez Jézus Krisztus, a Megtestesült Ige, igaz Isten és igaz ember. Jézus, életünk, célunk és mindenünk. Most szeretnénk lehetőleg teljes képet adni arról a magatartásról, amellyel – Keresztes Szent János tanítása szerint – a kontemplatív és Istennel egyesülni kívánó léleknek egész lelki élete idején a Szentháromság második Személye, a megszentelődésünkért megtestesült Jézus Krisztus felé kell fordulnia.

Keresztes Szent János szerint Jézus nem csupán tanítója és példaképe a léleknek, akinek figyelmesen kell hallgatnia tanítását és követnie pél-

dáját, hanem a lélek Jegyese is, aki saját életében részesíti a lelket, működik benne a kegyelem által, tanításával pedig szüntelenül oktatja. Jézus egyben a szemlélődés tárgya; a szerető kontempláció a megváltó Megtestesülés titkából táplálkozik.

Jézus, a tanító és a példakép

Nagyon kevés, ha azt mondjuk: Keresztes Szent János mesterként és példaképként állítja elénk Krisztust. Pontosítanunk kell: „szeretett” mesterként mutatja be, akihez – mivel szeretjük – hasonlóvá kell válnunk, és mivel Ő meghódította szívünket, tanítását magunkévá kell tennünk.

A Szentnek először arra van gondja, hogy biztosítsa szívünkben Jézus helyét. A szeretet rugójára akar hatni, hogy nagy energiával induljunk a lemondás útján, aminek lépésről-lépésre haladva el kell vezetnie az Istennel való egyesülés állapotába.

A Szent tanításának ismeretében most már egyetlen tekintettel átfoghatjuk a célig vezető utat. Megtanultuk, hogy legelső feladatunk a földi élvezetek felé taszító érzékek megfegyelmzésében áll. Az ember nagy elhatározással nekifog, hogy megfegyelmmezze érzékeit és szenvedélyeit. A Szent által megkívánt feladatok nagy energiabevetést követelnek, de ezeket vállalva az ember megmutatja, hogy valóban „keresi” az Urat; a lelki szárazság válságával pedig maga az Úr is „kereste őt”; ez az állapot ui. függetleníti az embert az érzékektől, vagyis szellemibbé teszi.

A szellem útjára térve a teológális erények hűséges gyakorlása által közeledik az Úrhoz. A hit, a remény és a szeretet révén állandó és megglehetősen bensőséges viszonyba kerül Istennel. Isten „aktív”, cselekvő keresése erősebbé válik, ugyanakkor azt is lehet állítani, hogy Isten is újra keresi a lelket.

Így jutottunk el ahhoz a válsághoz, amelynek célja a szellem megtisztítása és az egyesülés közvetlen előkészítése.

Az egyesülés útjának két előkészítő szakasza: az érzékek megtisztítása és a szellem megtisztulása. Mindkettőnek megvan az aktív és a passzív szakasza. Hogy a lélek bátran nekivágjon az út első szakaszának, a Szent Jézus iránti szeretetére apellál. Nehogy pedig a lélek félénken meghátráljon a második szakasz szenvedései, vagyis a szellem tisztulása előtt, emlekezteti, mennyire kiüresítette magát szeretett Ura.

A Szent az egyesülés útjának első lépéseitől kezdve az energikus lemon-

dás programját javasolja, hogy az ember ne vesztegesse felesleges vargabetűkkel az időt, és minél hamarabb célba érjen. Szüntelen háborút kell viselnie a természetes hajlamok ellen. Emlékszünk még a hátborzongató, szinte gyötrelmes benyomásra, amikor először hallottuk a Szent kijelentését: „Ne a könnyebbet, hanem a nehezebbet; ne azt, ami kellemes, hanem ami kellemetlen”. Hol talál a lélek elegendő bátorságot ahhoz, hogy ilyen feladatra vállalkozzék? Sehol másutt, csak Jegyesének, Jézusnak szerelmében! Hallgassuk meg a Szentet: „Ahhoz ugyanis, hogy megtagadja összes vágyát, s lemondjon az összes dologhoz való ragaszkodásról, amelyek irányában eddig a szeretet és vonzalom tartotta melegen akaratát, szüksége volt arra, hogy egy másik, nemesebb szeretet gyulladjon ki lelkében, ti. a szeretet mennyei Jegyese iránt; mert csak ez adhatott neki erőt arra, hogy elvesse magától összes többi vonzalmát, és könnyedén tudjon róluk lemondani. Az érzéki vágyak erejének elnyomásához pedig nem volt elég, hogy szeresse Jegyesét, hanem arra volt szüksége, hogy szeretettől lángoljon Érte, s vágyakozzák utána” (KU I,14,2).

Keresztes Szent János előtt teljesen világos, hogy Jézus szeretete nélkül semmit sem lehet tenni. Ezért legelső gondunk az legyen, hogy imával, elmélkedéssel, lelki olvasással és áldozattal élesszük magunkban ezt a szeretetet. A többiről Isten kegyelme és segítsége gondoskodik. Világos, ha valaki szereti Jézust, szívesen fogadja el tanítójának. A Szent tehát bemutatja Jézus tanítását és példáját, amelyet követve ráléphetünk a lemondás útjára.

Szentünk tanítása evangéliumi. Ha nem az volna, nem érdemelne bizalmat, hiszen a lelki életben csak egy tanító van: Jézus Krisztus, s mindenki más – korának, állapotának és hivatásának megfelelően – ezt a tanítást alkalmazza. A lényeg tehát mindig ugyanaz. Keresztes Szent Jánosnak a teljes önküresítésről szóló tanítása semmit sem érne, ha nem az Evangéliumból merítette volna. Nincs mitől tartanunk, mert tanításában pontosan az evangéliumot fogjuk megtalálni.

„Ha valaki utánam akar jönni – tanítja Jézus – tagadja meg magát, vegye föl keresztjét és kövessen” (Mt 16,24).

Meddig? Az önküresítésig, a semmiig. Mert „aki meg akarja életét menteni, elveszíti, de aki értem elveszítette életét, megnyeri azt” (u.o.).

Ugyancsak Jézus mondja: „Szűk a kapu és keskeny az út, amely a életre vezet, kevesen vannak, akik megtalálják” (Mt 7,14). Jézus ezért akarta szavaihoz példáját is adni. A jó tanítók ugyanígy tesznek.

Keresztes Szent János mind az érzékek tisztulásában, mind pedig a

szellem tisztulásában, vagyis a lelki fejlődés két szakaszában példaképként tekint Jézusra. „Egészen világos, hogy Ő érzéki természete tekintetében meghalt, szellemileg még élete folyamán, testileg pedig a kereszten. Mert hiszen Ő maga mondja, hogy e földön nem volt hová fejét lehajtania. Halálában pedig még kevésbé volt hová lehajtania a fejét” (KU II, 7,11).

Mily gyöngéden gondol a megfeszített Jézus fejének fájdalmas gyötrelmére! A szeretett Mester kinszenvedésére emlékezve kinek ne volna ereje ahhoz, hogy szeretetért valami áldozatot vállaljon?

A Szent a továbbiakban az út második, az előzőnél minden bizonnyal sokkal fájdalmasabb szakaszát magyarázza. Megindítóan ábrázolja a kereszten haldokló Krisztus teljes önkiüresítését: „Ami a második pontot illeti, az is világos, hogy amikor haldoklott, teljesen el volt hagyatva s lelkében meg volt semmisülve, mert hiszen Atyja elfordult tőle és tökéletes lelki szárazságban hagyta őt. Ezért kiáltott fel a kereszten: Én Istennem, én Istenem, miért hagytál el engem?... Urunk a legnagyobb fokban és minden tekintetben meg volt semmisülve. Oda volt a becülete az emberek szemében, mert hiszen mikor a szégyenfán meghalni látták, még azok is gúnyt űztek belőle, akik azelőtt mégiscsak vették valamibe. Természetét illetőleg szintén megsemmisült, mikor kiadta lelkét. Elvesztette Atyjának pártfogását és vigasztaló társaságát, mert hiszen elhagyta Őt, hogy teljes értékben fizethesse meg az adósságot és egyesítse az embert Istennel” (KU II, 7,11).

Ne feledjük, hogy Jézus mindezt értünk szenvedte el! „Értünk, emberekért, a mi üdvösségünkért leszállott a mennyből..., megfeszítették, kínhalt szenvedett és eltemették” (*Credo*).

Ez a teljes megsemmisülés végtelenül termékeny. „Éppen ebben végezte el életének legnagyobb művét, sokkal nagyobbat összes csodáinál, azt ti., hogy kiengesztelte Istent és a kegyelem útján egyesítette vele az emberi nemet” (KU II, 7,11).

S ami ebből számunkra következik: „Mindebből megértheti a lelki ember, hogy mi is az igazi titka a kapunak és a krisztusi útnak az Istennel való egyesülés felé. Beláthatja, hogy minél jobban megsemmisül Isten kedvéért mind érzéki, mind szellemi téren, annál jobban egyesül Istennel, annál nagyobbat tesz” (KU II, 7,11).

A szellemi rész éjszakájába helyezett keresztény nemcsak Jézus értünk szeretetből vállalt szenvedéseinek példájából merithet bátorságot, hanem gondolnia kell ennek termékeny hatására is. Fájdalmas megpróbáltatá-

saiból, s ezt a Szent határozottan állítja, nem fog hiányozni a termékenység.

Tekintetünket Jézus tanítására és példájára szegezve a Szent arra készít elő minket, hogy nagyobb bátorsággal nézzünk szembe a lelki haladás kikerülhetetlen szenvedéseivel. Jézus segítsége azonban nem csupán erre korlátozódik. Közli velünk a természetfeletti élethez szükséges kegyelmet is, s miközben hasonlóvá válunk Hozzá, a célba segít, vagyis egyesülünk Istennel. A Szent akkor emeli ki ezt az igazságot, amikor Jézust mint a lélek jegyesét mutatja be.

Jézus a lélek Jegyese

Keresztes Szent János a misztikus hagyományt követve a lélek Istennel való egyesülését a jegyesi szimbólum segítségével mutatja be. Ezért beszél lelki jegyességről és lelki házasságról. A Szent számára mindig a Megtestesült Ige, Jézus, az Istenember a Jegyes. A lélek arra vágyódik, hogy egyesüljön istenségével és emberségével. Szent embersége által oly sok kegyelmet kap, hogy élete mintegy Jézus életének meghosszabbítása lesz. Istensége által pedig mert annyira el kell vesztítenie magát az isteni akaratban, hogy Szent Pállal elmondhassa: „Élek én, de már nem én élek, hanem Krisztus él bennem” (*Gal 2,20*).

Keresztes Szent János számára a Megtestesült Igének tulajdonított jegyes-fogalom nem csupán költői kép. A Szent igazi teológus, ismeri a teológiai hagyomány, különösen Aquinói Szent Tamás fogalmának értékét és tartalmát. Szent Tamás számára Krisztus és a lélek mint Jegyes és jegyes egyesülése ugyanazt tartalmazza, mint egy másik szentírási kép, ami igen ismerős korunk teológusai és lelki emberei előtt: Krisztus Titokzatos Testének tanítása, vagyis a Fő egyesülése ezzel a Testtel. A különbség talán csak annyi, hogy a Titokzatos Test mindig a Krisztussal egyesült valamennyi hívőt jelöli, amikor viszont a jegyesről (menyasszonyról) van szó, ez majdnem mindig csak egyetlen személy. Minden esetre arról az életközösségről van szó, amit Krisztus ajándékoz a léleknek, a lelkeknek. Az emberiséget magába testesítő Krisztus, aki így az emberiséget Titokzatos Testévé teszi, misztikus eljegyzést köt vele. Mint-hogy azonban az emberiség egyes emberekből áll, azt is joggal mondjuk, hogy Krisztus mindazon lelkeknek jegyese, akiket magába testesített.

Szent Tamás megjegyzi: a Jegyes (vőlegény) mint fő, hatást gyakorol a

jegyesre (menyasszonyra). XII. Piusznak a Titokzatos Testről 1943-ban közzétett csodálatos enciklikája a lelki tanítás valóságos emlékműveként jól kifejezi a Krisztus és a lelkek közötti bensőséges kapcsolat gazdagságát.

Keresztes Szent János előtt nem volt ismeretlen a Titokzatos Testről szóló tanítás. Erre nemcsak a nagyobb műveiben előforduló kifejezett és nagyon szép utalásaiból következtethetünk, hanem néhány költeményéből is, amelyek toledói kegyetlen fogsága idején születtek. Ezekben világosan kifejeződik ez a gondolat, összekapcsolva az isteni természetben és boldogságban való részesedéssel; alapja mindkettőnek a Krisztusba történő beletestesülés. Természetesen ebben a témában a misztikus Doktortól nem várhatjuk el azokat a pontos teológiai fogalmakat, amelyeket az utána következő hittudósok hosszas tanulmányok eredményeképp kidolgoztak. Keresztes Szent János zseniális teológusként bizonyára legalább intuitív módon meglátta, hogy egész lelki életünk Krisztustól függ, a szó legszorosabb értelmében Ő ennek egyetlen igazi forrása.

A kegyelmi életet Krisztus közli; nemcsak abban az értelemben, hogy Jézus szent szenvedése által visszaszerezte nekünk az Ádám bűne és utána minden személyes bűn miatt elvesztett isteni kegyelmet, hanem azért is, mivel azt megszerezve a kereszten, ma is ő osztja szét.

A megváltás művének, amely által Krisztus üdvözít és megszentel minket, két szakasza van. Az első az a gyötrelmes szakasz, amit Krisztus itt, a földön élt és a kereszten való véres fölláldozásával fejezett be. A második szakasz tart mind a mai napig: Krisztus feltámadt, fölment a mennybe és ott, az Atya jobbán, állandóan közbenjár az emberekért, hogy az általa megszerzett mérhetetlen kegyelmi kincsből mindenki megkapja azt a sajátos kegyelmet, amire szüksége van.

Ily módon természetfeletti életünkben mindig Krisztus hat ránk, lelkünk tőle kapja azokat a kegyelmeket, amelyek fokozatosan Őhöz hasonlóan. A keresztyén a keresztség szentségében újjászületett és beletestesült Krisztusba, s így természetfeletti életet meríthet abból a szent forrásból, amelyet Jézus érdemelt ki a kereszten, s most a szentségek által közöl.

Ez az élet annyira hasonlóvá tesz hozzá, hogy az első keresztyének – amint ezt a katakombák megindító emlékei és az apostoli atyák írásai bizonyítják – előszeretettel alkalmazták ugyanazt a jelképet, hogy ábrázolják egyrészt a hívőt, másrészt szeretett Megváltónkat. Ez a hal képe volt. A hal jelképezi a keresztyént, mivel a keresztelő medencében életet kapott s most, mint a hal, a vízben megtalálja életelvét. Ugyanakkor a

hal Urunkat is jelképezi, mivel Jézus, Krisztus, Isten Fia, Üdvözítő szavak görög kezdőbetűi a „hal” szót adják.

A keresztyén Krisztushoz való hasonlósága eleven és a kegyelmi élet kibontakozásával egyre hangsúlyosabb. Ez az élet Krisztus hatása alatt folyik, s ránk nyomja az Ő imádandó vonásait. Isten gondolatában és vágyában nekünk egy isteni modellt kell mintáznunk: a mennyei Atya Fia képmására teremtett minket, erre az isteni modellre tekintett, akihez végtelen sokféle módon lehet hasonlóná válni. Arra hívott meg minket, hogy hasonuljunk Jézus Krisztushoz. Földi és mennyei életünkben e hasonlóság által dicsőítjük meg Istent. Ezért írja Szent Pál: „Akiket ugyanis eleve ismert, azokat eleve arra rendelte, hogy Fiának képmását öltsek magukra, így lesz Ő elsőszülött a sok testvér között” (*Róm* 8,29).

Isten nem vezet két embert ugyanazon az úton. „Isten minden egyes lelket más és más úton vezet. Hiszen alig akad egy, akinek lelki élete csak felerészben egyeznék a másikéval” (*Az élő szeretetláng* III,59) – mondja Keresztes Szent János. „Stella differt stella” (Egyik csillag különbözik a másik csillagtól), mondta XI. Piusz, hogy kifejezze: amint a mennybolton a csillagok, úgy a lelki tökéletesség egén, a szentek égboltján is Isten minden egyes lelket külön-külön ismer, szeret, sajátos adományokkal ajándékozza meg és vezeti. S ha a természetes rendben egy virág soha nem teljesen hasonló egy másikhoz, a természetfeletti rendben az eltérések még észrevehetőbbek. Minden egyes embernek Krisztus megismételhetetlen hasonmásának kell lennie. A személy nemessége és nagysága a Krisztussal való azon hasonlóságban mutatkozik meg, amelyet az embernek Isten terve szerint meg kell valósítania. Ezért minden egyes ember elmondhatja: senki sem lehet az Úr számára az, amivé nekem kell válnom.

A Krisztusból forrászó kegyelem Őhöz akar hasonítani; bennünk ugyanazt a természetet őrzi, mint az Ő lelkében. Ő mint Istenember, az unio hypostatica által, mint isteni személlyel megajándékozott ember ki tudta érdemelni a kegyelmet nekünk is. Krisztus lelkének kegyelmét a „Fő kegyelmének” nevezzük. Ez, az általa a tagoknak közölt kegyelem ugyanazt a jelleget őrzi, mint magában a Főben, jóllehet mértékét tekintve igen eltérő az egyes lelkekben. A keresztyénben a kegyelemnek ugyanaz az életereje és ugyanazok a tendenciák jelennek meg, mint Krisztusban, vagyis lelkünket Istennel akarja egyesíteni, képessé tesz arra, hogy a Sentháromság dicsőségéért és az emberek üdvösségéért éljünk és munkálkodjunk.

Az Egyházban ezért annyira tükröződik és meghosszabbodik Krisztus élete, hogy az ősi hagyománnyal együtt XII. Piusz ezt mondhatta: Az Egyház szinte úgy létezik mint Krisztus „második személye”, mint egy „alter Christus”, aminek ő a tökéletes képmása és művének folytatója. Az Egyház ugyanis nemcsak az ígét hirdeti, kormányoz és kiszolgáltatja a szentségeket, hanem felragyogtatja magának Krisztusnak az erényeit, szent és hősiessé műveit, az Atya dicsőségére és az emberek üdvösségére irányuló buzgóságát.

Az egyház mint a hívek összessége azonban nem tükrözné Krisztus természetfeletti erényeit és ajándékait, ha ezek nem volnának meg az egyes keresztényekben. És ha az Egyház Krisztus tökéletes képmása, akiben Krisztus saját életét hosszabbítja meg, az annyit jelent, hogy Krisztus élete sok lélekben külön-külön is visszatükröződik és meghosszabbodik. Szentháromságról nevezett Erzsébet nővér gyönyörű, a lelki emberek által annyira kedvelt imájában sokak vágyának ad hangot, amikor ezt mondja: „Ő emésztő Tűz, szeretet Lelke, 'lepj meg engem', hogy lelkemben is mintegy végbemenjen az Ige megtestesülése, és olyan újabb ember legyek számára, akiben megújítja egész misztériumát”, megdicsőíti az Atyát és szolgálja a lelkek üdvösségét.

Krisztus jegyese lelkének nem lehet eszményibb és szebb célja! Hogy részesedik Jegyese életében, az Hozzá való hasonulásának legmagasabb fokú teljesedését, az isteni kegyelem által Krisztus benne kifejtett működésének gyümölcset jelenti.

Keresztes Szent János kétségtelenül megsejtette, mit jelent a lélekben az isteni kegyelemnek ez a ragyogása, s látta, hogy mindez Krisztustól származik. *A szellemi páros énekben* az Istennel való egyesülés magasrendű életét és az erények közlését kimondottan Őneki tulajdonítja. Ebben az egyesült életben, amikor kibontakozásuk tökéletes, maguk az erények is megszilárdulnak. A mennyben a kiváló szenteket, vértanúkat, szűzeket, egyháztanítókat díszítő aureolákat úgy szemléli, amint azok Krisztus feje körül egyetlen tündöklő diadémot alkotnak. Így is azt akarja bizonyítani, hogy a szentek minden erénye és nagysága Krisztustól származik azért éneklük mindnyájan az ő dicsőségét.

Nem tagadhatjuk tehát, hogy Keresztes Szent Jánosnak elmélyedt fogalma volt arról, milyen hatást fejt ki a Jegyes-Krisztus a jegyes-lélekben. Krisztus vezeti el a lelket az istenségével való egyesülésre, életét egyre inkább az Övéhez hasonítja úgy, amint azt Ő megélte szent emberiségében; végül emberségének tökéletes képmásává alakítja át. A jegyes-

lélek nemcsak visszatükrözi a Jegyes-Krisztus életét, hanem az időben újra megéli, meghosszabbítja azt.

A lélek szerető tekintete Krisztuson nyugszik, de nem csupán azért, hogy mint példaképet lemásolja, hanem azért is, hogy kérje: gyakorolja benne megszentelő hatását, higgye el: átengedi Neki a vezetést és mindenben engedelmeskedni akar akaratának. A Krisztussal megélt bensőséges életközösség áthatja az egész életet, ezért most azt kell megvizsgálunk, vajon lehetséges-e egy ilyen élet azok számára, akik eljutottak a kontemplációra.

Jézus a szemlélődés tárgya

Többször elhangzott olyan vélemény – s egyesek szerették volna ezt a Szent véleményének is tartani –, amely szerint ha valaki szemlélődő lesz, s szelleme egyesül Istennel, akkor nem kell többé Krisztus emberségével foglalkoznia. Ismeretes, Avilai Szent Teréz mennyire ellene volt ennek a nézetnek. Elég lenne, ha ebből egyszerűen levonnánk a következtetést: a terézi lelkiség teológusa egy ilyen fontos pontban nem gondolkodhatott másképp.

Nyugodtan állíthatjuk: Szent Terézhez hasonlóan Keresztes Szent János is azt akarja, hogy a lelki életben mindvégig lángoló buzgalmat tanúsítsunk Krisztus iránt, soha ne távolodjunk el Tőle. Mégis, érdekes megvizsgálunk, mégpedig a Szent írásainak tükrében, vajon lelki vezetése is valóban ilyen irányú volt-e.

Azt nem lehet tagadni, hogy a kontemplatív lélek különösen vonzódik az istenség felé, s ezen nincs mit csodálkozni, minthogy a misztikus ismeret elsődleges tárgya pontosan az istenség. Tudott dolog, hogy a kontempláció az isteni dolgok nagy szeretet által történő megismerése, amikor is az ember megtapasztalja Azt, aki őt magához vonzza. Ennek a szeretetnek a tárgya viszont pontosan az isteni szeretetreméltóság, maga Isten, aki a kontemplatív megismerés homályában mutatkozik meg. Ebből születik „Isten érzéke”. Aki tehát szemlélődik, önkéntelenül is szerető figyelemmel Istennél időzik, nem óhajt leszállni részletek megfontolásához, s még Krisztus misztériumairól sem akar elmélkedni, bár ez táplálta előzőleg egész belső életét. Meg kellene ezért rónunk?

Semmiképp! Szent Teréz, miközben sürgeti a Krisztussal való egyesülést, soha nem állítja, hogy amikor az imádkozó azt érzi: Isten magával ragadta őt és most Vele időzik, s csak azzal van elfoglalva, hogy szeretet-

tel Őrá nézzen, vissza kellene térnünk Krisztus emberségének fontolgatásához. Azt viszont nem engedi meg Teréz, hogy az imádkozó tudatosan keresse az ilyen szemlélődést, s eltávolodjék minden konkrét gondolattól, ne nézzen Krisztusra, attól tartva hogy ez akadályozza tiszta szemlélődését. Vagyis Teréz azt zárja ki, hogy az imádkozó szabad elhatározással eltávolodjék Krisztustól, azt viszont nem, hogy a lélek akaratlanul Istenre összpontosítson, aki pedig felfüggeszti a Rá vonatkozó konkrét gondolatokat.

Ez az utóbbi magatartás nem mutat semmi kivetni valót, mivel Krisztusnak megadjuk a lelki életben az Őt megillető helyet; nem kell mindig Őrá gondolni, elég ha gyakran gondolunk Rá, hogy így általában tudatában legyünk annak: lelki életünk az Ő hatása alatt bontakozik ki.

Keresztes Szent János tanítása világos: egyértelműen azt akarja, hogy a lelki életben mindig Krisztusra gondoljunk. Szerinte, ha hozzá megyünk, az nem akadályozza a komtemplációt, másrészt a szemlélődés maga is jobban megvilágítja a Megtestesülés és a Megváltás misztériumait.

Mindaz, amit eddig Krisztusra vonatkozóan a Szent megfontolásra ajánlott, aki szeretett mesterünk és példaképünk az egyesülés felé vezető egész úton – hiszen maga ez az út és szakaszai fokozatosan a szemlélődésbe vezetnek be –, világosan megmutatja, hogy nem szándékszik eltávolítani a Krisztusra gondolat a lelki élet egyetlen szakaszából sem. Aki elutasítaná a Krisztusra való édes emlékezést, példájában nem fogja megtalálni a Szent által jelzett világosságot és erőt. Mindent összevetve elképzelhetetlen, hogy bármi módon megengedné a Krisztusra való gondolás felfüggesztését.

A Szent életéből, valamint egyik legjellemzőbb költeményéből is kitűnik, hogy egyáltalán nem tartotta a szemlélődés akadályának, sőt az ima elején szívesen fordult Krisztushoz; nagyon szeretett imádkozni az eucharisztikus Jézus jelenlétében. S ha a reformált kármelen bevezették azt a szokást, hogy az elmélkedő imát mindig a szentségi Jézus jelenlétében végezzék, ott, ahol jelen van az Istenember, ez nem egyedül Szent Teréznek köszönhető, hanem Keresztes Szent Jánosnak is. *A lélek örül, hogy a hit által ismeri meg Istent* című költeményében azt szemlélteti, hogy a lélek az eucharisztikus jelenlétben az Istenség szemlélésével táplálkozik:

Ez örök forrás megbújt rejtekében,
De én tudom jól, hol rejtőzik éppen.
Ha éjjel is van.

Ez az örök forrás hol rejtőzik vajon?
Az élő kenyérben, hogy éltet adjon,
Ha éjjel is van.

Vágyam az élő forrásért hull térdre,
Jól látom, ott van az élő kenyérben,
Ha éjjel van is.

(Fordította: Kállay Miklós)

Keresztes Szent János a Szentostyát szemlélve merül el az Istenségben.

Hasznos lesz, ha még egy pontot megvilágítunk: Jézusra gondolva hogyan lehet a sötét kontemplációra fölemelkedni? Olykor nagyon elvontan beszélnek emberségéről, mintha teljesen el volna választva isteni személyétől. A valóságban az imádkozó soha nem választja el ezeket egymástól. Amikor Krisztus emberségéről beszélünk, az Ember-Krisztusra gondolunk, akiben az isteni személy egyesült az emberi természettel. Végső soron az Ember-Krisztus a Megtestesült Ige. Ebben a konkrét személyben, akinek neve Jézus, rejlik az egész emberség, de pontosan mivel személye isteni, jelen van az egész istenség is. Jézus legfőbb szépsége istensége, s ez jelenti mindig Krisztus nagyságát és szépségét.

Aki egyszer beleszeretett Jézusba, az szeretné Őt egészen megismerni, s rá tekintve önkéntelenül is elidőzik szépségein. Ezért az Oltáriszentségben közeledve Hozzá, ahol Ő teljes istenemberi valóságában jelen van, a lélek természetszerűen istenségéhez fordul. Krisztusra tekintve benne szemlélődésének fő tárgyát is közvetlenül megtalálja: istenségét, amit szerelmes figyelemmel szemlélhet. A Krisztusra gondolás tehát nem akadály a szemlélődésnek, jöllehet az imádkozó az istenség felé fordul.

Ez még nem minden. A Megtestesült Igére való gondolás nemcsak elvezethet a szemlélődéshez, hanem a szemlélődő megismerés is gazdagíthatja a Megtestesülés titkának megértését, a lelket még nagyobb tiszteltetle készíti; mindennek eredményeképp még inkább elmélyül az isteni irgalom „érzéke” a lélekben. Ha az istenség szemlélését értelmi megfontolás is gazdagítja, akkor ez az Isten-élmény nem tűnik el, amikor a lélek tekintete az istenségről a Megtestesülés misztériumára siklik át. Az isteni nagyság és kiválóság szemlélése során még megindítóbban jelenik meg az emberré lett Isten alázata és felmérhetetlen irgalma, ami arra készítette Istenünket, hogy a legvégsőig, mihozzánk alázza magát; mindez csodálatosan megvilágosodik a lélekben.

Keresztes Szent János *A szellemi páros ének*ben kifejezetten beszél arról a kölcsönös megvilágító hatásról, ami az istenség, ill. a Megtestesülés titkának ismeretéből fakad. Ez az egyesülés állapotában történik meg, amikor a lélek az egyesítő szemlélődésnek örvend. A Szent a jegyes-lélekről és a Jegyes-Krisztusról ezt írja: „A lélek Jegyesével együtt be fog hatolni ezek (a Megtestesülés titkai) ismeretébe, beléjük fognak merülni, bennük elrejtőzni és élvezni fogják azt a gyönyörűséget, amelyet ezeknek ismerete okoz. Élni fogják továbbá Isten ama titkokkal összefüggő képességeinek és tulajdonságainak ismeretét is, amilyenek például az Ő igazságossága, irgalma, bölcsessége, hatalma, szeretete stb.” (*Én XXXVII, 2*). Aki mélyebben behatol Krisztus misztériumaiba, abban az isteni tulajdonságok mélyebb ismerete születik, s így még jobban megérti a Megtestesülés nagyságát.

Kisebb mértékben ugyan, de ugyanez történik a kontempláció kevésbé elmerült pillanataiban, mivel abból mindig Isten megtapasztalása származik, s ez még mélyebben megérteti isteni nagyságát, bárhol is találja meg; a Megtestesülés misztériumában pedig az Igeszemélyében egyesül az emberséggel.

Keresztes Szent János megmutatta nekünk a Mestert, akinek vezetnie kell minket, a Jegyest, aki a lelket jegyesévé teszi, vagyis az isteni kegyelem által – ami a lelket fokozatosan Őhöz hasonlóvá teszi – részesíti a lelket saját életében. A jegyes-lélek bizalommal és szeretettel fordul isteni Jegyeséhez, feltárja előtte vágyait, szükségait és reményeit.

A szellemi páros ének versszakai, miközben leírják az egyesülés menetét és magát az egyesülés életét, a lelket úgy ábrázolják, amint az szüntelen szeretetkapcsolatban társalog Jegyesével, Jézus Krisztussal. Nincs tehát arról szó, hogy elhagyta volna Őt, ellenkezőleg, mindig jobban megismeri, s főképp mindig jobban megragadja őt a Jegyes szépsége, vagyis istensége. A szemlélődésben csodált szépség a teremtményt még nagyobb szerelemre gyullasztja Jegyese iránt, aki, hogy őt megváltsa, az emberség alázatos fátyla mögé rejtette nagyságát. Jézus lesz mindig vezetője, csodálatának és szeretetének tárgya, világossága és ereje; a gyöngye teremtmény erős lesz, mert Jegyese erejére támaszkodik.

Szerelmesen ráhagyatkozva Kedvesére (vö. *Én VIII, 5*) a jegyes-lélek félelem nélkül száll szembe az ellenséggel és lépi át az útjába eső akadályokat: már nincs egyedül! Akárcsak Lisieux-i Teréz, ő is biztonságos békében érzi magát még a földalatti sötétségben is: kezét Jézus tartja, s ha a lélek se nem látja Őt, se azt nem tudja, hová vezet, Jézus mindezt tudja. S mivel a jegyes-lélek feltétel nélkül bízik Benne, biztos, hogy eljut a boldogító célba.

A LÉLEK SÖTÉT ÉJSZAKÁJA

Miért „éjszaka” a tisztulás neve?

A tisztulás hosszú folyamatát, minek során az ember cselekvő és szenvedő alanyként felkészül az Istennel való egyesülésre, Keresztes Szent János éjszakának nevezi. Mindig „sötét éjszakáról” beszél, ami az „egyesülésre” vezet. Sőt, *A Kármelhegy útja* elején ⁽¹⁾ még igazolja is ezt a nevet; ebben a műben írja le a kiüresedés hosszú folyamatának cselekvő és szenvedő szakaszait. Valójában azt lehet mondani, hogy a lemondás és a vezeklés lényege: képességeinket, amennyiben azok természetes örömek forrása, sötétbe helyezzük. Ha megfigyeljük képességeink spontán működését, azonnal látjuk, hogy olyan tárgyak felé törnek, amelyek nekik valami örömet, élvezetet okoznak: a szem örül a szépnek, a fül gyönyörűséggel hallja az összhangot, a szaglás élvezetét találja a kellemes illatokban. Készséggel vetjük magunkat olyan dolgok után, amelyek gyönyörűségünket, élvezetünket szolgálják.

Boldogságvágyunk önmagában nem káros, mivel legfőbb javunk és abszolút boldogságunk, Isten felé taszít; ha azonban megáll ezeknél a kedvelt tárgyaknál, a lélekben megszületik vagy megerősödik a teremtett javakra irányuló vágy. Ez a ragaszkodás megkötözi a lelket, aki e tárgyakban akarja megtalálni örömét, és útját állja az ember nagylelkű lendületének. A misztikus Szent azt tanítja, hogy elengedhetetlenül szükséges megszabadulnunk ettől a ragaszkodástól és megtagadnunk ezeket a vágyakat. Érzékeinket és képességeinket meg kell fosztanunk ezektől az örömszerző tárgyaktól, vagy legalábbis Isten tetszése szerint kell használatukat szabályoznunk anélkül, hogy megállnánk az általuk okozott élvezetnél. Ez a mérsékelt és szerény felhasználás elhalványítja az érzékek

⁽¹⁾ *A lélek sötét éjszakája* ugyan önálló mű, de szerves részét alkotja *A Kármelhegy útjának*.

káprázatat, és csökkenti a szellem élvezetvágyát. Így megszűnik a léhaság vonzóereje, ami annyira vonzza az egyszerű és lényegében jóakarátú lelkeket. Aki viszont enged e vonzásnak, elveszíti az igazi jó iránti érzéket, s később is nehezen fogja megkülönböztetni a jót a rossztól.

Amikor érzékeinket és a szellemet megfosztjuk a közvetlen kielégülésre törő életerős vágytól, valóságosan sötétbe helyezzük őket, kirakjuk őket a lakomáról. E látszatéletet elhagyva azt a benyomást keltik, hogy mély-séges „éjszakába” merültek. A nap még nem tűnt fel, s a lemondást nagy-lelkűen vállaló szívben még nem virágzott ki az új életnek az az érzéke, amit majd az isteni Nap megjelenése vált ki, amikor majd határtalan örömmel és békével árasztja el.

A cselekvő önmegtagadásból fakadó első sötétség eközben sűrűsödik. Ez pontosan akkor következik be, amikor maga az Úr jön az ember segítségére megszabadítva őt az érzékek okozta tehertől, ami még túlságosan ránehezedik belső életére. Egyszóval bevezeti őt a lelki szárazság állapotába. A lélekben árnyék borul minden szép gondolatra és minden, addig dédelgetett édes érzésre. Úgy tűnik neki, hogy a nap ragyogását sötét éjszaka váltotta fel.

Amikor a lélek kezd megerősödni a kontemplációban – vagyis általában szerelmes figyelemmel fordul Isten felé – s hogy az Úrral való bensőséges, újfajta bensőséges kapcsolatát elmélyítse, nagy erővel gyakorolja a teológális erényeket, nem lehet mondani, hogy a teremtményekből fakadó fény visszatér. Ugyanakkor a kontempláció fejlődése nem hoz magával új gondolatokat. Pontosán ezért hívjuk „sötét kontemplációnak”. A lélek nem csupán az ima idején, hanem napközben is a teológális erények gyakorlása által fokozatosan elszakad a teremtményektől, úgyhogy úgy tűnik, ezek egyre jobban eltávolodnak tőle. Valójában a szívtől távolodnak el, mert a lélek nem enged meg magának egyetlen rendetlen vágyat sem, s megtanulja, hogy a teremtményeket Istenben lássa és Őbenne szeresse.

Mindazonáltal – gondolná valaki – a hit fényének valamilyen módon csak kell világítania, s a teremtményekről való lemondás sötétségét valami isteni derengés váltja fel. Nem tagadjuk; a kontempláció mélyülésével bizonyos pillanatokban – főképp ha már az egyesülés állapotában él –, lehet a léleknek ilyen benyomása, sőt ez a fény a fölkelő mennyei nap előjátéka is lehet. Mielőtt azonban valaki elérne erre a pontra, magának Istennek egyre erősebb közlése igen sűrű sötétséget, mélységes homályt – tehát gyötrelmet és agóniát okoz. Ebben a sűrű sötétségben kikerül a

lélekből a tisztátalanság utolsó salakja, elhárulnak a tökéletes egyesülés utolsó akadályai, s a lélek megszilárdul az alázatban, miközben az isteni irgalom teljesen elborítja őt. Ha a tisztulásnak minden ezt megelőző szakasza méltán kapta az „éjszaka”, különösen a lelki szárazság, azaz az érzékek éjszakája elnevezést, még inkább illik ez a név a tisztulásnak erre az utolsó szakaszára, amit a Szent „a szellem passzív éjszakája” névvel illet.

A sötét éjszaka a világi keresztények életében

Passzív éjszaka! A homályt és sötétséget tehát nem az ember, hanem Isten okozta! A Szent gyakran hangsúlyozza, hogy az ember saját erejéből nem éri el az egyesüléshez szükséges tisztaságot, ugyanakkor azt is erősen aláhúzza, hogy Isten biztosan segítségére siet, s végrehajtja benne azt a művet, amelyre ő egymaga képtelen. Ebben a tisztulásban az embernek tevékenyen közre kell működnie, olyan nagylelkűen, mint a cselekvő tisztulás munkájában.

A Szentnek ez a garanciája nagy vigaszul szolgálhat a világban élő keresztények számára, akik szintén el akarnak jutni arra az életszentségre, amelyre keresztény hivatásuk ösztönzi őket. Természetesen nem rendelkeznek mindazokkal az aszkétikus eszközökkel, amelyeket a szerzetes megtalál a tökéletesség megszerzésére irányuló szervezett életben. Mert tény, hogy a fogadalmak gyakorlása, valamint a Regula megtartása a szerzetesnek szüntelen alkalmat nyújt az önmehtagadásra és az önkéntes lemondásra. A tökéletesen gyakorolt engedelmesség például azt jelenti, hogy lemond saját akaratáról és Isten akaratát akarja, ami számára az előljárók parancsaiban és a Szabály követelményeiben jut kifejezésre. A szerzetes már a szent engedelmesség által megszabott napirendben is sok alkalmat talál az áldozatokra, amelyek megszabadítják a teremtményekhez fűző rendetlen ragaszkodástól. Elég, ha hűségesen megragadja ezeket az alkalmakat, mivel a lelki tisztulás műve pontosan a hűség által valósul meg.

A világban élő keresztény ettől sokban eltérő környezetben él. Otthonában nemcsak aszkétikus szempontok szerint rendezett életet nem talál, hanem a család körülményeinek megfelelően inkább neki kell gondoskodnia a lehető legnagyobb kényelemről. S ebben nincs semmi kivetni való. Sőt, egy jó édesanya egyik legszentebb kötelessége például az, hogy a

család életét valamennyi családtag számára kellemessé tegye. Tévedés lenne azonban azt gondolnia, hogy kizárólag anyagi örömeket és kényelmet, szórakozást és luxust kell teremtenie, és egyáltalán nem törődnie a lelki értékekkel s azzal, hogy a családban mindenki megadja Istennek az Őt megillető első helyet.

Mivel a környezet általában nem segíti, a bensőséges lelki életet élő kereszténynek magának kell megteremtenie környezetét. Meg kell szerveznie önmegtagadó és imádságos életét oly módon, hogy kidolgoz egy megfelelő normát, napirendet, talál alkalmat meghatározott lemondásra, s alkalmas lelki vezetést keres. Hogy mindez gyakorlatilag megvalósítható, azt napjaink számos remek példája bizonyítja. Ismerünk megindító eseteket, amikor például a munka lesz a vezeklés eszköze és a szív általa emelkedik fel Istenhez. Vagy a keresztény számára az ellenséges környezet az apostoli tevékenység küzdőterévé válik, amikor szóval és példával, de még inkább imájával és szenvedéseivel apostolkodik.

A gyakran kedvezőtlen körülmények között élő keresztény is nagylelkű lehet az Úr iránt, energikusan gyakorolhatja a cselekvő lemondást, ezzel levonja magára Isten kegyelmét, aki közelép és bevezeti őt a passzív tisztulás állapotába.

A passzív tisztulásban keresztény és szerzetes ugyanazon a szinten áll, itt nincs semmiféle különbség. Sőt a világban bőven megtalálhatók azok az alkalmak, amelyeket az Úr arra használ fel, hogy a szívet elvonja a teremtényektől s arra készítse, hogy mindezeket csak Őbenne szeresse, ne pedig önmagukért. Mennyi a megpróbáltatás, mennyi a szenvedés, különösen a családokban! S a fájdalmas gyötrelmek által megpróbált családok történetében milyen sok sok szép példával találkozunk!

Ó, ha minden keresztény tudna hasznot húzni keresztjéből! XII. Piusz a II. világháború alatt sokat imádkoztatott azért, hogy a hívők jól használják fel a szenvedést. És ez egyike a legszebb imáknak!

Aki az Úr kezéből el tudja fogadni a keresztet, valóban szereti Őt. Ezt pedig minden keresztény meg tudja tenni, éljen bár a világban vagy szerzetesi közösségben. S ebben a hűséges lélekben miért ne működne az Úr, az utolsó megpróbáltatás után ne egyesítené Önmagával? Igen, a világban élő keresztényt is bevezetheti Isten a szellem passzív éjszakájába.

A szellem passzív éjszakája

Hogy megértsük: az Istennel való egyesülés állapotának eléréséhez szükség van erre az éjszakára, idézzük fel ismét, mit mond Keresztes Szent János a tiszta szeretetről, amit a lélek az átalakulás állapotában ér el. Meg kell különböztetnünk a szeretet érzelmét és a szeretet működését. A tiszta szeretetben a szeretet működéséről van szó, arról a tiszta jóakaratról, amellyel a lélek teljesen Isten akaratához ragaszkodik. Egyedül Isten tiszteletére és dicsőségére él. Nem érdekli többé a szeretet érzelme, vagyis a szeretetnek az a járulékos része, amelyhez – mivel oly kellemes – gyakran túlságosan ragaszkodunk, s így csökkentjük a szeretet tisztaságát. Könnyen csak önmagunkat keressük, még az erős szeretet gyakorlásában is, még akkor is, amikor meg vagyunk győződve az odaadás és az áldozat kemény követelményeiről. Bizonyos drágán megfizetett lemondás árán kialakul bennünk az a biztos tudat, hogy valóban szeretünk, hiszen látjuk, hogy képesek vagyunk áldozatokra is! S íme, itt lép fel az öntetszelgés, olykor nagyon is rejtetten.

Egyébként amikor szeretünk, az örömmel tölt el, a szeretet tudata valóban békét és örömet ébreszt. Ez az öröm nem rossz, sőt teljesen jogos, de ehhez sem szabad ragaszkodnunk. Az érzés nem Isten, nem is egyesít Vele, nekünk pedig Istent kell szeretnünk, egyedül Őt, s minden mást Őbenne. Ki tud azonban teljesen megszabadulni önmagától, ezektől az utolsó nyomorúságoktól és az annyira megbűvó vágyaktól?

Ekkor maga Isten nyújtja kezét teremtményének, akit valóban el akar vezetni a Vele való egyesülésre, s viszonzva a lélek nagylelkűségét, most maga teszi meg benne azt, amire a lélek képtelen. Isten megszabadítja a szeretet érzelme iránti ragaszkodásától: vigasztalan sötétségbe meríti, ahol a lélek szorongva kérdezi, szereti-e még Istenét.

Keresztes Szent János a lélek passzív éjszakáját a tisztítótűzhöz hasonlítja. Valóban, amint a tisztítótűz a lélek utolsó előkészülete az Istennel való mennyei egyesülésre, ebben az életben a szellem éjszakájának tisztítótüze készíti fel közvetlenül a lelket a szeretetben való egyesülésre. A hasonlóság mellett megtalálható a nagy különbség is még: a másvilági tisztítótűz valami olyan titokzatos tűzből áll, amely a lelket megtisztítja a tökéletlenségek salakjától, itt, a misztikus tisztítótűzben az ugyancsak tűz-szeretet működik, de nem azért, hogy büntessen, hanem azért, hogy teljesen meggyógyítsa a lelket és szentté tegye.

Arról a passzív szeretetről van szó, amellyel az Úr a lelket magához

vonja. Ebben a szeretetben a teremtmény akarata teljesen Istenre összpontosul. Maga a lélek egészen megragadott és Isten felé fordult állapotban él, nem tesz mást, mint beleegyezik e tisztulásba. Most, amikor az akarat így módon Istenbe kapaszkodik, olyan Isten iránti érzék születik meg, amelynek során a lélek szinte megtapasztalja Isten nagyságát és rendkívüli méltóságát. Amikor Isten édesen működik, Istennek ez a megtapasztalása szintén édes, s a lélek az Istenre irányított szerelmes figyelemnek örvend, s ebben édesen el is tud merülni. Amikor viszont a passzív szeretet erősebb lesz, hevesebben tör rá a lélekre és szinte erőszakkal vonzza, akkor a visszhang nagyon eltérő. A lélek, elárasztva ezzel az új tapasztalattal, elsősorban az isteni nagyságot és szentséget érzi, valamint azt az ellentétet, ami alacsonyrendű és szerencsétlen természete és a rá ható közlés között feszül.

Érzi, hogy erre a bőven áradó isteni közlésre nincs eléggé felkészülve, s ez a tény rendkívüli gyötrelmet okoz neki, olyannyira, hogy tekintete teljesen saját természete felkészületlenségére van szegezve. Utálatosnak és visszataszítónak látja magát, voltaképp pontosan azért, mert oly kevésbé alakult még az isteni akarathoz, amit pedig teljesen magáénak akar vallani. Tisztátalannak, gyöngének, embertelennek, nyomorultnak, keményfejűnek és alig hajlíthatónak látja magát. Következésképp nyilvánvalóvá válik előtte, hogy nincs benne igazi istenszeretet, az a szeretet, amely valóban válasz volna az isteni hívásra. Nem szereti az Urat! És ráadásul tele van gonosz hajlamokkal, ezek meg a teremtmények felé sodorják, és visszakergetik szűk önzésébe! Észreveszi mindezt és megretten. Önkéntelenül is ez a gondolat ver benne gyökeret: Isten nem szerethet, Isten végleg eltaszított magától. Soha nem jutok el az egyesülésre, jaj, nem üdvözülök!

Jézus Szívéről nevezett Szent Teresa Margherita, a firenzei kármel nővére – akit tiszta lelke miatt XI. Piusz lángoló hónap nevezett – alig huszonkét éves korában halt meg; az Istenben elrejtett és egészen feláldozott élet csodálatos példáját hagyta ránk. Élete utolsó szakaszában teljes mélységében megélte a szellem félelmetes éjszakáját. Oly áthatolhatatlan sötétség fogta körül, és ez annyira elhomályosított benne minden isteni közlést, s annyira leplezetlenül feltárta méltatlanságát, hogy rettenetes félelem fogta el: nem tud megfelelő módon válaszolni a kegyelem hívásaira; végül gyötrelmében ezt kérdezte lelki vezetőjétől: – Üdvözölök? – S ekkor már az igazi életszentség küszöbén állt. Ezt a tisztalelkű szentet méltán nevezik „Firenze liliomának”.

A szemlélődő ismeret isteni világossága csak a valóságot tudja megmutatni. Ha a szentek ennyire nyomorultnak és tisztátalannak látták magukat, annak oka az, hogy az isteni szeretet abszolút követelményeivel néztek szembe. Tehát jól láttak. Mit gondoljunk akkor mi magunkról, akik oly kevésbé vagyunk önmegtagadottak és oly kevésbé nagylelkűek?

A szellem éjszakájában szenvedő lélek gyötrelmei végtelenül különböznek a halálos bűn mardosása által gyötört ember ugyancsak borzalmas kínjaitól. Ez az utóbbi valóban megérdemli Isten haragját. Az Úr haragja az örök kárhozát félelmével nehezedik rá. Mégis, a lelkiismeret mardosása is üdvösséges büntetés, mert elvezethet a megtéréshez és visszatéríthet a kegyelem állapotába.

Egészen más a szellemi éjbe elmerült ember esete, aki Isten kegyelmében van, sőt a lelki élet magas fokán. S mégis, benne is annyi a nyomorúság, még ha csak hajlam formájában is, bár elszántan küzd ellene. Mindazonáltal tudva, hogy Isten a Vele való egyesüléshez teljes tisztaságot követel meg, utálatosnak látja magát, s meg van győződve arról, hogy az Úr őt nem szeretheti. Ebben az állapotban semmi örömét nem leli Isten szeretetében. Nem érzi többé, meggyőződése szerint nem szeret, s őt sem szereti senki, ez a nézete meg még jobban növeli gyötrelmét.

Mégis olyan benyomásról van szó, ami nem felel meg a valóságnak. Isten szereti ezt a teremtményét, s szeretetének az a legszebb jele, hogy magához vonzza olyan állapotba helyezve, amelyben akarátát teljesen el kell köteleznie. Az sem igaz, hogy nem szereti az Urat, sőt, iránta való szeretete most növekszik mérhetetlen arányokban.

Enged mindenben az őt passzív szeretettel magához vonzó Istennek, mivel egyedül Őt akarja szeretni; akarata is egyre inkább kizárólagosan Őrá összpontosul. Ennek kézzelfogható próbája: bár nyomorultnak, Isten szeretetére méltatlannak érzi magát, aki megérdemelte, hogy örökre el legyen Tőle választva, mégis mindent megtesz, hogy válaszoljon erre a szeretetre, s inkább ezerszer vállalná a legkínosabb halált, mintsem egyszer is a legcsekélyebb dologban megbántsa Istent. Ily nagy benne az Isten iránti hódoló megbecsülés.

Istennek ez a nagyrabecsülő tisztelete a passzív szeretet első jele, ami a szellem szorongató szenvedései között bontakozik ki benne: ez a tisztelet azonban távolról sem ad neki belső biztonságérzetet, inkább csak növeli gyötrelmét, mivel attól tart: örökre elveszti Őt.

Ez a gyötrellem ismét tisztítja, és gyűlölettel tölti el minden iránt, ami ellentétben áll Istennel. Ez a benne gyökeret vert gyűlölet kiűz belőle

minden rendetlen vágyat, minthogy látja: ellentétesek Isten akaratával. Így fokozatosan felszabadul, helyesebben az isteni tevékenység felszabadítja őt. Ez olykor kevésbé erős, a teremtmény akkori befogadóképességéhez alkalmazkodik, aki nem érzi többé a kiáltó ellentétet, s saját nyomorúságának tudata is kissé elhalványodik. Ilyen pillanatokban tudatosan benne az isteni tevékenység; szenvedélyes szeretetre gyullad. Az Isten iránti szeretet egészen lefoglalja, egy pillantást sem tud vetni saját magára.

Így váltakoznak a gyötrelmes és a szenvedélyes szeretet pillanatai. Mindkettő szenvedéssel jár azt követelve a lélektől, hogy teljesen Istennek adja önmagát, teljesen feláldozódjék Istenéért; s a lélek a lehetetlent is vállalja, a legnehezebb dolgokat is elfogadja, csakhogy Kedvese tetszésére legyen. Így emelkedik lassan a szeretet lépcsőjén (vö. *Éj* II, 18–20), s eljön az a nap, amikor ez a tökéletesen megtisztult szeretet elvezeti őt az egyesülés állapotába.

Nagy kegyelem ez

A szellem passzív éjszakája, iszonyú gyötrelmei ellenére, Isten nagy kegyelmi ajándéka. Keresztes Szent János nem hiába énekel így híres költeményében:

Ó éj, te hű vezér,
Ó éj, a hajnalpírnál kedvesebb vagy,
Ó éj, te egyesítéd
Szerelmesével a szerelmezt,
Ki már az ő képére alakult.

A lélek dala 5. versszak

Ford. Dombi Márk O. Cist.

Ez az éjszaka voltaképp hajnal: ez készít elő közvetlenül az Istennel való egyesülés napjára, s a teremtményt megtisztítva az utolsó salaktól, s elszakítva a teremtményekhez fűző utolsó szálakat, az emberi akaratot valóban az isteni akaratba alakítja, hogy már ne legyen két akarat, hanem csak egy.

Ezzel a félelmetes éjszakával az Úr a lelket behelyezte az alázatba. Megtapintatta vele saját nyomorúságát, jóra való teljes képtelenségét, a természetfeletti imában meggyőzte őt semmi voltáról, így most az öntetszelgés és a gőg kísértésének veszélye nélkül befogadhatja a legmagasabb-

rendű isteni ajándékokat. Ha ez az utóbbi meggyőződés hiányozna belőle, s látná, mily nagy kegyelmekkel ajándékozta meg őt az Úr, talán azt hinné, hogy ő valóban valaki, és eltelne az egyesülés állapotával ellentétes finom göggel.

A szellem éjszakájának lelki vigasztalansága nagy kegyelem, s aki ezt megkapja, annak – a Szent javaslata szerint – „a földet csókolva” kell hálát adnia az Úrnak. Szenvedései félelmet ébresztenek bennünk, s rettegünk attól, hogy mi is megtapasztaljuk. Nem szabad azonban felednünk, hogy ilyen vagy olyan módon nekünk is át kell mennünk a tisztuláson. Ha nem a földön, akkor a másik életben, a tisztítótűzben. A mennyei élet lényege az Istennel való teljes egyesülés, s ez csak azokban a teremtményekben jöhet létre, akik teljesen megtisztultak minden rendetlen vágytól és tökéletlenségtől. Aki tehát kegyelmi állapotban hal meg, de még nincs egészen megtisztulva, az nem kerülheti el a másik világ tisztító szenvedéseit. Nem jobb, ha már ezen a földön megtisztulunk? Elég egy perc megfontolás ahhoz, hogy megadjuk az ésszerű, logikus választ.

A földi élet végén, amikor a lélek elválik a testtől, befejeződik az érdemszerzés ideje, vagyis az a lehetőség, hogy nagyobb szeretetre törekedjünk. Tény, hogy érdemszerző tetteink a megszentelő kegyelem gyarapodását eredményezik; ehhez kapcsolódik a teológális erények, főképp a szeretet gyarapodása. A tisztítótűzben ez már nem lehetséges, itt csak a rettenetes tisztító szenvedéseket kell elviselni, itt már nem növekszik a szeretet, mivel csak jóvátevő de nem érdemszerző szenvedésekről van szó.

Egészen mások a misztikus purgatórium körülményei. Keresztes Szent János megmutatja: a szeretet elmélyülése során, amikor az Istentől a lélekbe öntött passzív szeretet egybeolvad a lélek cselekvő szeretetével, tisztul meg a lélek az utolsó salakmaradványoktól. A misztikus purgatóriumot tehát Isten szeretete hozza létre, következménye pedig a szeretet növekedése a lélekben. Habozhat-e még valaki, aki Isten nagyobb szeretetére vágyódik, hogy eldöntse: Istent az örökkévalóságban a lehető legnagyobb szeretettel akarja szeretni?! Nem azt választja-e, hogy a szeretetét nagy mértékben fokozó misztikus purgatóriumban tisztuljon meg inkább, mint abban a tisztítótűzben, ahol már nem növekszik szeretete?

Nézzünk szembe még egy ellenvetéssel. Az ember attól tart, hogy nem lesz elég ereje a tisztító passzív szenvedések elviselésére, s ha egyszer ebbe

belemerült, elvesztheti bátorságát, kétségbeeshet s talán az örök kárhozatra jut. Nos, erre a kérdésre egyszerű a válasz: ilyen veszély nem létezik. Ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy a szellem éjszakájában a lélek teljesen megszilárdult, megállapodott a kegyelemben; abszolút értelemben még fennáll az a lehetőség, hogy bünt kövessen el, de a folyamatban lévő tisztító szenvedés eltávolítja őt a büntől. Mindaz, amit elszenved, a beléöntött szeretet közlésének hatása; ez a szeretet a Szentlélek ajándékainak működése által rávilágít szegénységére és nyomorúságára. Azt viszont tudjuk, hogy a lélekbe öntött szeretet és a Szentlélek ajándékainak működése olyan kegyelmek, amelyek az isteni kezdeményezéstől függnék, ugyanakkor „hatékonyak” is, vagyis jótékony befolyásukkal Istenhez viszik a lelket. Amint már mondtuk, az így megtisztított lélekben megszületik és kifejlődik az Isten iránti nagyrabecsülő tisztelet, s a lélek inkább ezer halált is elszenvedne, hogy sem Őt megbántsa. Világos, hogy távoli a bűn elkövetésének veszélye, jóllehet az érzéki rész nagyon elbátoraltanodhat, s kétségbeesés környékezheti. Az Istenbe mélységesen szerelmes lélek azonban nem enged ennek az érzésnek.

Mit mondjunk arról, akit elragad a szenvedélyes istenszeretet? A legszokatlanabb és legnehezebb dolgokat is megtenné, hogy jobban Isten tetszésére legyen. Mennyire kész arra, hogy legalább kötelességét teljesítse! A Szentlélek működése által okozott megpróbáltatásokban a lélek mintegy Isten szárnya alatt marad, Ő védelmezi, nincs tehát mitől félnie.

Van azért valami, ami enyhítheti szenvedéseit, megédesítheti a keserű gyötrelmeket is. Ez pedig nem más, mint a Szent Szűz tisztelete. A Szent Szűz egyik szenvedélyes tisztelője, Grignon de Montfort Szent Lajos-Mária kifejezetten állítja, hogy a Szent Szűz megédesíti hűséges hívei számára a lélek szenvedéseit. Ez sem csodálni való: amint Mária azoknak a hűséges gyermekeinek, akik hordják a szent skapulárét, elvégeznek bizonyos imákat és vezekléseket, enyhítheti és megrövidítheti tisztító szenvedéseit, úgy a földi misztikus purgatórium szenvedéseit is megkönnyítheti. Ha gyermeki bizalommal Máriához folyamodunk, ez mindig nagy hasznára van a lelki életnek, főképp a tisztulásnak abban az utolsó szakaszában, ami az Istennel való egyesülésre készít elő.

Amikor a lélek teljesen megtisztult, úgyhogy már nincs benne semmi, ami ellentétet volna Isten akaratával, akkor megtörténik az az isteni beáradás, amit a Szent többször is a kitárt kapun át a házba beáradó nap-sugárhoz hasonlít: „Ha tehát a lélek ily módon mentesítette magát mindentől, ha elérte azt, hogy teljesen üres és nem birtokol semmit, ami, mint

mondtuk, az egyedüli dolog, amit a lélek a maga részéről megtehet: akkor, ha a lélek így megtette a magáét, lehetetlenség, hogy Isten ne tegye meg azt, ami neki áll hatalmában, vagyis hogy közli magát vele, legalábbis, hallgatag, titkos csendben. Lehetetlenség az, hogy a napsugár be ne hatoljon egy világos, nyitott helyre. Amint a nap fölkel reggel, hogy beüssön házadba, ha kinyitod előtte ablakodat: az Úristen is, aki alvás és pihenés nélkül őrködik Izrael fölött, be fog hatolni az üres lélekbe, és meg fogja azt tölteni kincseivel” (*Az élő szeretetláng* III,46).

A teljes önmegtagadással tárjuk fel tehát a kaput, akkor Ő behatol és magához alakít.

ÁTALAKÍTÓ EGYESÜLÉS

Szentünk sajnálattal ugyan, de kénytelen elismerni, hogy a földön nem sok ember jut el az egyesülés csúcsára. Mindazonáltal erős indítékok készítetik arra, hogy leírást adjon a földön elérhető legmagasabb rendű életről.

Mindenekelőtt azért írja le, mivel a ránk váró végcél szépségeinek ismerete arra készítheti az embert, hogy bátran és energikusan törekedjék a cél felé annak a „folytonosságnak” ellenére, ami a szemlélődő élet és ennek célja, az egyesülés állapota között fennáll. Semmiképp sem kell azt gondolnunk, hogy az egyesülés állapota, különösen annak lényege, olyan isteni ajándék, ami majd egy szép napon az ölünkbe hull. Nem, semmiképp sem! Az egyesülés egy fokozatosan kibontakozó élet teljességre jutott tökéletessége, amit maga az egyesülés koronáz meg.

Aki tehát nagylelkűen gyakorolja a szemlélődő életet, bár még messze van az egyesülés boldog végcéljától, mégis megállapíthatja, hogy már birtokában van valaminek, s elég, ha ezt ápolja és kibontakoztatja, hogy megalapozott legyen reménye: egy napon célba jut. Bátorság tehát!

Most a misztikus Szent leírását követve bemutatjuk az egyesülés állapotát, nem csupán azért, hogy megismerjük lényegi összetevőit, hanem hogy felmérjük gazdagságát és megcsodáljuk az Istennel egyesült léleknek gyakran megadott lelki kincseket.

Keresztes Szent János nyomait követve az egyesülés állapotának két fokát különböztetjük meg. A második tökéletesebb és gazdagabb, mint az első. A misztikusok szókincsével élve a Szent is alkalmazza a „jegyesi” terminológiát. Az Istennel egyesült állapotot magyarázva az első lelki „eljegyzésnek”, a másodikat lelki „házasságnak” nevezi. Kevésbé misztikus szóhasználatnál az első az „akarat egyesülésének”, a másodikat a „teljes egyesülésnek” nevezhetnénk. E két elnevezést teljes mértékben igazolja a következő leírás.

Már tapasztalatból tudjuk, hogy a Szent gondolatait művészi módon tipikus és sokatmondó formába öltözteti. Ugyanezt látjuk ismét, amikor a lelki eljegyzésről, vagyis az akarat egyesüléséről van szó. *Az élő szeretetláng* c. művében, összehasonlítva az egyesülés két fokát, az elsőt azzal a tökéletes *igen* szóval jellemzi, amit a lélek mond Isten akaratára (vö. *Az élő szeretetláng* III,24). Úgy tűnik, a Szent, Avilai Teréz tanítását ismétli. Teréz *A tökéletesség útja* c. művében fejezte ki legtömörebben ezt a gondolatot: „Isten nem kényszerítheti semmire az akaratunkat, s azért csak ahhoz nyúl hozzá, amit önként adunk oda neki” (28,2).

Zseniális meglátás Isten és az ember legmélyebb kapcsolatának jellemzésére! Isten szabadnak teremtette teremtményét, aki képes Neki igent vagy nemet mondani. Isten nem akarja az embert ettől, a természetével összefüggő képességétől megfosztani, ezért, amikor hívogat, nem erővel teszi, nem tesz erőszakot akaratunkon, hanem hagyja, hogy szabadon adjuk beleegyezésünket, vagy ellenálljunk vonzásának. Mindez nem azt jelenti, hogy kérései nem fontosak, sőt némelyek törvényerővel bírnak és meghatározzák Istennel való barátságunkat. Sajnos, sok ember nem használja vagy rosszul használja szabadságát, nemet mond és halálos bűnt követ el.

Elhangzanak más isteni hívások is, s ha ezekre „nem” a válaszunk, még nem veszítjük el Isten szeretetét, de örömet sem szerzünk neki, s kikerülhetetlenül bocsánatos bűnbe esünk. Vannak azonban még ezeknél is sokkal tapintatosabb hívások, amelyek nem parancsait, hanem inkább óháját fejezik ki. Aki ezeket nem fogadja el, nem sérti meg, nem bántja meg Istent, de nem követi hűségesen az isteni sugallatot, tökéletlenséget követ el, és nem teljesíti egész szívvel Isten akaratát.

Isten nagylelkű, mérhetetlenül nagylelkűbb, mint mi. Kezdetben a keresztségi kegyelemmel adja magát az embernek, s amennyiben az vétkezik, megadja a kegyelmet, hogy visszatérhessen hozzá. Egészen az embernek adná Önmagát, de mielőtt ezt megtenné, szeretne megbizonyosodni a mi nagylelkűségünkről: „Csak annak adja magát teljesen, aki egészen neki adja magát” (i. m.).

Keresztes Szent Jánosnál ez a gondolat nem csupán zseniális meglátás; teológiai alapon is kifejti, amikor tanítása alapelvét magyarázza, vagyis „aki el akar érni az Istennel való egyesülésre, annak végig kell haladnia a teljes lemondás útján”. Mi mást jelent a teljes lemondás gyakorlása, mint

az önakaratról való lemondást és Istennek szóló „igen”-t? A Szent elmagyarázza, hogyan felel meg ez a totális „igen” annak, hogy Isten teljesen birtokába vette akarátunkat. Ez az isteni akarat lett egyetlen indítékunk, következésképp Isten Lelke által indított és az isteni szeretet által alakított cselekedeteink mind természetfelettié lesznek, az isteni kegyelem rendjébe tartoznak. Az *élő szeretetláng* c. írásában a Szent erőteljes módon magyarázza ezt a gondolatot: „Istennek és a léleknek akarata szabadon és készségesen egyetértenek, a lélek elérte azt, hogy az akarátát ékesítő kegyelemmel bírja Istent, vagyis mindazt, amit az akarat és a kegyelem révén bírhat. Ez pedig annyit tesz, hogy az ő „igen” szavára Isten is igazán és teljesen igent mondott az Ő kegyelmére vonatkozólag” (Az *élő szeretetláng* III,25). Az egyesülés első fokát tehát az a teljes „igen” jellemzi, amit az ember akaratával mond Istennek.

Valaki ezt gondolhatná: ha valóban ez az Istennel való akarati egyesülés, azt hiszem, én már eljutottam ideig, mivel valóban azt akarom tenni, amit az Úr kíván tőlem. Legyünk elővigyázatosak! Óriási különbség van aközött, hogy őszintén semmit sem akarunk elutasítani, s aközött, hogy meg is tesszük Isten akarátát. Akarni, vagyis kívánni, óhajtani, ez már a lelki élet első lépésénél feltétlenül szükséges. Akiben nem él ez az eleven vágy az nem igazi tanítványa Keresztes Szent Jánosnak. Ez a vágy azonban még nem elegendő ahhoz, hogy valóban mindenben megtegyük Isten akarátát. Hogy ez megtörténjék, ahhoz ki kell tépni a lélekből minden rendetlen ragaszkodást, el kell szakítani minden köteléket, amely akadályozza a teljes szabadságot, s habozás nélkül kell válaszolni minden isteni hívásra. Röviden: a tökéletes „igen” vágya és megvalósítása között a teljes lemondás egész műve található. Minthogy azonban ez fokozatosan jön létre, az emberi akaratnak az isteni akaratvaló egyesülése is fokról fokra valósul meg.

Mégis, a lemondás során a teremtmény már részesedik abban az életben, amely az egyesülés állapotában teljesen az övé lesz: akarata fokozatosan Isten akarátához hasonul.

Hogy jobban megértsük ennek az egyesülésnek első fokát, elemezzük még a lélek által kimondott „igen” tökéletességét. Azt lehet mondani, hogy ennek a tökéletességnek szélessége és mélysége van. Szélessége: nem csupán Isten parancsaira terjed ki, hanem mindarra, amit Isten óhajt, vagy ami jobban tetszésére van. A teremtmény mindig nyitva tartja szemét, hogy észrevegye, mivel szerez örömet Istennek, ezt készségesen azonnal meg is teszi, bármibe kerüljön is. „Igen”-je tehát mélységében is

tökéletes, vagyis nem hanyagul, nemtörődöm módra s szinte csak kényszerítve teljesíti Isten akaratát, hanem akaratának egész lendületével, boldogan, hogy természete ellenkezése ellenére adhat valamit az Úrnak.

Ebben a teremtményben az isteni akarat iránti szeretet lett az egyetlen indítóok, így mindent Isten tiszteletére és dicsőségére tesz. Élete a szeretet által „egységesült”. A szeretet ad neki erőt, hogy hősieen gyakorolja az erényeket. És valóban, állandóan nagylelkűen gyakorolja az erényeket, s valóban hősie tetteket hajt végre.

Mivel pedig Isten csodálatosan nagylelkű azok iránt, akik Ő iránta nagylelkűek, ezek a lelkek nem ritkán elnyerik a mély kontempláció kegyelmét. Ennek során egyre elevenebben tapasztalják meg Isten nagyságát és kiválóságát. Isten szépsége, jósága és irgalma által minden teremtmény fölött lévőként mutatja meg magát és lefoglalja egész szeretetüket.

Az akarati egyesülésére eljutott lélek élete tehát meglehetősen tökéletes, mégis, még egy további lépést is meg kell tennie, hogy a földön létező legmagasabb tökéletességet elnyerje. Minden lelki gazdagság ellenére ebben az állapotban még előfordulnak bizonyos hiányok, különösen az érzékek, szellemnek való alávetettsége területén. Lényünk e két része között az eredeti bűn oly mély ellentétet teremtett, hogy az eredeti összhang – ami összüleinkben egy természetfeletti ajándék gyümölcse – helyreállításához még a belénk öntött erények sem elegendők; a Szentlélek ajándékainak szinte állandó hatására van szükség, ennek viszont az egyesülés életének ebben az első szakaszában még nem örvend a lélek. Ezért az ember még alá van vetve érzéki része bizonyos gyöngeségeinek; igaz, nem enged nekik, de ezek olykor nagyon hallatják hangjukat és zavarják békéjét. Ezek az olykor túlságosan élénk benyomások és érzések, amelyeket az akarat még nem tud megtartani meghatározott keretek között, nem uralja még őket teljesen, néha a figyelmetlenség vagy gyöngeség miatt hibák elkövetésére vezetnek; a gonosz szellem meg könnyen hat a még nem eléggé ellenőrzött érzékvilágra. A túlságosan eleven érzékek tárt kapuján át könnyen besurran egy-egy kísértés. Vannak tehát olyan pillanatok, amikor a lélek nem érzi magát egészen az Úrnak, amikor Isten valóban nem érezteti jelenlétét, egy rövid időre látszólag magára hagyja, a lélek nagy elszigeteltséget érez, s ezért még nagyobb vággyal akarja végleg megtalálni Istent.

Ez következik be az egyesülés második szakaszában.

Teljes egyesülés

A lelki házasságról szólva a Szent ezt írja: „Ez összehasonlíthatatlanul több, mint a lelki eljegyzés, amennyiben ez teljes hozzá hasonulás a Kedveshez. Itt mind a két rész teljesen birtokába adja magát egymásnak, a szeretetben való egyesülés befejeződik” (*Én* XXII,3). Ez annyit jelent, hogy az átalakulás már nem csak az akaratban történt meg, hanem „tótális” abban az értelemben, hogy az akarat által elárasztja a többi képességet is. Most már az érzékek is teljes mértékben engedelmeskednek a szellemnek. Ennek eredménye Isten és a teremtmény tökéletes kölcsönös odaadása. Isten úgy adja magát a léleknek, hogy jön és birtokába veszi, bensejében állandó lakást vesz, átveszi egész élete irányítását és ihleti mindenben, amit tesz. Mindez a Szentlélek ajándékai által jön létre. A Szentlélek hat a lélek minden képességére, még érzékei övezetére is, s helyreállítja érzékies része és a szellem harmóniáját. Isten ily módon a lélek lelke lesz, életének principiuma, úgyhogy önkéntelenül is Szent Pál kifejezését ismétli: „Élek én, de már nem én élek, hanem Krisztus él bennem” (*Gal* 2,20).

Az isteni tevékenységnek ez a tudata Isten jelenlétének állandó érzetét fakasztja a lélekben. A Szent így jellemzi ezt *Az élő szeretetlángban*: „Ó milyen boldog ez a lélek, amely mindig úgy érzi, hogy Istene nála pihen és ölében nyugszik... Ő ott van, s rendesen ott alszik jegyesének karjai között, a lélek mélyén, s ez ott érzi Őt és állandóan élvezi jelenlétét” (*ÉSz* IV,15).

Isten valóban teremtményének adta magát, s e teremtmény a földön lehetséges legteljesebb mértékben állandóan bírja Istent. Most már a lélek is teljesen Istennek adja magát. Egész lénye a Szentlélek ajándékainak van alávetve, képességei pedig magasba emelkedve a legcsodálatosabb hangversenyt ajánlják fel Istennek.

Aki ebben az állapotban él, valóban így énekelhet:

„Lelkem s egész valóm
Szolgálatára szentelé magát.
A nyáját már nem őrzöm
S tisztom nincs semmi más,
Egyetlen dolgom: Őt szeretni”

A szellemi páros ének, XXVIII.
Ford. Dombi Márk O. Cist.

A Szent megmagyarázza, hogy az Úr keresésében most nem csupán a lelki tehetségek vannak elfoglalva, hanem érzékei is; minden Isten tisztelőjére és dicsőségére irányul: „Egész valóján érti mindazt, ami a lélek érzéki részéhez tartozik. Ebben az érzéki részben benne foglaltatik a test, összes belső és külső tehetségeivel és az egész természetes képesség, ti. a négy szenvedély, a természetes hajlamok és a léleknek minden egyebe. Erről mondja, hogy mindez már szolgálatába szegődött Jegyesének, éppúgy, mint a léleknek értelmi és szellemi része... A testnek belső és külső érzékei már mindenben tekintettel vannak Istenre, amennyiben azoknak működései mind Őreá irányulnak” (Én XXVIII,4).

Az ember itt teli kézzel szedheti nagylelkű lemondásainak gyümölcsseit, mivel a lelki élet kezdetétől gyakorolta az érzékek megtagadását és lemondott az élvezetekről, bátran választotta „nem a könnyűt, hanem a nehezet, nem az élvezettest, hanem az ízetlent...” Világosan látszik a folytonosság az egyesülés állapota és az oda vezető élet között, amint ezt már hangsúlyoztuk e fejezet elején. A teljes egyesülésben a lélek tökéletes önuralmat élvez, a tisztulás időszakában ennek fokozatos megszerzésére törekedett. Isten a Szentlélek ajándékai révén beérlelte erőfeszítései gyümölcsét.

Mivel az isteni szeretet által tökéletesen áthatott akarat uralkodik minden képességen, az ember tiszta szeretetdallá alakul: „Egyetlen dolgom Őt szeretni: mintha azt mondaná: most már összes tiszteim az Isten iránti szeretet gyakorlatában összpontosulnak. Lelkemnek és testemnek összes képessége, az emlékezet, az értelem, az akarat, a belső és külső érzékek, az érzéki és a szellemi rész vágyai, valamennyi a szeretet hatása alatt működik és a szeretetben mozog. Bármit tegyek is, szeretettel teszem; akármit kell is elszenvednem, a szeretet édességével szenvedem... Imádsága és Istennel való érintkezése is, amely annakelőtte mindenféle elmélkedésből és különböző áhítatgyakorlatokból állt, most már kizárólag a szeretet gyakorlatává lett. Úgyhogy a lélek akár földi dolgokkal, akár pedig szellemiekkel legyen elfoglalva, mindig jogosan mondhatja, hogy egyetlen dolga Istent szeretni. Boldog élet! Boldog állapot! Boldog az a lélek, amely ennyire jutott!” (Én XXVIII, 8-10).

Észre lehet venni, hogy mindeddig az Istennel teljesen egyesült lélek rendes állapotát írtuk le. Lehetnek közben olyan pillanatok, amikor a kontemplatív kegyelem bőségesebb közlése miatt, – e közlés különben állandóan árad – a lélek egyenesen Istenbe ragadtatik. Keresztes Szent János ezért a teljes egyesülésben is megkülönböztet két, felváltva jelent-

kező szakaszt. Az első, kevésbé emelkedett és állandó, amit ő „állagi egyesülés”-ként határoz meg, hogy megkülönböztesse a másik szakasztól, ami emelkedettebb; ez a „kéességek szerinti egyesülés”, amikor a lelki kéességek rendszerint nagy erővel ragadtatnak Istenbe.

Amikor ez az utóbbi jön létre, a lélek, ami életelveként tapasztalja meg Istent, aki őt irányítja, s akarátát – hogy úgy mondjuk – szorosán átkarolva tartja, tehát a lélek észreveszi, hogy a mindig erőteljesebb isteni indítás által passzív módon megvilágosodott értelme behatol Isten „homályos” mélységeibe, s valami kifejezhetetlen módon megtapasztalja az isteni tulajdonságokat. Egyidejűleg úgy tűnik neki, hogy istenien szerelmes akarata bebocsátást nyert magába az isteni szeretetbe. Akkor önkéntelenül, nagyon finom „tulajdonításokkal” az isteni életnek ezeket a benne megnyilvánuló mozzanatait a három isteni Személynek tulajdonítja, akiktől az isteni élet ezen megnyilvánulásai valójában származnak, és érzi, hogy valamilyen módon részesedik a szentháromságos életben. Ekkor tökéletesen megvalósulva látja azt az ígérletet, amelyet Jézus tett a léleknek: aki Őt valóban szereti, „mert Istenért kivetkőzött mindenből, ami nem Isten”, vagyis hogy a Szentháromság hozzá megy és lakást vesz benne: „Ez pedig olyan módon történik, hogy istenileg megvilágosítják értelmét a Fiú bölcsességében, gyönyörködteik akarátát a Szentlélekben, mialatt az Atya hatalmasan és erősen elmeríti őt édességének mérhetetlen mélységében” (*ÉSz* I,15).

E csodálatos nagyságra teremte és meghívott lelkek, ó mit csináltak? Ő igen, mi is kérdezzük önmagunkat, s kicsit szorongva: ha Isten mindenkit meghív erre a nagyságra, miért oly kicsi azok száma, akik ezt elérik?

A Szent is fölvetette ezt a kérdést *Az élő szeretetlángban*, amit egy világban élő hölgynek írt. A választ is megadja: „Ez nem azért van így, mintha Isten azt akarná, hogy csekély számúak legyenek a magasszárnyalású lelkek; hiszen ellenkezőleg, Ő inkább azt szeretné, hogy legyen mindenki tökéletes; hanem azon múlik, hogy kevés választott edény akad, amely kibírná ezt az erős és magasztos megmunkálást” (*ÉSz* II, 27).

A Szent megmagyarázza, hogy sokan, mihelyt Isten valami szenvedéssel, megpróbáltatással vagy kísértéssel kezdí őket megpróbálni, ahelyett hogy a hit szemével felismernék Isten kezét és magukat szeretettel alávetnék, azonnal türelmetlenkednek, nem akarnak szenvedni, megundorodnak az erény útjától, és visszatérnek természetes kedvteléseikhez.

„Az ilyeneket – folytatja a Szent a legrettenetesebb szavakkal, amiket valaha is leírt – az Úr nem találja elég erőseknek és híveknek már abban

a kevésben sem, midőn éppen hogy csak elkezdí őket meggyalulni és megmunkálni, s így előre látja, hogy még kevésbé lennének azok, ha behatóbban venné őket munkába. Nem csoda tehát, ha abbahagyja az egészet; nem tisztogatja őket tovább és nem igyekszik őket többé kiemelni a föld porából a megpróbáltatások révén, mert azok elviselésére több állhatatosságra és erőre volna szükség, mint amennyiről az ő viselkedésük tesz tanúságot” (ÉSz II,27). Ennek szomorú következménye pedig, hogy ezek az emberek többé nem haladnak előre, eltemetkeznek a közép-szerűségben.

Íme ezért van oly kevés szent! Gyakran még a magunk választotta áldozatok tekintetében is oly szűkmarkúak vagyunk! Még ennél is gyakrabban képtelenek vagyunk elfogadni, amit Isten kér tőlünk, pedig ezáltal ne feledjük! – a tisztításnak azt a művét akarja elvégezni, amire mi egyedül nem vagyunk képesek. Több hitre volna szükségünk, hogy a megpróbáltatásokban felismerjük az Úr irgalmas kezét, még több reményre, hogy bizalommal ráhagyatkozzunk atyai gondviselésének intézkedéseire, s még inkább több szeretetre, hogy hűségesek legyünk legszentebb akaratához. Akkor, az Ő segítségével, eljutnánk az egyesülés állapotába, és az azt jellemző tiszta szeretetre.

Ez az állapot nemcsak annak értékes, aki arra eljut, hanem az egész Egyház részesedik ennek gazdagságából. A szentek közössége által egy tagnak a jótette kihat Krisztus egész Titokzatos Testére. Milyen hatást fejt ki az Egyházban egy Istennel egyesült lélek, aki mindent a tiszta szeretet indítására tesz? A Szent habozás nélkül kijelenti, hogy ennél a szeretetnél semmi sem hasznosabb az Egyház számára. „Egy kevés – az istenszeretetben való létezés állapotából – nagyobb érték Isten és a lélek szemében, mint amazokból (tevékenykedő) akármennyi sok, sőt az Egyházra is hasznosabb az ilyen látszólag semmit se tevő ember, mint azok a többi dolgok mind összevéve” (Én XXIX,2).

Nehogy azt higgyük, csak valami futó gondolatról van szó! A Szent példákat is idéz: „Mária Magdolna, habár prédikálásával sok jót tehetett volna, s később is, tekintve hogy mennyire óhajtott Jegyesének kedvében járni és az Egyháznak hasznára lenni, igen sok lelket téríthetett volna meg, mégis félrevonult, harminc esztendő telt a pusztában és teljesen ennek a szeretetnek szentelte magát. Úgy fogta fel ugyanis a dolgot, hogy ilymódon minden tekintetben többet ér el, mert az Egyháznak rendkívüli hasznára szolgál csak egy csepp is ebből a szeretetből” (u.o.).

A Szent felhasználja az alkalmat, hogy azokat tanítsa, akik apostoli

munkában akarnak élni. Figyelmezteti őket, hogy a külső tevékenység nem minden, s hogy termékeny legyen, a benső életből kell fakadnia és megmaradnia annak befolyása alatt. Ha sok pap és keresztény, akik az apostoli munkában fáradoznak, eljutott volna a tiszta szeretet állapotába, az Istennel való egyesülés életére, mennyivel termékenyebb lenne apostoli munkájuk! Ám ha egy, az egyesülés állapotában élő lélek ilyen nagy szociális értéket jelent, ez kétségtelenül nem csökkenti személyes tökéletes-ségének állandó gyarapodását.

Az *élő szeretetláng* verssorainak magyarázatában a Szent csodálatos színekkel ecseteli, az Istennel egyesült lélek mennyire áhítozik az örök élet után, aminek előízét érzi, különösen azokban a különleges pillanatokban, amikor a szemlélődés erőssége Istenbe ragadja. Az Úrhoz emelő isteni szeretet olykor annyira heves, hogy úgy tűnik, eltépi „az utolsó fátylat”, ami a lelket elválasztja az örök boldogságtól. Ez az „utolsó függöny” a lélek testhez kötöttsége, s amikor az ember a szentségnek ilyen fokára jutott, valóban a test az egyetlen akadály, ami még elválasztja a mennyei boldogságtól (vö. *ÉSz* I,29).

Ha valaki valóban eljut ebbe az állapotba, a Szent kifejezett állítása szerint nem kerül a tisztítótűzbe, s a halál azonnal megnyitja előtte a menny kapuit. A Szent megmagyarázza, hogy magát a halált is nem természetes ok, hanem a szeretet elragadtatása okozza.

„Az ilyen fokon levő lelkek természetes halála, még ha külsőleg hasonlít is más emberéhez, okát és módját tekintve egészen más. Mert míg a többiek betegségben vagy végelgyengülésben hálnak meg, ezeknél, még ha betegen vagy késő aggkorban múlnak is ki a világból, a lelket mindig a szeretetnek egy, az előbbieknél erősebb és fenségesebb fellángolása szakítja ki a testből. Ez tépi szét a függönyt és ragadja el a drága ékszer gyanánt csillogó lelket” (*ÉSz* I,30).

E sorok írásakor Keresztes Szent János minden bizonnyal lelki anyja, Szent Teréz mindenki számára felejthetetlen halálára gondolt. Szent Teréz tizennégy óra hosszát tartó elragadtatásban halt meg; arca mintha lángban állt volna – emlékeznek a jelenlevők –, azt tükrözte vissza, ami lelkében végbement. Látszott, hogy az Úrral beszélget, szelíd szeretetsóhajok hagyták el ajkát, így távozott el az életből. „Úgy ragyogott, mint a nap” – mesélte később Szent Ferencről nevezett Mária nővér, aki tanúja volt a jelenetnek.

Nem kevésbé ragyogó volt Keresztes Szent János halála. Ismerte halálának napját és óráját. Az utolsó héten gyakran kérdezte, milyen nap

van. Pénteken jelezte, hogy a szombati matutinumot már a mennyben fogja énekelni. Összeszedettebb volt, mint valaha, szemét csukva tartotta. Amikor kinyitotta, a mellette álló Feszületet nézte szelíden. Délután öt órakor megkapta a szent kenetet, majd kezében tartva keresztyét, ismét elmerült Istenben. Kinyitva szemét megcsókolta Jézus lábát. Este kilenc óra volt.

„Még három óra hiányzik” – mondta és elküldte köréje gyűlt szerzetes-testvéreit pihenni, jelezve, hogy majd hívja őket.

Este tízkor, amikor megkondult egy szomszédos kolostor matutinumra hívó harangja, megszólalt: „Isten irgalmából indulnom kell, hogy a Szent Szűzzel énekeljem el a matutinumot.” Megköszönte a Szent Szűznek, hogy szombati napon halhat meg.

Lelke buzgóságában olykor megszólalt, egy-egy zsoltárverset imádkozott, aztán kérte, olvassanak neki az Énekek énekéből. „Micsoda gyöngyszemek!” – sóhajtott fel hallva az ismert verssorokat.

Meghitt szeretettel beszélgetett a Megfeszítettel, amikor ragyogó fény vette körül testét, s a fényben úgy tűnt, elragadtatott Istenbe. Megszólalt a kolostor harangja. A Szent megkérdezte: „Mire harangoznak?”

„Matutinumra” – volt a válasz.

„Indulok, hogy a mennyben imádkozzam” – mondta, s megcsókolva Jézus lábát, kilehelte lelkét.

1591. december 14. volt, a szombat első órája.

„Isten fensége és dicsősége” – írta a Szent a tökéletesség hegyének csúcsára. Utolsó perceiben csak arra gondolt: Isten dicsőségét fogja énekelni egy örök „matutinumban”. Földi életének a tiszta szeretet egy heves indulata vetett véget, és vezette be a végtelen szeretet országába.

Az Istennel egyesült lelkeknek „halála mindig igen szép és édes; sokkal édesebb, mint amilyen volt számukra a lelki élet egész életük folyamán. A szeretetnek legfenségesebb buzdulataival és legédesebb érzelmeivel halnak meg, úgy, mint a hattyú, amely legszebben akkor dalol, amikor haldoklik. Ezért mondta Dávid: „Drágálatos az Úr színe előtt az ő szentjeinek halála” (Zsolt 115,15). Egyrészt ugyanis itt egyszerre összegeződik a lélek összes kincsei, s átmegy velük, hogy beletorkoltassa a tengerbe szeretetének folyamait, amelyek itt már olyan szélesek s úgy megáradtak, hogy maguk is tengereknek látszanak. Ebben a pillanatban ugyanis összejönnek a lelki kincsek a legelsőtől a legutolsóig, hogy elkísérjék az igazat, aki elindul, elmegy az ő országába s Izajás szerint a föld határaitól hallat szik dicsérete, az igaznak dicsőítése” (Az élő szeretetláng, I,30).

Adja meg Isten, hogy ha nem a szeretet elragadtatásában, de legalább Isten iránti szeretetben halhassunk meg: így biztosított üdvösségünk. De miért érnénk be ezzel, ha egyszer ō nagyobb vágyakat oltott belénk? Miért szabunk mi határt, amikor ō nem szab határt? Miért ne adnánk meg életünkben Istennek az Őt megillető és dicsőségére szolgáló helyet, ami egyben a mi javunk is, – vagyis az első helyet, ami minden mászt ennek rendel alá? Ez volna méltányos, s töltene el minket békével. Mennyire megfelelkezünk a mennyei Atyáról, aki pedig annyira szeret minket! Mennyire igaz, amit a Szent ír: „Jézus Krisztust nem igen ismerik azok, akik az Ő barátainak tartják magukat” (KU II, 7,12).

Mert amikor Jézus a lemondásról beszél, arról a felszabadító lemondásról, ami helyet ad Istennek és bevezet a Vele való egyesülés állapotába, ezek a „barátok” hallani sem akarnak erről a tanításról. Így természetesen nem érik el a célt sem.

Kevés az a lélek, aki eljut az Istennel való egyesülés állapotába, de nem azért, mert Isten ezt nem akarja, hanem azért, mert mi nem akarjuk. Az életszentségre szóló meghívás egyetemes, de a lemondás törvénye is egyetemes érvényű. Csak a „Semmi” vezet el a „Minden”-hez. Ebben pedig nincs különbség szerzetes és világban élő keresztény között: mindketten ugyanarra a lelki tökéletességre kaptak meghívást.

„Hogy a lélek alkalmas legyen a természetfeletti átalakulásra, világos, hogy el kell tekintenie és el kell távolodnia mindattól, ami megfelel természetének, tehát mind az érzéki, mind az értelmi dolgoktól... Ez az átalakulás és egyesülés nem tartozik sem az érzékek, sem egyéb emberi képességek körébe, s ezért az embernek, amennyire rajta áll, önként és tökéletesen meg kell szabadulnia mindattól, ami az előbbiek körébe tartozik. Így aztán semmi sem fogja többé Istent abban akadályozni, hogy az ilyen lemondó, mindentől mentes és megsemmisült lélekben azt tegye, ami neki tetszik” (KU II,4,2).

„Isten mint a nap, úgy van a lelkek fölött, hogy közölje magát velük” (*Az élő szeretetláng* III,47). Elég, ha a teljes lemondás által kitarják házuk, benső templomuk kapuját, az isteni Nap belép és átalakítja őket.

Rajta tehát, nagylelkűen! Szabadítsuk meg szívünket a földi vágyaktól! Az Úr elvégzi a többit és bevezet minket szeretetországának boldog békéjébe.

IRODALOM

Keresztes Szent János Művei I. II. Fordította Szeghy Ernő, Budapest, 1926.

Keresztes Szent János Kisebb Művei (Lobogó Istenszeretet), ford. Szeghy Ernő, Keszthely, 1944.

Keresztes Szent János: *A lélek éneke*, ford. Takács Zsuzsa, Helikon Budapest, 1988.

Keresztes Szent János Aranymondásai, ford. P. Ágoston OCD, Örökmécs, Budapest, 1991³.

Federico Ruiz: *Bevezetés Keresztes Szent János tanításába*, ford. Puskely Mária, Prugg Verlag, Eisenstadt, 1987.

P. Bruno a Jézus-Marie: *Keresztes Szent János életrajza*, ford. Szeghy Ernő, Keszthely, 1936.

Stein, Edith: *A kereszt tudománya*, ford. Széll Margit, Szent István Társulat, Budapest, 1980, 1991.

Jézusról nevezett Szent Teréz Összes Művei I. II. III. Ford. Szeghy Ernő, Budapest, 1923, 1928.

Avilai Nagy Szent Teréz Levelei I. II. Ford. Szeghy Ernő, Keszthely, 1943.

Szeghy Ernő: *Szent Teréz és a kármeliták* I. II. Budapest, 1921.

Avilai Szent Teréz: *A tökéletesség útja, A belső várkastély*, ford. Szeghy Ernő, Szent István Társulat, Budapest, 1979.

Lisieux-i Szent Teréz Önéletrajza, ford. Kis Mónika, Ecclesia, Budapest, 1974.

A Gyermekek Jézusról nevezett Szent Teréz Utolsó Beszélgetései, Anonymus, Róma, 1974.

TARTALOM

A SZERZŐRŐL	5
A SZERZŐ ELŐSZAVA	8
A SZEMLÉLŐDŐ ÉLET TANÍTÓMESTERE	11
A tanítómester	12
A Szent tanítványai	13
Szemlélődő élet	16
ISTENI MEGHÍVÁS	23
Isten jelenléte bennünk	24
A rejtett Isten keresése	28
Lemondás	29
Ima	32
LEMONDÁS	36
A teljes lemondás szükséges volta	36
Az öнкиüresítés szabályai	41
KONTEMPLATÍV ELMÉLKEDÉS	47
Megegyezés Szent Teréz tanításával	48
Affektív elmélkedés	49
Következetesség a gyakorlati életben	52
Kontemplatív tekintet	55
LELKI SZÁRAZSÁG	57
A lelki szárazság természete	58
A lelki szárazság okai	59

Isteni kegyelem	63
Az imádkozó magatartása	65
Előnyök	66
A HIT IMÁJA	68
A születő kontempláció „jelei”	69
Többet ér a kontempláció, mint a látomások	73
A hit szelleme	75
REMÉNY ÉS TISZTA SZERETET	78
A remény természete	78
A reményt ápolni kell	80
Az emlékezet megtisztítása	82
Szeretet	83
Tiszta szeretet	84
Erős szeretet	87
VEZETŐNK JÉZUS	89
Jézus, a tanító és a példakép	90
Jézus a lélek jegyese	93
Jézus a szemlélődés tárgya	97
A LÉLEK SÖTÉT ÉJSZAKÁJA	101
Miért „éjszaka” a tisztulás neve?	101
A sötét éjszaka a világi keresztények életében	103
A szellem passzív éjszakája	105
Nagy kegyelem ez	108
ÁTALAKÍTÓ EGYESÜLÉS	112
Az akarat egyesülése	113
Teljes egyesülés	116
IRODALOM	123

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT 1053 BUDAPEST, KOSSUTH LAJOS U. 1:

FELELŐS KIADÓ: DR. ÁKOS GÉZA IGAZGATÓ

MŰSZAKI VEZETŐ: NÉVERY TIBOR
FELELŐS SZERKESZTŐ: FARKAS OLIVÉR

KÉSZÜLT A FRANKLIN NYOMDÁBAN 91/0057
TIMES BETŰTÍPUSBÓL 8 (A/5) ÍV TERJEDELEMBEN

FELELŐS VEZETŐ: MÁTYÁS MIKLÓS IGAZGATÓ

NÉGYSZÁZ éve, 1591. december 14-én hunyt el Keresztes Szent János kármelita szerzetes, Avilai Teréz mellett a spanyol misztika legnagyobb hatású képviselője. Úgy lépte át az örök élet küszöbét, ahogyan élt: a keresztrefeszített Jézussal egyesülten, a szeretet elragadtatásában. Művei – ki tudja, hány nyelven és hány millió példányszámban – négy évszázada – tanítják és vonzzák a végtelenre nyitott embert az Istennel való bensőséges egyesülés meredek, „semmivel szegélyezett” ösvényére. Személytelenül ugyan, de saját és Avilai Teréz tapasztalatait vetette papírra; előttünk járt, és célba ért. Hitelesen evangéliumi üzenete a XX. század végén időszerűbb, mint valaha.

A belga származású P. Gabriele, (akinek két művét már ismerheti a magyar olvasó *Az imaélet kiskatekizmusa*, *Benső Végtelen*) rövid summát készített Keresztes Szent János tanításáról: milyen úton, milyen szakaszokban, milyen akadályok közepette juthatunk el a hozzánk méltó egyetlen célig, az Istennel való egyesülés állapotaig. Művének sajátosan zsinati szellemű vonása, hogy nekünk ír, a világ ezernyi gondjaival küszködő „hétköznapi” keresztényeknek.